

• Anul 46 (serie nouă) • mai 2009 • 3,50 lei •

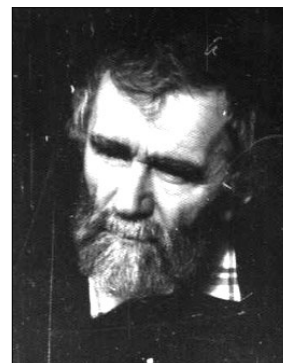

• Mihaela Baran

Ion Horea la 80 de ani

*Comornic la o groapă de jar și bobotaie,
Cântarea de-nviere, de când o știu, a ta e,
Și clopote-n clopotniți și toaca de sub grindă
Cuvântul tău dintâiul încearcă să-l cuprindă,
Și-acum aștept în jururi cu morții duși în turmă
Să prind măcar în treacăt cuvântul tău din urmă!*

paginile 8 - 9

Marius MANTA

Din dragoste de Kafka

pagina 20

Leo BUTNARU, din Basarabia

Carnet polonez

pagina 19

Proză de Dan Bogdan Hanu

Ultimele pagini
(însemnate
și resemnate)
din enciclopedia
romanțata a visului
(și, uneori, coșmarului)
(Creșteri și descreșteri)

pagina 10

C. Th. CIOBANU:

„Marii creatori ai culturii devin adevărate instituții“

Proiect vechi, de la douăzeci de ani, care nu m-a slăbit în următorii cincizeci. Descoperisem că oricare zi este unică, alta, irepetabilă și de fiecare m-am despărțit tot mai greu. De-atunci sunt în plin șantier. Pe manșetele copertelor am desenul construcției. În acest an aș trece de jumătate. Am primit și câteva semne încurajatoare despre ce și cum s-ar vedea din afară. Însă nu simt nevoia să mă grăbesc, chiar dacă timpul s-a scumpit așa de mult.

pagina 3

Ziua Europei

Ce înseamnă (sau ce ar putea însemna) 9 mai 2009 pentru noi? Suntem cetățenii unei euro-Europe, asociate cu Bruxelles sau cu Strasbourg, cu inițiative politice și economice comune, cu stilul de viață comune; de fapt, suntem locuitorii unui sat global politic cu o unică ideologie: cea economică.

Mai este Ziua Europei; suntem în Anul European al Inovării și Creativității; serbăm și 20 de ani de la căderea *Cortinei de Fier*; și 5 ani de la extinderea Uniunii Europene prin includerea țărilor din estul Europei. După cum afirmă unii politicieni, celebrăm ce este mai de preț în Europa, cele mai bune valori europene: democrația, pacea, libertatea.

Pe bună dreptate sărbătorim această zi prin festivități care să evidențieze semnificațiile profunde ale acestor idealuri umane. (Com)uniunea, solidaritatea, unitatea, egalitatea, coexistența (dar nu și ospitalitatea!)... sunt paradigme uzitate în discursul actual european. Deschiderea granițelor reprezintă poate împlinirea celei mai râvnite dorințe a est-

europenilor: aceea de a călători liber, de a (te) simți liber, de a gândi liber, de a fi liber. Și am scăpat oare cu adevărat de zidurile închisorii, de barierele care ne despart de ceilalți? Nu ne simțim oare la fel de sau chiar mai etichetați, mai categorisiți, mai stigmatizați în ciuda tuturor deschiderilor? Parcă nu prea suntem cu toții egali și liberi să mergem unde vrem, de exemplu. Unii, cărora tranziția le-a priit, își pot petrece fiecare week-end în oricare dintre capitalele Europei; cei mai mulți însă nu-și pot permite să călătorească pentru că supraviețuirea este singurul gând care îi macină. Și apoi, mai există barierele restricționale puse de țările apusene, care ridică astfel granițe invizibile, egoiste, mai puternice decât cele de odinioară. Astăzi, în această confruntare a civilizațiilor, moneda Euro este zidul nevăzut care ne ține prizonieri într-un spațiu mai mult sau mai puțin închis. Măine poate va fi altfel...

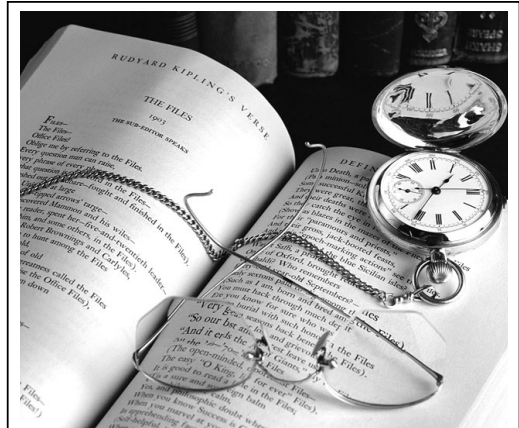
Doina CMECIU

Modele pentru un dialog continuu

Facultatea de Litere a Universității din Bacău, centrele de cercetare INTERSTUD și C.E.T.A.L. și Cercul studentesc „Junimea studentescă băcăuană”, în parteneriat cu revista „Ateneu” și „EUROPE DIRECT” au organizat, în zilele de 9 și 10 mai 2009, cea de-a șasea ediție a Sesiunii Științifice a Studenților și a Masteranzilor „Modele pentru un dialog continuu”. La cele șapte secțiuni (*Comunicare-filozofie-istorie, Limba și literatura engleză, Limba și li-*

teratura franceză, Limba română, Literatură română, Master postuniversitar și Creație literară) au participat, individual sau în echipă, 108 studenți, care au prezentat 77 de lucrări științifice. Lor li s-au adăugat treisprezece texte literare. Cu acest prilej, a fost lansat și numărul 7-8 al revistei „Junimea studentescă băcăuană”, publicație care își propune să reflecte aspecte din viața studenților, activitatea lor științifică și să pună în practică informațiile teoretice însușite la

diversele cursuri. Pe scurt, manifestarea a constituit un prilej oferit studenților de a-și demonstra interesul pentru cercetarea științifică și de a înțelege că viața universitară înseamnă nu doar activități didactice, dar și implicarea în diferite manifestări menite a contribui la formarea lor intelectuală și umană. (A.J.)

Cărți primite la redacție

Doina Cornea – *Jurnal – ultimele caiete*, Fundația Academia Civică, București 2009

Viorica Răduță – *Mamamea moarte*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca 2008

Liviu Dănceanu – *Atelier*, Ed. Muzicală, București 2008

Dan Perșa – *Cărțile vieții*, Ed. Cartea Românească, București 2009

Octavian Onea – *Au fost Ploieștii urbea Scrisorii pierdute?*, Ed. Premier, Ploiești 2008

Gheorghe Râmboiu-Bursucani – *Fulgurații – poeme haiku*, Ed. Kartaglyphic, Ploiești 2007

Radu Ulmeanu – *Lapte negru*, Ed. Brumar, Timișoara 2008

Gavril Cornuțiu – *Pe cheiul uitării*, Ed. Universității din Oradea, 2009

Robert Laszlo – *În vid iată viața mea*, Ed. Citadela, Satu Mare 2009

Ștefan Al-Sașa – *Parodii*, Ed. Libertas, Ploiești 2009

Cornel Nistea – *Ritualul bestiei*, Ed. Teognost, Cluj-Napoca 2008

Doru Kalmuski – *Formula*, Ed. Deșteptarea, Bacău 2009

Constantin Crețan – *Album*, Ed. Pastel, Brașov 2009

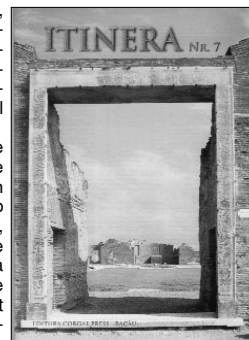
Ștefan Munteanu – *Repere în istoria filosofiei dreptului*, Ed. Wolters Kluwer, București 2009

Itinera - o publicație singulară

De aproape un deceniu, cadrele didactice și elevii participanți la olimpiadele de limbă latină au parte nu numai de subiecte atractive, ci și de o publicație singulară nu doar în planul învățământului de specialitate.

Fondată de profesoara de limbă latină Cristina Popescu, de la Liceul „Spiru Haret” din Moinești, revista *Itinera* a avut o evoluție mereu ascendentă, ajungând de la cele 16 pagini ale primului număr (martie 2003), la nu mai puțin de 56, câte însumează numărul 7, distribuit luna trecută participanților la ultima ediție a olimpiadei de gen.

Bogatul sumar include articolele, eseurile, studiile și traduceri ale unor personalități prodigioase ale învățământului românesc, așa cum sunt prof.univ.dr. Liviu Franga, prodecanul Facultății de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București, prof.univ.dr. Mariana Băluță-Skultéty, conf.univ.dr. Ana-Cristina Halichias și lect.univ.dr. Maria Luiza Dumitru Oancea, de la aceeași instituție, prof.univ.dr. Traian Diaconescu și conf.univ.dr. Mihaela Paraschiv, de la Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași, conf.univ.dr. Mirela Arsith, de la Universitatea din Bacău, conf.univ.dr. Florentina Nicolae și conf.univ.dr. Ștefan Cucu, de la Universitatea „Ovidius” Constanța, alte cadre didactice de la licee din Capitală și din țară, specialiști și cercetători, studenți și elevi laureați ai concursurilor precedente.

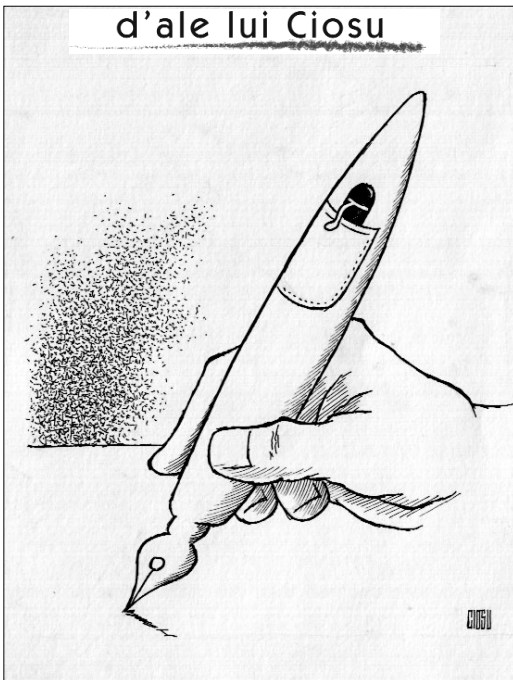
Primul dintre ei propune, bunăoară, un incitant **Proiect pentru o istorie a poeziei latine**, Mihaela Paraschiv revine la universul ovidian, dezbătut pe larg anul trecut, cu prilejul celor 2000 de ani de la „relegarea lui Ovidiu la Tomis”, înfățișându-ne **Libellus defensorius – strategia autoapărării lui Ovidius în Tristia, 2**, în aceeași arie înscrindându-se și eseul doctorandei Luminița Gheorghiu (Imagine și narativitate în *Metamorfozele* lui Ovidiu), interpretările profesoarei Monica Dună (Tipologii feminine în „Metamorfozele” ovidiene), traducerile Florentinei Nicolae și Mariei Stoica din *Amores I, VI-VII*, și, respectiv, *Tristele, 3*.

Subiecte la fel de captivante sunt consacrate lui Horațiu, Homer, Plutarh, Cicero, Richello, Mazarin, Sfântul Augustin, Lorenzo Valla, oracolelor antice ori alegoriilor la Sfânta Scriptură, comentării unor cărți de specialitate, evocării regretatului savant Eugen Cizek ș.a.

Cu atât mai meritoriu este efortul Cristinei Popescu, redactorul-șef al publicației, cu cât ea a reușit să mobilizeze atâtea forțe mai mult de una singură, investind pe lângă timp și importante resurse financiare din bugetul familiei. Sperăm, tocmai de aceea, că această generoasă inițiativă nu va rămâne fără ecou, ediții moineștenești putând da o mână de ajutor în editarea viitoarelor numere.

G.C. SIMION

d'ale lui Ciosu

- Distinse domnule profesor, pe 19 februarie ați intrat într-o nouă etapă a vieții. Cu ce gânduri ați întâmpinat acest eveniment?

- Dragă Cornel, recunosc, pentru mine este o vârstă nesperată. Deși fuga cifrelor mă tot avertiza, nu am prea luat-o în serios, încât inevitabilul m-a surprins oarecum nepregătit. Abia în fața faptului împlinit răsăr întrebările. Nu le voi ocoli, ba voi răspunde cu încântare, mai ales că, iată, unele, printre primele, vin din partea unui vechi prieten, mai tânăr.

- De regulă, la împlinirea unei vârste rotunde, scriitorii, plasticienii, muzicienii, oamenii de cultură, în genere, își fac un bilanț al activității, încercând să rememoreze astfel reușitele și, uneori, nereușitele, să puncteze elementele forte ale operei și să le proiecteze pe cele viitoare. Judecând în această lumină lucrurile care vă privesc, v-aș ruga să dezvăliți cititorilor principalele repere ale vieții și creației dumneavoastră...

- Trebuie să-ncep cu Tisa, locul meu de baștină de lângă Tazlău, alcătuire de lungă înălțându-se la dreapta râului, în terase ale căror sugestii circulare te-n-deamnă să le urci. Existența mea se ghidează din acest punct. Pot să-mi zic ori-când și ori de unde aici, căci la el mă-n-torc, dacă nu întotdeauna cu pasul, cum aș dori, cel puțin cu gândul, să mă verific, să-mi dau seama dacă am ajuns undeva, și unde anume sau dacă nu cumva m-am rătăcit, m-am împotmolit și, eventual, cum aș lua-o de la capăt. Cu toată nostalgia, o fac, mai întâi, din nevoia de rigoare, fie ea chiar iluzorie, pe care tot aici am căpătat-o. Multe lucruri aflate mai târziu, în alte părți, mi s-au părut mai lesne de-nteles legându-le de curiozitățile de la Tisa. Între altele, libertatea ca mister, linia subțire, de-atâtea ori neidentificabilă, dintre realitate și ficțiune, jocul distanțelor, marea anonimă-tului.

La Verșești și Valea Rea (astăzi Livezi), școlile de bună tradiție mi-au trezit interesul pentru lectură și muzică. În clasa a treia, scrisesem prima poezie, din nevoia de a-mi spune ceva. Întra șaptea, profesorul de matematică și muzică, dacă nu scosese mare lucru de la mine cu prima disciplină, mai spera să-i fiu de-ajutor la cor, unde, într-o repetiție, după ce ne încălziserăm vocile, mă chemă lângă el și, apucându-mi ușor miinile prin spate, dirijă cu ele câteva măsuri. Bacăului îi datorez mult. Școala Pedagogică avea profesori de elită: Emil Tudor la psihologie, pedagogie, logică; Emil Leahu, la română; Petre Bărbuță și Emil Zaborilă la muzică; Remus Vrânceanu și Elvira Enea la desen. La orele lor n-aveai cum să nu înveți, să nu rămâi cu ceva, să nu simți că trebuie să știi și, până la urmă, chiar că știi ceva. Orașul lui Bacovia avea teatru, filarmonică, un cotidian, un cenaclu literar. Vorba de undă verde, „Ai stofă!”, a profesorului Leahu, care îmi văzuse versurile, mi s-a părut venit din cer. Aveam 17 ani când, la îndemnul și cu sprijinul său, am citit în cenaclu regional „N. Bălcescu” și am debutat în pagina literară a ziarului. De la teatru, m-am ales cu *Scrisoarea pierdută*, de la filarmonică, în chiar prima ei stagiune, cu *Concertul pentru vioară* de Beethoven.

La Iași m-a cucerit orașul-muzeu cu secole de istorie, cultură și civilizație, locul cărturarilor de frunte, al artiștilor și al marilor noștri scriitori, de la Dosoftei și cronicarii la Sadoveanu. Am trăit acolo cinci ani, în cultul trecutului. Universitatea mai avea, și la Litere, somități interbelice, pe lingvistul comparatist

C.Th. CIOBANU:

„Marii creatori ai culturii devin adevărate instituții“

Simenschy, autorul *Dictionarului de înțelepciune* și traducătorul *Paniciantantrei*, sau pe esteticianul Dima, ori personalități în plină afirmare, ca profesorul Ciopraga. În cenaclu studentesc am cunoscut pe mulți dintre viitorii scriitori și m-am bucurat, încă de atunci, de prietenia lui Sorescu. Am publicat versuri la *lasul literar*. De neuitat îmi sunt stagiunile Teatrului Național și ale Filarmonicii, ca și cursurile Școlii de Muzică (eram înscris la seral), unde aveam printre profesori pe Radu Botez, prim-dirijorul Operei. În fine, tot la Iași mi-a suras senza decisivă, cunoștința cu opera lui Călinescu. Nu i se reeditase nimic. În bibliotecile publice nu circulau decât cărți apărute după 1947. Studenții din primii ani (eram în 1957), nu aveau acces la secția *Documentare* a Bibliotecii Centrale. Împrumutasem de la un coleg, pentru două zile, *Viața lui Mihai Eminescu* și m-am convins că se poate citi altfel. Oricât de fascinantă, marea temă rămânea în plan secund. Aveam în față un om și un stil, un autor care, trăind literatura, îmi spune ce i se-nțămplă lui. De aici, nevoia de a-i citi și celelalte cărți. Le-am găsit mai ușor, până la urmă, pe toate, nu puține, și adevărate cărți de căpătâi care mă trimiteau la operele altora, mai vechi ori mai noi, de aici ori din alte părți. Așa m-am pomenit într-un prezent norocos, a fi contemporan cu Călinescu, încrezător în această formă a libertății, dar și a datoriei, care este literatura.

- Întorcându-ne în timp, recrieți pe scurt *Jurnalul itinerant* al manifestării culturale pe care ați generat-o, sintetizând ceea ce a însemnat, de-a lungul a patru decenii, ideea de Călinescu la Onești și care va fi soarta ei acum, la vreme de criză?

- O idee culturală care a prins, aceea că marii creatori ai culturii devin adevărate instituții, cu atât mai mult în posteritate, când spiritul lor continuă să lucreze liber, neîntrerupt. Mai rămâne să se și înțeleagă aceasta. Aș crede că îmi era un lucru limpede în toamna lui 1962, la sosirea în Onești.

Cum se vede, nu au lipsit șansele. Dacă prima fusese Călinescu, a doua șansă era chiar locul ales, noul oraș „muncitoresc” ajuns celebru, „zâmbet cald pe harta țării”, cum glăsuia șlagărul. Deși prin industrializarea forțată se dislocase un sat vechi de cinci secole și se polua întreaga zonă, locuințele urbane și locurile de muncă rămăneau oferte hotărâtoare. Populația a crescut de la câteva mii la mai multe zeci de mii. Pe de altă parte, cele mai diverse obiceiuri și mentalități, aduse din mai toate colturile țării, au dat, în confruntare, o altă culoare locală, mai aproape de receptivitatea la inițiative privind formele

noi de cultură, neimpuse de autorități, dar acceptate de către acestea, chiar dacă sub rezerva unei străne supravegheri. Astfel Cercul literar „Al. Sahia” de la Casa de Cultură, destinat propagandei de partid, a putut deveni, în mai puțin de trei ani, Cenaclu literar „G. Călinescu”, ale cărui întruniri săptămânale promovau talentele autentice și autonomia esteticului. Au fost invitați scriitorii de prestigiu din țară, au avut loc schimburi de idei cu alte cenacluri, s-au publicat primele plachete colective, s-a editat revista „Jurnalul literar” (la început ca pagină organizată în cotidianul regional, apoi ca publicație autonomă, în 4 ori 8 pagini), s-a lansat recitalul liric „Poetul în Cetate”. În alți trei ani, cenaclu s-a extins la profilul literar-artistic. Aceste trepte pregătitoare au făcut posibile inaugurarea, în 1969, a unui colochiu de anvergură, dialogul cultural anual „Zilele Culturii Călinesciene” și permanentizarea lui în cele patruzeci de ediții de până azi. Între timp, instituționalizarea a continuat cu etapele *Societate Culturală* (1972) și *Fundație Națională* (1991). Am întâlnit, în aproape cinci decenii, multe tipuri de criză, inclusiv de natură politică, precum în 1989, când *Zilele* (numai două, 9-10 decembrie) au avut loc sub interdicție. Sper să ne descurcăm ceva mai ușor cu cele care vin.

- Reușind să o instituționalizati, mișcarea culturală G. Călinescu v-a răpit o bună parte din timpul pe care l-ați putut acorda creației, dar consider că nu numai acesta este motivul pentru care bibliografia dumneavoastră nu indică prea multe volume personale. Cred mai degrabă că exigenta și-a spus cuvântul și, în parte, faptul că nu v-ați putut rupe de catedră, activitatea didactică însemnând nu doar orele de curs și pregătirea lor, ci și responsabilitatea de președinte al Filialei Onești a Societății de Științe Filologice (1970-1985), precum și cea de metodist al Inspectoratului Școlar Județean (1970-1998), care v-au răpit, la rândul lor, alte numeroase clipe ce ar fi putut fi decisive pentru scris. Cum ați izbutit să împăcați cele două principale preocupări și din ce parte au venit satisfacțiile cele mai mari?

-Satisfacțiile au venit, oricât de târziu, din ambele părți, aș zice în egală măsură, și chiar din altele. Fiecare latură cu importanța ei, se leagă cu celelalte, împreună tinzând spre un tot pe care abia dacă-l bănuiam cândva, iar acum îl recunosc. Cât despre creație, aceasta mi se pare suverană, își alege singură timpul, ritmul, prioritatea sau anvergura.

- Încă de la începutul activității scriitoricești v-ați exercsat și ca editor, mai întâi prin editarea revistei *Jurnalul literar*, apoi prin alcătuirea și tipărirea

culegerilor cu același generic, iar din 1992 și ca editor atestat, în fruntea Editurii „Aristarc”, pe care ați inițiat-o și o conduceți. Alături de ediția anastatică a celebrei Istoriei Călinesciene, care sunt celelalte izbânzi ale acesteia?

-Am publicat câteva zeci de titluri, încercând să încurajez nume din zonă și cărți despre această zonă, cu poeme, proză, eseuri, memorialistică, studii științifice, dicționare, monografii. O carte de succes, în premieră absolută: *Umbre și lumini* de Maria Cantacuzino-Enescu.

- De-a lungul timpului, pe la întrunirile Cenaclului „Junimea nouă” au trecut destui creatori ai zonei, dar spre regretul meu nu am sesizat să se fi conturat și o mișcare literară care să se impună. Puțini au fost și autorii de aici care au reușit să răzbată și mă întreab ce cauze au generat această situație?

- Ajungem iar la materia sensibilă a creației. În treizeci de ani, cât a ființat cenaclu, cum bine îți amintești, ca unul de-al casei, au prezentat texte sute de propuneri. Nimeni dintre aceștia n-are cum pretinde că i-ar fi lipsit climatul literar. Ba s-au situat, cei mai mulți, în mișcarea Călinescu, una de lux. Așadar, dacă există răspunsuri, ele trebuie căutate în altă parte.

- Revenind la propria operă, în 2006 ați pus în circulație un inedit *Jurnal itinerant*, care se anunță un proiect de anvergură și, cu certitudine, va pune altfel în lumină întreaga creație de până acum. În ce stadiu se află și când considerați că veți încheia acest ciclu?

- Proiect vechi, de la douăzeci de ani, care nu m-a slăbit în următorii cincizeci. Descoperisem că oricare zi este unică, alta, irepetabilă și de fiecare m-am despărțit tot mai greu. De-atunci sunt în plin șantier. Pe manșetele copertelor am desenul construcției. În acest an aș trece de jumătate. Am primit și câteva semne încurajatoare despre ce și cum s-ar vedea din afară. Însă nu simt nevoia să mă grăbesc, chiar dacă timpul s-a scumpit așa de mult.

- Cu aproape patru decenii în urmă, preocupat de valorificarea moștenirii Roșetștilor și a spațiului cultural de la Tescani, anunțați o iminentă carte dedicată acestui spațiu. A rămas un proiect abandonat sau încă nu ați ajuns la forma dorită?

- Subiect actual. Materialul documentar crescând considerabil, am căutat o formulă adecvată. Sper că am și găsit-o.

- Apropiindu-ne de finalul acestui dialog, v-aș ruga să faceți un exercițiu de sinceritate și să ne mărturișiți care vă sunt regretele marcante ale celor șapte decenii de viață?

- Desigur că sunt și regrete. Ele țin de irosirea timpului și de neclarități în lupta cu propriile limite. Însă până și aici, învățatul din mers face uneori minuni.

- Dar momentele cele mai fericite?

- Mi se întâmplă încă destul de des: bucuria de-a schimba o vorbă cu cineva de pe aceeași lungime de undă.

- Vă mulțumesc și vă doresc în primul rând să vă dea Dumnezeu sănătate și zile îndestulătoare, pentru a vă duce la capăt proiectele!

- Și eu îți mulțumesc, prietene, cu gândurile și urările cele mai de aproape!
Cornel GALBEN

Carletta - Elena BREBU

Dobrogea - între mit și povestire

Există un paradox al fiecăruia dintre noi și anume : cu cât ne-ndepărtăm de primii ani ai vieții noastre, cu atât, cu cerbicie, ne-ntoarcem prin fluxul memoriei la ei... Devin un fel de respiro, o oază secretă spre care purcedem aproape ca-ntr-o hipnoză regresivă... Unii se pierd, alții se regăsesc, iar cei mai mulți reușesc să evadeze dintr-un prezent lipsit de inefabil ! Mă regăsesc în toate cele trei ipostaze, mai ales acum când dl. Ovidiu Dunăreanu a reușit prin volumul „*Cu bucuria în suflet*” să mă proiecteze ineluctabil în spațiul străvechi al Dobrogei... Cu ani în urmă, vorbeam în același cadru al revistei *Ateneu* despre volumul „*Întâmplări din anul șarpelui. Unsprezece povestiri*” – al aceluiași autor; îi descoperisem la vremea respectivă veleitățile de „poet în proză” și harul acesta scriitoricesc ce cucerește din primele pagini tumultul unei sintaxe vii, care se transpune în imagini conturate ca din penel, dublate de un simț aparte al evocării și al configurării unui spațiu arhetipal, peste care vremurile noi nu au reușit să se suprapună anodin, decadent...

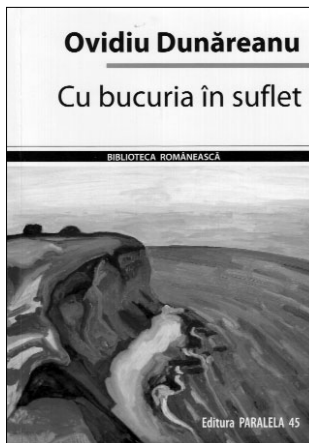
Probabil și ca urmare a cronicii de atunci, scriitorul mi-a oferit noul volum precizând că „aceste pagini vor stârni amintiri despre orizonturile diafane și îndepărtate ale unei copilării pline de lumină și bucurie din ținutul magic al Dobrogei”. Dar, ca un critic să fie cucerit printr-o atare dedicație, trebuie ca în mod firesc și cartea, opera în speță, să se constituie ca un element cultural viabil într-un mecanism atât de complex și (de ce să nu recunoaștem) egoist cum este arta scrierii...

Cele douăzecișiopt de povestiri sunt grupate în două capitole mari: „*Cântecul verii*” și „*Supraviețuitorii*”; dacă nu ar exista atâta metaforă și dacă nu ar fi o ficționalitate hrănită de legende și de miturile Dobrogei, ai cădea (cititor fiind) în capcana confundării cu reportajul literar... Desigur că o serie de critici literari au văzut în proza lui Ovidiu Dunăreanu fie un hibrid între reportaj și povestire, fie „mici povestioare” nostalgice ale unor locuri binecuvântate de Dumnezeu, dar uitate de unii contemporani... Nu cred, însă, că putem face delimitările teoretice (de gen și de specie) cu acuratețe, câtă vreme se îmbină armonios sub același condei izul tradiționalist cu notele unei viziuni de autentic modernism. Interesantă este optica lui Alex Ștefănescu vis-à-vis de discuția asupra „nuanțelor și speciilor”: „Autorul descrie peisaje sau povestește vechi legende într-o manieră hiperestetizată. Și aproape întotdeauna cu bun-gust. Prin modul său de a scrie se situează între arta povestirii de o transparentă perfidă a lui Ștefan Bănuțescu și orgia de metafore, în care se complăce Fănuș Neagu.

Nota sa particulară o constituie o vigoare bărbătească a jubilației, contrazisă uneori, într-un mod plin de efect, de o somnolență de privitor fericit, tentat parcă să se dizolve în peisaj. Starea de admirație dusă până la beatitudine creează la un moment dat și o senzație de monotonie. Cititorul obosește uneori, însă, datorită calității ireproșabile a textului, nu se plictisește niciodată.” (Ov. Dunăreanu „*Cu bucuria în suflet*” Pitești ed. „*Paralela 45*” 2008 – p.5 apud rev. „*România literară*” nr. 26.5/ 11 iulie 1995 – p.6

Acribia criticilor literari, dorința acestora de a încadra și situa valoric o operă prin raportare conștientă și constantă la un sistem de referință – toate acestea pot să deservească altor criterii la fel de importante. Sunt de părere că nu întinderea unei proze sau imposibilitatea fixării ei într-o paradigmă de specie se constituie ca un minus, ci poate incapacitatea noastră de a decanta liniile fine ale unui *logos*; ceea ce în alt spațiu geografic și cultural de pe glob ar intra categoric într-un sistem axiologic verificat sau nu printr-un „patern”, la noi se „plimbă” balcanic în timp, și, astfel, noi românii pierdem de multe ori din patrimoniul acreditat valori (luând în calcul ba factorii politici, ba istorici contextuali, ba estetici rigizi, sau cine știe ce alte repere ale snobismului și prețiozității – ceea ce nu ne onorează deloc pe unii dintre noi). Mai aproape de Creatorul suprem e creatorul-om și nu cei care dețin aparent și efemer rolul de „critici”.

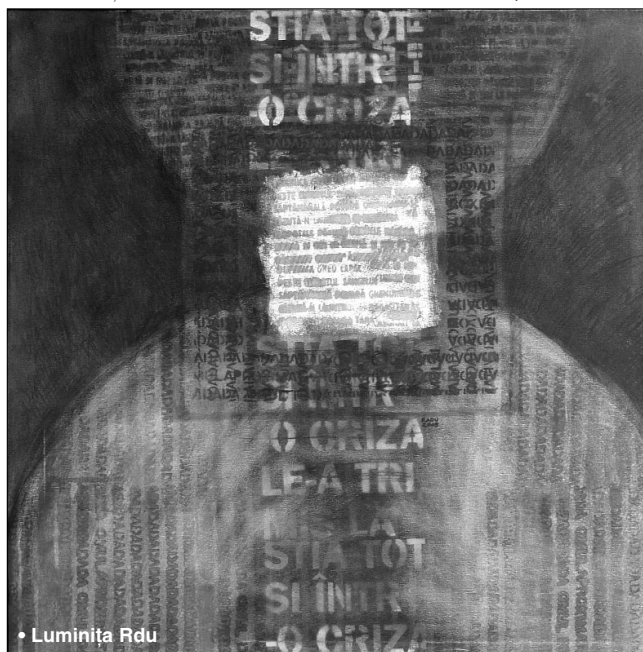
Dacă în ecuația critică am lua în calcul în procente egale: intelectualul – afectivitatea și sensibilitatea artistică –

stăpânirea unei estetici individuale și mărcile originalității și nu am mai sta la granița dintre specii sau curente cultural-literare, consider că am avea cu toții mai mult de câștigat, fără să trăim cu impresia că am coborât standardele...

„*Cu bucuria în suflet*” – este, din punctul meu de vedere, un model pentru astfel de exerciții. Textura cărții poate să pară „inconsistentă” doar aceluia care nu văd asocierea dintre harul creator, darul „zicerii”, pasiunea pentru mit și pentru niște locuri păgubite în vremea ceaușistă de orice recunoaștere...

Cu instrumentarul unei scriituri savuroase și dense, cu elanul pe care doar abnegația și pasiunea față de propria creație și le pot da, cu speranța vădită că gândurile și crâmpiele de legendă vor răzbate în timp, Ovidiu Dunăreanu este – după cum afirmă și

• Luminița Rdu

Angelo Mitchievici: „unul dintre puținii prozatori care are acest al șaptelea simț, al miraculosului” iar Dobrogea „este, înainte de toate, locul unde iau naștere poveștile, locul de care ești legat printr-o intensă nostalgie, sau, cum spune un proverb chinezesc, singura din cele o sută de vieți de care îți aduci aminte.” (cf. op. cit. – *Contracoperta*)

Elementele și detaliile exteriorului se tipăresc în sensibilitatea interioară și de acolo izvorăsc proaspete într-o savoare a zicerii demnă de un Gogol: „Căldura se revarsă valuri-valuri, mărește prevestirea și toropeala. De jur-împrejur, cât pot cuprinde ochii până în zările de mătase, numai coline albe, roșietice, albastre, legând între ele platouri, păduri de salcâm, aeriene, nemișcate prăpăstii verzi, cerul persistent dogoritor și stepa. Stepă leneșă, băntuită de miresme sălbătice și focuri răzlete, cu fumuri subțiri (...) Nemărginită, stepa migrează cu vegetația ei năvalnică peste tot, pătrunde în sate, pe ulițe, urcă în curți, suie pe prispe, în case și în sufletele oamenilor.” (op. cit. – p.62)

Tezaurizarea unor obiceiuri străvechi, înregistrarea fidelă a unor cume cinetice, și nu numai, reprezintă meritul cel mai înalt al autorului: „Un procedeu pe cât de ingenios pe atât de original și pitoresc, folosit în trecut la vânătoarea mistreților de către oamenii de prin partea locului, era acela cu butoiul. Întâi omul pregătea vasul, de preferință din salcâm sau stejar. Îi întărea cercurile, (...) îl suia în căruță și-l ducea în deșul pădurii, în locurile tainice de trecere ale turmei. Îl așeza în picioare și îl înțepenea bine, îngropându-l de o palmă-două în pământ cu capacul de deasupra scos. Bătătoarea țărâna de jur-împrejurul lui și acoperea urmele cu găteje și frunze. Odată isprăvite toate acestea, se vâra și se ghemuia într-însul cu genunchii la gură și pușca alături. După ore bune de pândă, iată și namila, care întrecea câteodată orice închipuire...” (op. cit. – p.63)

Cartea dezvăluie un univers al lumilor arhetipale, cu credințe, eresuri și obiceiuri străvechi ce se suprapun peste cele noi și mai puțin importante în ordinea teluric-cosmic. O arhivă adevărată, mai ales pentru pasionați de folclor și de istorie... ce-și așteaptă revelarea binemeritată... Și mă regăsesc în fiecare rând al cărții: „Un sentiment unic mă încearcă la începutul fiecărei veri, când sunt aici: că Dobrogea este o țară blândă și binecuvântată, croită după un canon dumnezeiesc; că acum ea înseamnă, înainte de orice, armonie și puritate.” (cf. op. cit. – p. 20)

Fiecare povestire are doza ei de straniu, de miracol de adevăr... Și, spre deosebire de alți critici, eu știu asta atât prin propria copilărie, legănată în legende și basmele pescarilor de pe lângă lacul Bugeac, dar și în calitate de folclorist.

Recomand cartea lui Ovidiu Dunăreanu celor care cred că literatura adevărată se naște doar în sufletele și conștiințele neaservite parvenirii.

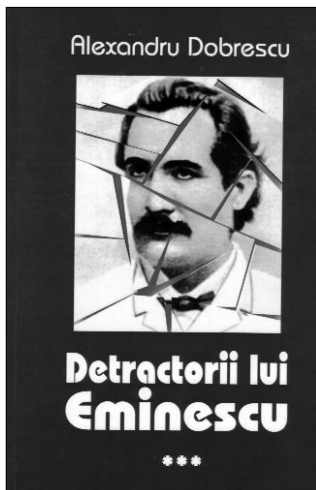
**Pretextul
Eminescu**

Există, de fapt, în acest recent volum* al criticul ieșean Alexandru Dobrescu mai multe cărți: una despre Eminescu (plasat undeva în fundal), una despre receptarea lui Eminescu în perioada interbelică și una despre „cazul” Panait Istrati. Plus, evident, în subsidiar, una despre autorul însuși, care își face simțită prezența subtil, prin intermediul selecției de texte, prin îndreptările ușor pedante pe care le aduce articolelor și, mai ales, printr-o prefață densă, *Eminescu: pretextul continuu*, în care își motivează opțiunea pentru includerea în volum a unor articole care îl privesc pe poet tangențial. Pornind de la ideea (justă, de altfel) că Eminescu a fost mai totdeauna folosit, manipulat („negociat ca imagine”, cum ar zice Iulian Costache), Alexandru Dobrescu sesizează în discursul critic din toate epocile ceea ce Eminescu însuși intuise în *Scrisoarea I* („Iar deasupra tuturor va vorbi vreun mititel/ Nu slăvindu-te pe tine, lustruindu-se pe el.”): „Metoda era pe cât de simplă, pe atât de eficientă: lectura cu program, prestabilită, care să identifice și să izoleze propozițiile sau versurile convenabile. Ce mai conta acum faptul că ele aveau, în economia poemelor și a articolelor, un alt sens și chiar un alt rost! Desprinse din contextul original, ele căpătau exact semnificația pentru care fuseseră alese. Pe această cale, Eminescu a putut deveni strămoșul mai tuturor mișcărilor ideologice în criză de rădăcini, dar și anticipatorul unor descoperiri științifice localizate îndeobște după moartea sa. Posteritatea a tratat mereu creația eminesciană ca pe un bazar, din care fiecare e liber să-și aleagă ce pofteste. Și, Doamne, cum s-a mai priceput s-o scotocească! Nu a interesat-o coerența ei lăuntrică, nucleul din care izvorăște și liniile de forță care o ordonează și o armonizează, ci numai porțiunile în stare a-i fi pe moment de oarecare folos. Nepăsătoare de frumusețea și măreția oglinzii întregi, a spart-o fără remușcări, ca să recupereze numai câteva cioburi, acelea în care i se părea că de (*sic!*) reflectă mai bine. Asta s-a numit lectură cu ochiul veșnic schimbător al actualității, cea mai sigură metodă de a ignora pădurea de dragul copacilor.” (p. VI).

Aceleași observații se potrivesc însă cărții de față, care pare a nu avea legătură cu Eminescu. Ea trebuie privită, totuși, în contextul mai larg al proiectului pe care Alexandru Dobrescu l-a început cu câțiva ani în urmă și din care au apărut încă două volume (Iași, „Junimea”, 2002, respectiv, București, „Floare Albastră”, 2006). Așadar, discutăm despre o rotiță din angrenajul pe care îl presupune acest studiu masiv despre posteritatea lui Eminescu. Pentru că, dacă l-am scoate din context, acest al treilea volum, vom vedea, are prea puține în comun cu detractorii lui Eminescu.

O carte-bulgăre

Detractorii lui Eminescu (de fapt, nu e vorba despre vreunul în carte) este o carte-bulgăre, care deschide drum către alte și alte probleme. Scănteia

care avea să declanșeze o dezbatere furtunoasă în țară a fost succesul de care Panait Istrati s-a bucurat, prin mijlocirea lui Romain Rolland, în Franța. Momentul surprins în acest volum este intervalul 15 iunie 1923 - 29 noiembrie 1925, perioadă tulbură din istoria recent întregitei României, când peisajul literar este dominat de căutări ideologice, de un pronunțat militantism. Pe acest fundal, apare cazul Panait Istrati, care avea să genereze, în termenii de astăzi, un scandal mediatic, în care se vor implica numeroase publicații (culturale sau nu) și nume importante din presa vremii. Evident, se conturează două tabere, una pro-Istrati, la „Adevărul literar și artistic”, care va avea în H. Sanielevici un portdrapel de nădejde, și alta, anti-Istrati, reprezentată de mai multe publicații.

Adrian JICU
jicoadrian@yahoo.com

Eminescu sau Istrati?

Pornind de la pretextul Istrati (și nu Eminescu!) se ajunge în epocă la polemici și chiar atacuri la persoană, prin care cei implicați căutau să-și justifice pozițiile ideologice. Cum însă pe coperta cărții scrie *Detractorii lui Eminescu*, trebuie spus că există totuși o legătură între poet și Istrati. La cererea unui comitet de inițiativă în legătură cu realizarea unui album omagial Eminescu, prozatorul francez (dacă e să ținem cont de limba în care a scris) răspunde printr-un fel de studiu sistematic, *Între neam și umanitate*, în care expune o doctrină asemănătoare proleto-cultismului și în care deplânge manipularea lui Eminescu. Motiv pentru care încheie sec: „Dacă în felul acesta mă revendicați și-mi faceți cinstea să mă considerați prieten al lui Eminescu, sunt gata să vă închin toate puterile mele, slabe de altfel. Dacă nu, prefer să rămân singur.” (p. 79) E lesne de înțeles că un astfel de răspuns a stârnit mânia adulților lui Eminescu și a adversarilor declarați ori ascunși ai lui Istrati, lucrurile căpătând o altă turmă.

**Detractorii?
Care detractori?**

Paradoxul acestei cărți este mărturisit chiar de autor, care atrage atenția că, de fapt, niciunul dintre cei incluși nu este cu adevărat un detractor: „Nu știu dacă există destule rațiuni pentru a-l considera pe impimententul jurnalist Istrati un detractor al lui Eminescu. Cum am lăsat să se înțeleagă și altădată, nu sunt deloc sigur că Eminescu a avut, propriu vorbind, detractori, precum, de pildă, Caragiale. Au existat, în schimb, intelectuali care, împărțind

alte idealuri artistice, nu au gustat poezia eminesciană.” (p. VII) Atunci, de ce acest titlu? Probabil că Alexandru Dobrescu a avut în minte istoricul sinuos al receptării operei eminesciene, veșnicile reevaluări și atacuri care i s-au adus de pe diverse poziții ideologice. Nu-i mai puțin adevărat că autorul înțelege prea bine mecanismul, consemnând în prefață că, pornindu-se de la Eminescu s-a ajuns la Istrati, la raportul dintre specificul național și internaționalism și, în ultimă instanță, la problema identității românești. Cum însă revizuirile se poartă periodic, un asemenea semnal de alarmă e bine-venit.

Recuperatorul

Alexandru Dobrescu poate fi considerat un recuperator, întrucât (re)pune în discuție aspecte (pentru mulți inedite) din viața literară a perioadei interbelice. Criticul pare a uita că semnează un volum despre Eminescu și, furat de frumusețea spectacolului mediatic și de controversa declanșată, însearează articole din presa anilor '24 -'25, care ilustrează spiritul combativ al gazetărilor de atunci. De altfel, cred că acesta este principala calitate a volumului: de a scoate la iveală texte uitate sau ignorate. Ele dezvăluie apetitul (aproape pierdut astăzi) pentru polemică al unei epoci. O simplă scănteie (succesul lui Panait Istrati în Franța) e suficientă pentru a porni o dezbatere de durată. Așa se face că în locul lui Eminescu descoperim un Topirceanu surprinzător, cu spirit critic și de o ironie mușcătoare, un Sanielevici orbit de propriile-i teorii, pe care le întoarce după deget pentru a se potrivi lui Istrati, un Ralea care îl pune la punct cu superioritate, un Iorga consecvent modului său extrastetic de a judeca literatura, un Sadoveanu cordial, care nu se dă în lături de la a recunoaște talentul con-fratelului său Istrati etc. Înțelegem din această carte că interbelicii aveau o evidentă propensiune pentru dezbateră de idei, pentru lupta literară. Poate că aici să se potrivească și Eminescu, în sensul că el a fost mai mereu discutat prin grila unei ideologii, ca să justifice anumite poziții doctrinare. În rest, polemici savuroase, cu accente naționaliste, pledoarii pro domo, interese de rasă și gașcă etc. O lume tulbură, agitată, pe care volumul lui Alexandru Dobrescu are meritul de a ne-o readuce în fața ochilor.

* Alexandru Dobrescu, *Detractorii lui Eminescu*, vol. III, Iași, Editura „EM.OL.IS.”, 2008

Cătălina Cadinoiu

Nuferii mor în cadă

Poezia din *Nuferii mor în cadă* (Editura „Cartea Românească”, 2008, volum de debut), semnat de tânăra Cătălina Cadinoiu, impresionează prin tonul dramatic și aducerea în atenție a ținutului natal, o zonă mirifică din Delta Dunării. Acesta este elementul de originalitate al volumului, o perspectivă pe care autoarea ne-o oferă fără să alunece în zona semănătorismului, folosind un limbaj liric postmodern. În contextul actual, n-aș putea spune că poezia Cătălinei Cadinoiu este „altfel”, *Nuferii mor în cadă* având latura lui epică. Am apreciat în mod deosebit la această autoare spiritul creștin manifest în poezie, atenția acordată oamenilor de care este înconjurată, mila, înțelegerea exteriorizată față de cei slabi sufletește, oameni nefericiți, săraci, bolnavi, bețiivi, abulici. Din punct de vedere strict literar, merită amintită forța de a construi (evoca) personaje, încadrându-le în tablouri picturale din care nu lipsește dinamica. Astfel, pescarul este viu așa cum ține „felia de pâine în mâinile negre”, o femeie alcoolică doarme în mijlocul drumului, prin aburii vinului „delimitându-și propriul sarcofag”, o alta își împlinește rolul de mamă, în ciuda vicisitudinilor vieții, dovedindu-se puternică sufletește: „Părea să nu fi mâncat dimineața lapte cu fulgi și mâinile îi erau de mamă./ Părea să se fi trezit de la cincii lăsând pe televizor 10 lei pentru prânz/ și buzele îi murmurau un psalm arctic.” Autoarea ne familiarizează cu lumea interioară a copilului-cherșor, îmbrăcat într-un „costum de leu”, motiv deopotrivă de introspecție și de invitație la altruism: „Deschide-mă la suflet și ia tot mărunțișul de-acolo/ cumpără pâine și busuioc de la bătrâni/ care-și uită data de naștere./ Restul de bani dă-i-i copilului țigăn/ în costum de leu de sub talpă.” Mama Maria este o femeie necăjită, care „crește nuferi în piept”, își înecă amarul în alcool, o mamă nefericită cu „un copil din flori bolnav de inimă”. La Mama Maria mulsimțirea tainei se combină ciudat cu simțul ridicolului: „Maria, ai căzut în fund văzând cerul/ apropiindu-se de tine.” Într-un dialog cu tonalități grave, dramatice, ne este prezentat acest personaj tragic: „Maria, ești beată, plină de noroi te-ai tăvălit/ prin iarbă ca o iapă, ai rochia murdară ca o rană./ Da, sunt beată, m-am tăvălit ca o iapă/ și îmi moare copilul/ Uite, sângele în mâinile cu care m-am tăvălit/ în iarbă ca o iapă.”

Care sunt minusurile cărții? Partea a treia. „Orbii dansează în Subcetate ziua, pe la prânz” este cu mult sub media valorică a volumului, singurele zone reușite fiind repetitive cu ce s-a remarcat deja în primele două capitole „Nina din pahar” și „Mama Maria”. Totuși, găsim o poezie de excepție „Oublié”. Autoarea apelează pe alocuri la truisme, exprimări banale sau, dimpotrivă, prea alambicate, dorind probabil o încălțare a poeziei, efectul fiind negativ prin lipsa de coerență, de sens. Un exemplu: „Orice zi se înmulțește cu vidul/ în care se balansează mexicani beți/ în ponchouri peticite.” sau „șoseaua de câmp pe care doar vidrele

nu aleargă/ cu picioarele la gâtul de kiwi al Doamnei Ambasador/ norii fug spre dreapta, mașinile cu asfalt pe roți/ aprind televizorul și dansează pentru tine”.

Pariul cu literatura ca artă este câștigat atunci când Cătălina Cadinoiu ne dezvăluie cu grație cum se *îndrăgostește*, „crescând în înălțime”, *încurcă* „versuri din Crez, cu onomatopee de chemat lebede la poartă”. În universul ei liric, „bețiivii spun poezii”, cerul din Deltă este „înalt cât vița de vie din boltă”, „Dumnezeu începe într-un costum de leu”, „soarele/ răsare din punga cu aurolac”, iar „numai atunci când se plânge, apare curcubeul”!

Violeta SAVU

Aurel Dumitrașcu & Adrian Alui Gheorghe

Frig

După încheierea editării notelor diaristice din „Carnete maro” (I-IV, 2001-2005), era de așteptat ca Adrian Alui Gheorghe să-și îndrepte atenția și spre corespondența regretatului său prieten, poetul Aurel Dumitrașcu (1955-1990). Obiectiv care presupune un efort mai larg, evident, dat fiind specificul „materialului”, răspândit între diverși destinatari (unii dintre ei deja dispăruți). Deocamdată, un prim pas, important, a fost făcut recent prin publicarea schimbului epistolar, desfășurat în perioada 1978-1990, între scriitorul editor de astăzi și cel plecat „veșnic tânăr” dintre noi. Un volum masiv (517 pagini, format mare) reunește câteva sute de scrisori sub titlul *FRIG. Sau despre cum poezia ne-a furat moartea* (Editura „Conta”, Piatra-Neamț, 2008; prefața: Irinel Antoniu; fișe de dicționar: Vasile Spiridon).

S-ar înțelege, imediat, că ne aflăm în fața unei „secvențe” date, care dezvoltă malformațiile lumii dinainte de revoluție și reverberațiile ei în intimitatea celor doi (tineri pe atunci) corespondenți. Această impresie e susținută și de „Notele” („Despre lumea văzută la lumina «opațiului socialist»”) pe care le scrie acum Adrian Alui Gheorghe: „La acea vreme, la începutul anilor '80, nu aveam repere foarte clare despre lume, nici unul, nici altul /.../ Școala ne-a mințit, părinții ne-au mințit, presa ne-a mințit, societatea ne-a mințit, în jurul nostru a crescut sponic Minciuna, în aerul ei toxic noi trebuia să ne dezvoltăm o (oarecare) personalitate, să ne justificăm nașterea, viața, moartea. Nu trăiam, eram trăiți. Aurel era născut în anul 1955, eu (m-am născut) în anul 1958. Când am deschis ochii în jur lumea mincinoasă (românească) era croită deplin. De unde să avem reperul normalității? /.../ Multe lucruri ni se relevau la suprafață doar, le înghiteam pe nemestecate. Îl credeam pe A. Păunescu, îl urmăream la spectacole, ne îmbăta cu folkul, deși știam și despre pamfletul lui Eugen Barbu la adresa «bardului», «Porcul și folkul». Și eu și Aurel publicam în revista „Luceafărul”, eu luând și premiul anual, în 1981, pentru poezie, fără să știm atunci că acolo era o «oficină securistică». Reperele noastre de acolo erau,

însă, Cezar Ivănescu, Ion Gheorghe și chiar Mircea Dinescu... etc.”

Pe de altă parte, cred că există în acest epistolar și un nivel/spațiu (infratextual) care se citește altfel: ca un parcurs al prieteniei, ca o diagramă a devenirii intelectuale (v. „bibliografia” invocată / căutată), ca o modelare psihoafectivă (v. mărturisirile delicat-erotice), ca un proces de consolidare a caracterelor (v. observațiile referitoare la unele persoane, mai mult sau mai puțin apropiate), ca o inițiere spre asumarea / conștientizarea condiției de scriitor (v. îndoielele sau entuziasmele care-i bântuie pe cei doi) ș.a.m.d. Și nu în ultimul rând, există un spațiu literar, pur și simplu, introdus în scrisori de versurile pe care și le trimit interlocutorii / corespondenții. De pildă, Aurel Dumitrașcu scrie (în 6 mai 1979): „Bună ziua / domnule Nichita Stănescu / am auzit că vi se învârte casa / ca un titirez / și aștern aceste cuvinte / pentru sfaturi pentru că și casei mele / i se întâmplă la fel”; iar Adrian Alui Gheorghe „replică” peste câteva timp (la 1 sept. 1979): „ochii mei nu se iscodesc unul pe altul / deși uneori se închid de aceeași tulburare. / fericiții lumii își pun vertebre de ceară / și se aruncă în focuri de artificii / ceasul mănâncă un măr / și ne scouipă cu sămburi / doamne aud că orbești / iubito și-am cumpărat cercei / unii se arată cu degetul / alții ne arată cu degetul”.

Or, pe canavaua incomodă a primului nivel de lectură, asumat explicit de Adrian Alui Gheorghe, sau - se poate spune și așa - în spatele „Frig”-ului, articulațiile celui alt tip de lectură „încălesc” un discurs românesc mai complex, mai nuanțat. Încât, cred a făcut bine Luca Pițu recomandând un prefațor „care să nu fi trăit efectiv acea perioadă” și care să perceapă detașat schimbul de scrisori. Îi reproduc concluzia: „Să nu înțeleagă cititorul - de va fi făcut greșeala să se oprească întâi asupra umilului paratext - că scrisorile acestea tematizează numai urgiile vremii: pe fondul într-adevăr sumbru se deapănă povești de dragoste (cu zburătorul Aurel Dumitrașcu în prim-plan), se sărbătorește mici victorii (publicarea unui poem, intrarea la facultate, dobândirea unei garsoniere), iar ritmul epistolar le transformă pe toate acestea în episoade ale unui veritabil roman al anilor '80, de lectură cu plăcere până și de cei care nu-i recunosc personajele.”

Emil NICOLAE

Ion Beldeanu

Chiar dacă?

Criticii operei lui Ion Beldeanu o includ în simbolismul bacovian. Greșit. E, mai degrabă, o mixtură de expresionism și neomodernism de factură stănesciană. Ce are în comun cu Bacovia poate fi doar predilecția pentru galben, rezultat al arderii plumbului existențial, al „răstignirii de sine”. Însă poezia din *Chiar dacă? (poeme)* (Timișoara, Editura „Augusta”, 2008) poate fi integrată în ceea ce Theodor Codreanu a numit *transmodernism*, un gen mediator între tradiție și postmodernism. Este vorba despre o abordare ludică a actului creației la toate nivelurile sale.

Aflat în atenția ochiului critic al unor exegeți precum Theodor Codreanu, Carletta Brebu sau Ion Moldovan (ale căror referințe se regăsesc la finele volumului) lirica lui Ion Beldeanu devine în volumul de față o poezie ce se lovește de timpanul afectiv al cititorului. Cuvintele cheamă, sfâșie, se sparg, expresionist, în cioburi pentru a trezi din letargie sufletul. Sau strigă, oximoronic asociate, ascunderii sub zăpadă sau după întunericul nopții unui eu liric ce se afundă lent în solitudine.

Creatorul și-a pierdut valoarea, căci în universul său cuvintele vuiesc și „*poezia rămâne departe*”, scriindu-se „*de la sine*”, decizându-se de cel ce, în mod tradițional, ar fi fost artizanul ei și oferindu-se generos alterității, spre *nedumerirea* tuturor. Poezia „*se ridică*” în jurul cititorului ca o „*cușcă*” „*de care nimeni desigur/nu-si mai aminteste*” (*Vreme de natură moartă*). Dominat de propria-i operă, Poetul e redus la tăcere, având revelația faptului că existența lui e doar o iluzie ce îl invadează și îl copleșește, devenind un mut semn de întrebare. E o combustie interioară a unui suflet invadat de singurătate, ce redimensionează miturile creștine. Discursul liric este adrestat unui „*tu*” cu multiple valențe: *iubita, cititorul, Divinitatea, el însuși*. Omul se reconșideră în raport cu Divinitatea, se devitalizează lucid, conștient de pierderea credinței, întrebându-se autoironic: „*Dar oare va muri cineva pentru mine?*”

E o amănare spre un „*altădată*”, o tehnică a suspansului ce argumentează dramatismul condiției poetului, dominat de iminența morții. Și interogația este o formă de amănare, dar în plan reflexiv, căci „*re-programează*” moartea gândurilor, provocând la meditație. Astfel nu va surveni nici moartea fizică, de care firesc mărturisește că se teme Poetul: „*Nu pot să mă ascund de voi / și să spun că nu mi-e frică de moarte (O posibilă prevedere)*. Astfel sunt ferite de „*neștiuta moarte / care face și desface*” și *cuvintele* ce oscilează „*între ironie și aversiune*”

Titlul denuminează starea de spirit ce domină întregul volum: „*înfrișătoare nedumerire*” ce se opune sentimentului extatic al *mirării* stănesciene. Dacă cea din urmă sugerează o dinamică pe verticală, provocată de exaltarea descoperirii propriului eu, nedumerirea lui Ion Beldeanu creează o imagine statică, contemplativă – meditativă, o „*în-doire*” sub greutatea sentimentului de neputință a numirii în situația în care cuvintele însele „*ies unul câte unul nedumerite / nenumite*” (*Cum se face poezia*).

Volumul lui Ion Beldeanu reprezintă, deci, un nou capitol din autobiografia spirituală a autorului, eliberată până la un punct de canoane, care nu respectă decât o singură cutumă: alunecarea spre moarte, devenită laitmotivul creațiilor scriitorului bacovian. Poeziile din cuprinsul său sunt, în acest caz, un fel de „*ars combinatoria*” a diverselor atitudini, gânduri, revolte ale poetului, care nu renunță însă la speranța de a se smulge cândva din lumea iluziei.

Nicoleta FLOREAN

M. Cosmescu-Delasabar

**Și ei și-au găsit
Bacăul**

Recent apărut volum *Și ei și-au găsit Bacăul... (Umoristi și epigramiști băcăuani contemporani)*, Craiova, Editura „Didactica nova”, 2009, continuă un proiect mai vechi, în care autorul se ocupase de epigramiștii băcăuani de odinioară. Acum, M. Cosmescu-Delasabar își îndreaptă atenția către contemporani, dintre care selectează câteva nume reprezentative.

În fapt, cartea de față este o antologie compozită, care amestecă, evident, cu umor, texte ale autorului însuși, ale unor alți epigramiști băcăuani (Vasile Huțu, Vasile Matei, Rodica Hanu, Mureș Covătaru, Tudor Tincu, Radu-Mircea Rătescu, Florin Gheuca, Victor Mitocaru), câteva proze scurte umoristice (semnate G. Mosari, M. C. Delasabar și Calistrat Costin) și o secțiune de umor universal.

Dacă textele antologate au meritele lor, lucrarea per ansamblu, trebuie discutată în două registre. Pe de o parte, ea rămâne o contribuție importantă pentru cunoașterea istoriei literaturii umoristice locale, domeniu în care M. C. Delasabar este un cunoscător greu de egalat. Aici, contribuțiile sunt demne de prețuire. Când vine însă vorba despre originalitatea cărții, despre valoarea ei propriu-zisă sau despre interesul pe care l-ar putea stârni, lucrurile se cuvin nuanțate, doar pasionatii sau specialiștii în domeniu putând găsi zone de interes. Dintr-o altă perspectivă, există unele epigrame de o anume subtilitate, care, însă, rămân... epigrame: „Ce te mai gândești/ Și plângi cu suspine?/ Dacă mă iubești,/ Vino după mine...” (Vasile Huțu, *Testament*) Literatura este, evident, în altă parte.

Ocupându-se de un gen prin excelență minor, M. Cosmescu-Delasabar își confirmă vocația de scormonitor în tainele trecutului cultural local, dar se îndepărtează de literatura propriu-zisă. *Și ei și-au găsit Bacăul* va rămâne, cel mai probabil, un document despre plăcerile unei (alte) epoci. Atât.

Adrian JICU

Mircea Bujor

**Daimonul
din debara**

La Editura „Studion”, finele anului 2008, apare noul volum semnat de Mircea Bujor. Nefiind tocmai întins ca dimensiuni, propunând nici mai mult nici mai puțin de douăzeci și nouă texte lirice, urmate de câteva secvențe de crochiuri poetice proaspăt ieșite din atelier, Mircea Bujor reușește încă de la prima lectură să convingă.

Așa cum a obișnuit din aparițiile anterioare, scriitorul ne propune un dis-

curs-mărturie pentru aspecte netrucate ale propriei existențe. „Daimonul din debara” – titlu nu tocmai bine ales, care din punct de vedere al unității volumului este sub conotațiile interesante pe care acesta le dezvoltă, e tocmai metafora unui suflet ce rămâne în așteptarea formulei estetice absolute. Personal, găsesc extrem de motivată alegerea unui moto din Fernando Pessoa, cuvintele stând la începutul poemului „Puterea poeziei”: „Cărțile dovedesc că viața nu e îndeajuns”. Dar în toate cele presupuse nu există nici pe departe certitudinea unei credințe univoce! Lumea versului nu este exclusiv asumată livresc ci își recompune amintirile, construind în permanență puncte de trecere. Într-adevăr, „poetul vorbește mereu / despre sine / lunecând în abisuri” dar, în virtutea acestei reveniri constante abia semnalată, imaginea lui poate fi ușor translatată înspre certitudinea unui copil aflat „pe cărarea înghețată”. Iar mai departe, „atunci când totul / pare pierdut pentru tine / îi vei deschide cartea / un nor de fluturi negri / se va așeza pe oglinda / clară a lunii / în loc de inserare”. Prefigurarea sfârșitului...

Tonul adoptat nu este nici pe departe ceremonial; în rarele momente când riscă să sufocă, interesul autorului părește registrul reflexiv pentru a apela la o logică a evenimentialului. Poezii precum „Strada Mare”, „Recreație mare”, poate chiar „Cântec gregar” au o recuzită ce detensionează formula lirică, în timp ce nivelul poeziei rămâne unul ridicat. Dacă „Senilita” pare a prezenta o altă modalitate (mai dură) de a refuza trecerea timpului, „Daimonul din debara” analizează dramele cotidiene, provocând „o încântare obscenă”. Iar dacă volumul începe cu un optimism străveziu, pe parcurs, „semnele vestitoare” vor avea puterea să ne arate „cât de sus ne vom înălța la ceruri / cât de sus se va înălța cerul” ori cum „fardul cenușiu al zăpezii

/ va acoperi / focuri mici de stele”.

Între alb și negru, între sus și jos, vegheați dinspre zenit de „ochiul exploadat / într-o baie imensă de aur” ori contemplând singurătatea repetativă a unei „agonii așteptate” („Epilog”), ne regăsim alături de poet într-o „tăcere căreia nu-i va urma nimic // nici un sunet, nici o culoare doar / un mare fior” de a-l cărui mister ne împărtășim „o singură dată” („Regăsire”).

Voi transcrie din dragoste de Bacovia și remixul unui amurg de toamnă, pentru a încheia această scurtă prezentare cu bucuria de a fi intrat în posesia unui volum echilibrat, ce probează maturitate deplină, bine conceput (ilustrațiile aparținând tot autorului), Mircea Bujor făcând parte din acea categorie a celor ce nu se grăbesc nici către mult, nici către superficial: „E vremea pentru cufărul din pod / alături, măturii sleite, păpuși / fără cap, dorobanți de plumb // urmele toamnei când ai deslușit / mirosul femeii de crin” („Amurg de toamnă violet – remix”).

Marius MANTA

Dumitru D. Cerchizan

**„Satul
de pe muchia dealu-
lui”**

Mirajul scrisului febril predisune uneori și la hașurarea hârtiei cu valuri de cuvinte incoerente și lipsite de conținut.

O carte ce se vrea monografică, scrisă de Dumitru D. Cerchizan, „Satul de pe muchia dealului”, îi poate da cititorului speranța de a uita o iubire în brațele alteia. Ea descrie o așezare - satul Itești. Autorul a fost aviator, iar satul descris de el nu e pe pământ, e în

nori și cel ce îl îndrăgește trebuie să fie ridicat de o tornadă, ca să îl sărute. Încă din prefața, semnată de Irina Nicolau, se vorbește despre vatra lui, zidită de către niște bordeieni opincari, din vremea de demult, a lui Vodă Ștefan cel Mare. Întâmplările sunt destul de abătute de la adevăr, aviatorul Cerchizan, despre care autoarea prefeței spune că „deși putea să fie scriitor, a preferat să zboare”, ilustrând un popas al voievozului Ștefan pe meleagurile unde mai târziu se va întemeia Iteștiul. Nu e nimic de necrezut în aceasta, mai cu seamă că locul e situat pe la jumătatea distanței Vaslui-Suceava, ori Vaslui-Neamț, numai că evenimentul lui i se adaugă tot felul de povestiri înflorite, iar conversațiile domnitorului cu bordeienii de aici, par ca un discurs recitativ, din lumea de azi, care construiește un mesaj înăbușit, limitat la analiză și concluzii formale. Singura reoaducere la normalitatea vorbirii și faptelor din evul mediu este ieșirea din decorul vizual și forma auditivă, făurite de D.D. Cerchizan. Astfel de ajustări ale întâmplărilor și dialogului se regăsesc în tot cuprinsul povestirilor, cum ar fi, spre exemplu, la Palatul Ruginoasa, avându-i protagoniști pe un înaintaș iteștean, pe Cuza Vodă și doamna Elena. O altă întâmplare „garnisită” cu „mirodenii” îi are ca eroi pe un alt înaintaș iteștean și pe principesa Lucia Schoenburg, care avea o moșie de 1991 hectare la Hemeiuși și a găsit de bună chibzuială să împrădierească Iteștiul cu o parte din moșia ei. În alte pagini însă, aviatorul spune că satul Itești nu a avut nici un beneficiu de la vreo buier ori moșier.

De fapt, evocările și mărturiile din carte se rezumă la un fel de schițe în care nu se consemnează alte familii importante, venite de pretutindeni, mazurii din Galiția, evreii, germanii, cheii, țigani sau ungurii stabiliți temporar sau definitiv la Itești. Pe lângă toate acestea, și pe lângă destul de multe alte păcate, cartea aviatorului Cerchizan văduvește listele eroilor de multe nume, așează în rândurile oamenilor de seamă proveniți din sat, pe unii veniți din alte zări, scoțându-i însă, de parcă ar da pe dinafară, pe localnici, aduce slavoslavie „modernizării” unei biserici de lemn, de patrimoniu, când, de fapt, a fost dărâmată de la fundație și s-a zidit în locul ei alta care nu e „modernă”, doar pentru că se lucrează tot timpul câte ceva la ea.

Iată deci o carte monografică, care denunță erori și vinovății cât pentru mai multe, prin voia ori inexactitatea lejeră a informațiilor culese de către autor, poate de la cine trebuia mai puțin. Spre a se face însă, cu rigoare, toate îndreptările, nu e nimic altceva de întreprins decât să se scrie o altă carte, de către altcineva, care să aibă și folosul datelor regăsite în adevăr, în monografia la care ne-am referit.

Aurel V ZGHERAN

• Marius Crăiță-Mândră - Autoportret

gaură-n cer

C. D. ZELETIN

Rigoarea

Răvna și măiestria în lucrarea omenească au căzut, printre cele dintâi, victime ale frivolității grăbite de astăzi. Răbdarea nu mai intră în termenii ecuației. Sintagma *a-ti trăi viața* se precipită să iasă din circumscrisurile muncii, pulsând spre imperiul seducător al senzualității abstrase, al imposturii și al trăirii aleatoare, într-un epicureism empiric. Exaltarea clipei și nesocotirea timpului par să împingă lumea spre o vastă chermeză de hipocefali voioși, ca într-o frescă de Bruegel. Zadarnic îi ating cu aripile îngerilor păzitori. Liniștea, ațintirea în opera minții și a mâinilor, dăruirea și cultul faptei în sine, nearticulată cu interesul imediat, sunt socotite chestiuni perimate.

Mi-a răsărit din nu știu ce ungher al memoriei imaginea antică a savantului sclav, ori a sclavului savant, care, pentru a obține o lacrimă de aur coloidal, freca zile și nopți o lamă de aur până aproape de sângerarea buricului degetelor, picurând în răsămuri largi câte un strop de apă deasupra. Târziu, obținea un fluid terapeutic, întrebuințat, ca și astăzi de altfel, în tratamentul a ceea ce numim tuberculoză, lupus eritematos sau poliartrită cronică evolutivă. Vai cum se schimbă lumea!

O, jerum, jerum, jerum,
O quae mutatio rerum!

...În anii '60, efectuam experiențe citospectrofotometrice în Laboratorul de Biofizică al Facultății de Medicină din București. Metoda consta în determinarea *in situ*, într-un micron pătrat de suprafață celulară, a unei cantități infime de substanță evaluând-o matematic pe baza energiei fotonice absorbite. Preparatele histologice necesare presupuneau măiestrie tehnică, acuratețe mare și experiență. La etaj, se afla Centrul de Antropologie al Academiei române, a cărui bibliotecă din fostul cabinet al profesorului Francisc Rainer (1874-1944), învățatul anatomist și antropolog, o cercetaserăm carte cu carte. Mă impresionase o ediție a *Poeziilor* lui Michelangelo, pe care savantul o umpluse cu adnotări în italiană. La fel, ediția îngrijită de Léon Robin a fundamentalului *Simpozion* (Banchetul) de Platon, în originalul elin, având manșeta paginilor plină cu însemnări în greacă, franceză și germană ale profesorului de... anatomie! Seriozitate germană, căci profesorul era german din Bucovina.

Laboratorul fusese vizitat pe vremuri de Vasile Pârvan, care-l numise „citadelă a meditației biologice”. Într-adevăr era o răspântie în care se întâlneau biologia lui Rainer cu arheologia lui Pârvan, îngemănate în disciplina antropologiei. Unică în lume, colecția de crani, alcătuită și studiată de Rainer, rămâne „opera unui uriaș”, cum a numit-o antropologul elvețian Henri Beer.

Citeam o scrisoare din 21 iunie 1906, în care Rainer scria: „Azi am descompus o larvă de axolotl de 6-8 milimetri în mai bine de 600 de secțiuni...” Studiul secțiunilor seriate îi permitea reconstituirea spațială a organelor cavitate ori parenhimate și evoluția lor. Exact de astfel de secțiuni perfect realizate aveam și eu nevoie în cercetările mele citospectrofotometrice. De-odată mi-am adus aminte că o cunosc pe bătrâna doamnă Mândrioiu, în tineretele ei tehniciană a lui Rainer... Cum o secțiune de țesut trebuia să fie groasă de 15 microni, și cum un micron este a mia parte dintr-un milimetru, vă închipuiți câte mii de secțiuni erau cuprinse într-un embrion de lugimea unei unghii! Dar doamna Mândrioiu avea răbdare și finețe de benedictin.

Am chemat-o fără întârziere s-o consult în chestiuni practice de fixare, secționare și colorare a preparatelor. Vizita ei a fost încântătoare. Fosta domnișoară era acum o vârstnică îngrijită, chiar elegantă, și cu o memorie perfectă. Povestea frumos și cu haz.

-Ce trăsătură a profesorului v-a impresionat?

-Rigoarea! mi-a răspuns. Să vă spun o întâmplare.

Îmi dăduse un embrion, trecut de el însuși prin soluțiile fixatoare să-l includ în parafină, să-l secționez, să colorez felioarele și să le montez între lamă și lamelă, trecând pe eticheta de la margine numărul fiecăreia. Cum eram îndrăgostită și mă grăbeam să ajung la întâlnirea de la nouă seara, montam câteva secțiuni, aruncam alte câteva jos și tot așa. În felul acesta m-am putut întâlni cu soarele vieții mele, deși era întuneric! ... Profesorul a studiat cât e noaptea de lungă suita de lame. A doua zi, cu ochii scoși, mi-a mulțumit, m-a lăudat, dar la urmă mi-a spus în treacă:

-Domnișoară, vedeți că lipsesc secțiunile de la 1389 la 1435, de la 1487 la 1507 s.a.m.d. Inventariase absolut toate știrbăturile! Se învârtea laboratorul cu mine!

Aveam acasă, la mansardă, un adolescent handicapat mintal. Ca să stea liniștit, părinții îi dăduseră o chitară căreia de dimineața până seara îi ciupea o singură strună. Una singură. Așa simțeam eu fiecare număr citat de profesor: ca pe ciupitura oligofrenului!

...Munca, sânguinta, rigoarea, cinstea. Și legenda, al cărei tâlc e de la sine înțeles, ca și nevoia de a-l evoca în zilele noastre... O legendă cu atât mai prețioasă, cu cât se afundă într-o zare ideală care absoarbe oamenii model, anume parcă pentru a-i sustrage fușăreli și forțete de făcături a lumii noastre.

Ion Horea

Născut la 10 mai 1929, în comuna Petea de Câmpie, jud. Mureș; părintii, Ioan și Ana, țărani.

Studii: patru clase primare absolvite la școala din Petea; liceele: „Titu Maiorescu” din Aiud (1940 – 1942), „Regele Ferdinand” din Turda (1942 – 1944), liceul teoretic din Târgu-Mureș (1944 – 1945), Seminarul Pedagogic din Cluj (1945 – 1946) și liceul „Al. Papiu Ilarian” din Târgu-Mureș, unde în 1948 obține diploma de bacalaureat; Institutul de Arte „Nicolae Grigorescu” din București (1948 – 1949), Școala de Literatură „Mihai Eminescu” din București (1951 – 1952).

Activitatea profesională: redactor la „Viața Românească” (1952 – 1964); secretar al Uniunii Scriitorilor (1964 – 1968); redactor șef adjunct la „România Literară” (1968 – 1990); director al editurii „Iriana” (1992 – 1997); redactor șef la „Biblioteca Bucureștilor” din 1997 până în prezent.

Anul intrării în Uniunea Scriitorilor: 1956

Palimpsest

Din care parte, nu știu cum vor veni și când,
Acele semne stranii rămase doar mirării,
Cât le vedeam pe vremea-nserărilor, urcând
Printre acății, din rături, dinsus de drumul țării.
De către Mureș n-aveam nicidecum să le aștept.
Dinspre Oroiu, pădurea pe deal părea pustie.
Hotarele-n stupină cădeau în zboruri, drept,
Cu lacrima din faguri, în altă-mpărăție.
Se mistuia și grauri în norul lor pieziș,
Și sturzii pe la cuiburi erau mânași de umbră.
Nu mai vedeai nici vrăbii la ceartă prin frunziș,
Când semne mai ciudate parcă-ncepeau să
umblă,
Cu chipuri lungi de duhuri scăpate de poveri,
Cum clătinau acății sub troieniri de floare
Mereu în așteptarea celei din urmă veri,
Ca un blestem căruia i-au mai rămas datoarea.
Din ce bătaie de toacă ori clopote în dungi
Ori trâmbiți de-nviere prin lumea lor știute
Se ridicau în spaima copilului de-atunci
Să umble prin ogradă bănuitoare, mute, –
Cum suie dinspre rături parcă le-aud și-acum
Când le invoc, și nu știu de-o fi să mai apară,
Neprețuite umbre sub sânta lor povară,
Să le aștept la poartă, să le-nsoțesc pe drum.

Și drumul...

Acestui gând ce spune să taci, să dormi, să pieri
sătul de-atâta zgomot, încearcă și răspunde-i –
la vorbe-mprăștiate și gândul tău de ieri,
dinspre bătaia zilei cărate-n jocul undeii,
cum de pe drumul țării strângeai în alte dăți
pietriș adus din Mureș, să-l pui în buzunare,
ori ouăle din cuiburi, pe rândul de acății,
ori prunele rămase pe crengi cu frunze rare,
o clipă al poveștii fii iarăși cel de-atunci
în băntuirea ploii, pe coastă, tu și ploaia,
neștiutor de oameni, de legi și de porunci,
de patimile lumii ce vin acum cu droaia, –
un semn, și spre Târnave se vede pălpând
văpaia de la Copșa, de-un foc mai mare nu știi,
ori vine valea mare, ori calcă rar, pândind,
ciopof de căprioara înspre cătarea sușii, –
și cad ninsori în sclipăt frumos de parea mătii,
tăcerea-i a zăpezii și somnul tot al ei,
și vulpile cum latră din Coasta Pojorății,
și drumul, cum se pierde în jos, către Vaidei!

Semne

la-le cum vin,
relele, bunele!
Unde se duc
apele, dunele?

I se cuvin?
Prindă-le, scape-le!
Unde se duc
dunele, apele?

Ca din senin,
norii, furtunele!
Unde se duc
apele, dunele?

Cât ne mai țîn
strunele, clapele!
Unde se duc
dunele, apele?

Încă puțin,
clapele, strunele!
Unde se duc
apele, dunele?

Frescă

Un fulg, atâta ești!
Și te-nchipui, eheu,
Căzut în spații cerești
Din ăripa lui Dumnezeu!

Un fir de praf dac-ai fi
Mai încins de lumină, mai greu,
Te-ai crede ajuns prin pustii
Cu patima lui Dumnezeu!

Un strop de rouă, și-atât!
Să-mi aduc aminte și eu
Cum te vedeam, dimineața, pe răț,
În lacrima lui Dumnezeu!

la 80 de ani

Debutul în presa literară: În „Almanahul literar” din Cluj, Nr. 1, decembrie 1949, cu „Balada însămintării grăului de toamnă”.

Cărți publicate: *Poezii*, ESPLA, 1956; *Coloană în amiază*, Editura pentru Literatură, 1961; *Flori de păpădie*, Editura Tineretului, 1962; *Umbra ploilor*, Editura pentru Literatură, 1965; *Poezii* (Colecția „Albatros”), Editura pentru Literatură, 1967; *Calendar*, Editura Tineretului, 1969; *Cărticica noastră* (desene de Victor Apostoloiu), Editura Medicală, 1971; *Încă nu*, Editura Dacia, 1972; *Versuri*, ediție îngrijită de Romulus Vulpescu, Editura Eminescu, 1973; *Măslinul lui Platon*, Editura Dacia, 1976; *Bătăia cu aur*, Editura Dacia, 1979; *Un cântec de dragoste pentru Transilvania*, Editura Dacia, 1983; *Eu trebuie să fiu* (Colecția „Cele mai frumoase poezii”, Prefață de Edgar Papu), Editura Albatros, 1984; *Noaptea nopților*, Editura Dacia, 1985; *Gugustiucul*, Editura Ion Creangă, 1985; *Podul de vamnă*, Editura Eminescu, 1986; *Viața viața*, Editura Dacia, 1987;

Ectenie

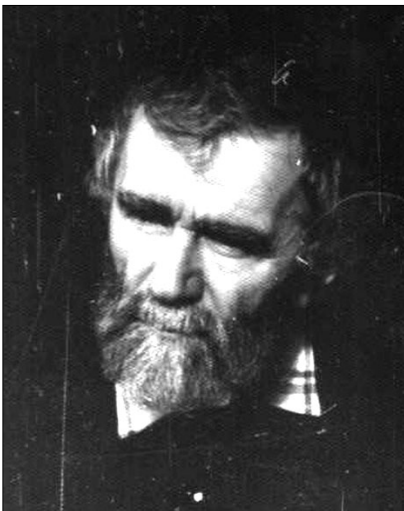
Doamne, sunt eu la poarta unui altar de ceață
Și-i frig, și-s de departe și sufletu-mi înghețat.
Aștept și eu în rândul celor ce mai trecură
Din mila ta să-mi zvârlă o coajă de prescură.
Nu-i nimeni care poate mai mult să ție samă
Decât ai fi tu însuși la podul tău de vamnă,
Să las aceste dealuri și drumuri și hotare
Când o să fiu dincolo trecut în depărtare.
Aștept un semn, o pană de înger, scuturată
Să scriu și eu cum n-am scris nicicum

și niciodată,

Cum o să-ți las în grijă din lumea ta avară
Amurguri în odăjdii și ploile de vară.
Comornic la o groapă de jar și bobotaie,
Cântarea de-nviere, de când o știu, a ta e,
Și clopote-n clopotniți și toaca de sub grindă
Cuvântul tău dintăiul încearcă să-l cuprindă,
Și-acum aștept în jururi cu morții duși în turmă
Să prind măcar în treacăt cuvântul tău din urmă!

Ectenie

Îndreaptă, Doamne, crucea căzută într-o răină
În drumul meu, la margini de liniște păgână
Sub tabla ruginită nu-i nimeni să mai moară
Nici păsări să-și mai facă un cuib la subsuoară.
O salcie bătrână, în zile lungi de vară

Drumuri și fintini (publicistică), Editura Eminescu, 1988; *Dealuri de lut*, Editura Dacia, 1990; *Cumpene*, Editura Albatros, 1991; *Locul și ceasul* (Biblioteca pentru toți), Editura Minerva, 1994; *Căderea pe gânduri*, Casa de editură „Ardealul”, 1996; *Bătăi în dungă*, Editura Albatros, 1999; *70*, Editura Biblioteca Bucureștilor, 1999; *Cartea sonetelor*, Editura Ardealul, 2001; *Și va fi ziua și va fi noapte*, Editura Ardealul, 2001; *Mărturisiri și Rugăciuni*, Editura Viitorul Românesc, 2003; *Poezii și Poeme*, Editura FIME, 2004; *Reversuri*, Editura Ardealul, 2005.

Traduceri din Lermontov, Ivan Krasko, Nikolai Zidarov, Franz Liebhard, Kemény János, Letáay Lajos, Majtényi Erik.

Premii literare: Premiul Uniunii Scriitorilor, în 1962, 1976 și 1983; Premiul Asociației Scriitorilor din București, 1972; Premiul revistei „Flacăra”, 1984; Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei, 1985; Premiul „Mihai Eminescu” al revistei „Convorbiri literare”, 1987; Premiul Asociației Scriitorilor din Târgu-Mureș, 1996; Marele premiu „Nichita Stănescu”, 1997; Premiul „Pasărea măiastră” al Serilor de poezie de la Brădiceni, 1998; Premiul „Mihai Eminescu” la Festivalul internațional de poezie, Orșova, 1999.

Mai scutură din ceruri frunziș cu frunză rară.
Dă-i focul ce-nțârzie pe deal în asfințire
Să văd cum lasă urme penelul lui subțire
Pe-un chip al suferinței, să-nvie și să spuie
În lemn uscat, credința cum stă bătută-n cuie...
E-un drum ce ocolește un deal și-o vale-nguștă
Și-o cruce înclinată pe care cerul nu stă.
Din care parte, Doamne, aș veni fără prihană,
Întors în amintire prin lumea transilvană,
Acolo, lângă trunchiul uscat să mai rămână
Din cât mi-ai dat, o umbră și-o urmă de țărănă?

Din hotar

Tutunu-i pus în șură și-i gata de sforat.
În mijlocul ogrăzii se-naltă ca un templu
Săcastrul, peste care, târziu, după-nserat,
Nu știu ce constelații mai caută să contemplant.
Spre Mureș, Orionul parcă deschide drum
Când peste drumul țării se-arată Carul Mare.
Alătura, corlanul, din urmele de scrum
Așteaptă mai sub Cupă să mesteci în căldare.
Spre coastă, Găinușa va răsări curând
Să-și ocrotească puii prin cer ca prin ogradă
Apoi, cu îmblățit, vor zurui pe rând
Și grânele-n hambare – e toamnă vrând-nevrând –
Și-n coșuri cucuruzii într-aurind, grămadă!...

Vitraliu

Nucul, prin foi ruginii
Își mai părguie nucile.
Tu te ții, te mai ții,
Clătinat, cu nălucile.

Sălcii, pe rături pustii
Le mai scutură ploile.
Tu te ții, te mai ții,
Clătinat, cu nevoile.

Popul, pe frunze-argintii
Tot mai tremură zările.
Tu te ții, te mai ții,
Clătinat, cu mirările.

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Marele dictator: Hitler sau Chaplin?

Aud că s-au vândut foarte recent, la Ludlow, în Anglia, niște picturi ale lui Hitler, pentru suma incredibilă de 95.000 lire sterline. Sigur, pe lângă gripa porcînă, criza economică, viitoarele alegeri, politicile financiare ș. a. m. d., aceasta pare doar o bizareie inofensivă la care doar evreii, clasicii persecutați ai istoriei, au reacționat prompt. În epoca drepturilor tuturor și responsabilității nimănui, o fi având și Hitler cota lui de tembeli admiratori. Dar oare acesta să fie motivul care l-a împins pe cumpărătorii să achiziționeze aceste piese fără valoare artistică?

Mă uit la cele două sau trei imagini oferite publicității, ca să întrevăd, poate misterul. Te-ai aștepta, dacă nu la un până acum nedescoperit talent, măcar la niște fulgere violente, la niște explozii, la niște erupții demonice. Nimic din toate astea, dezamăgitor de nimic. Peisaje așezate, cu copaci și case în culori nestridente, pe unde vocea spartă a fostului dictator nu pare a fi bănuțuit. Una dintre lucrări, cea mai mediatizată, înfățișează un soldat așezat pe un fel de pod cu picioare de piatră, uitându-se la pârăul de dedesubt. Cărarea din păr, pe o parte, laolaltă cu inițialele „A. D.” scrise pe el, ar indica faptul că ne aflăm în fața unui autoportret. E departe de ce știm că a fost Hitler sau poate că dictatorul a întrevăzut aici, fără să-și dea seama, medicocritatea sufletului său izolat. Probabil că singurul motiv acceptabil pentru care să cumpere cineva tablourile ar fi acela de a le psihanaliza, de a identifica în ele semnele paranoiei de mai târziu. Poate că un psihiatru ar putea să le folosească, îmi spun, drept material didactic, deși un Van Gogh ar oferi de departe niște exemple cu mult mai elocvente de nebulie sublimată.

Mie, însă, așa-zisul autoportret mi-a amintit de tragicomicul personaj interpretat de Charlie Chaplin în celebrul său film din 1940, „Marele dictator”, o satiră americană menită să-l ridiculizeze pe Hitler și să atragă atenția asupra politicilor sale îndoelnice. În soldatul acela posac și inofensiv stă, în mod ciudat, și acel dublu comic, acel frizer evreu a cărui amnezie inițială servește în film drept pretext de demonstrație a absurdului dictaturii. Imaginați-vă un soldat lovit de uitare traumatică, întorcându-se acasă, după douăzeci de ani, la fosta lui frizerie, închisă pe motive etnice. Șterge geamurile însemnate de nemți și redeschide prăvălia. Când este vizitat brutal de doi ofițeri germani, se uită candid, în sus și în jos, la salutul lor nazist ca la un gest de mirare și de neînțeles, pe care nu îl descifrează ca pe o amenințare, iar când i se mai și spune ferm: „Heil, Hynkel [numele dat lui Hitler în film]!”, el răspunde calm, dând să plece de lângă ei la ale sale: „Ok!”, adică „am înțeles, bine, acum am treabă”. Urmarea, mai puțin semnificativă, este o serie de farse prin care ofițerii sunt împiedicați să-l aresteze. Este una dintre cele mai bune scene ale filmului, pentru că împletește indestructibilul tragicul și comicul și pentru că defamiliază atât de natural salutul hitlerist cu care noi ne-am obișnuit deja în filme și documentare, fără să ne mai punem problema lipsei de măsură pe care o intruchipează.

Asemănarea dintre Hitler și Chaplin este și ea halucinantă și stau și mă întreb care dintre ei a pierdut sau a câștigat mai mult din asta. Pe de o parte, unele trăsături ale lui Hitler au devenit de-a dreptul caricaturale: mustața specifică, vocea isterică, guturalele (pe care Chaplin le transformă în icnete, grohăituri, tuse și silabe ininteligibile). Pe de altă parte, omorul unic și atât de intens uman al lui Chaplin, i s-a adăugat o umbră dramatică, serioasă, ce aminteste că ura, măcelul, răul sunt mereu alături, mereu periculos de aproape. În baletul pe care îl face mintea ca să se adapteze de la unul la celălalt, cei doi se atenuază reciproc într-un tandem veșnic.

Când am întrebat niște studenți dacă numele de Charlie Chaplin le spune ceva, primul lucru pe care mi l-au spus a fost că Chaplin este actorul ăla din filme mute care merge cu vârfurile picioarelor depărtate, iar al doilea, că seamănă cu Hitler. Le trebuie neapărat să vadă scena aceea, pentru ca nu cumva să uite să rădă, neutralizându-le, de gesturile exagerate ale oricărui ev revărsat fără măsură peste muzica libertății celorlalți.

Refrain pentru refrainer(ți):

„Cip cip cip/ microcip/
vreau să fi și tu aici/ sub
piele la pacalici” (extras din
hitul „Dupa cipul și
apdatarea lui Dumnezeu”)

Dan Bogdan Hanu

Ultimele pagini (însemnate și resemnate) din enciclopedia romanțata a visului (și, uneori, coșmarului) (Creșteri și descreșteri)

< Se rupe, se fracturează întotdeauna ceva de câte ori trec la un alt caiet, o ghilolină nevăzută retează fuleul, debitul *en fanfare* ale celui încheiat, pentru a lăsa loc bișuielilor lamentabile trecute în contul următorului. E o sincopă familiară, m-am hîrșit în a-i suporta favorurile. Un lucru (mi-)e clar: tot ce va fi scris în acest caiet, va împătăși aceeași soartă cu ce a fost scris și în celelalte, va sta sub egida „*am abdicat radical și definitiv de la viața eficientă*”. Am început acest al XXI-lea caiet de însemnări, cu adevărat liber, dezangajat, or, asta e chiar încercarea maximală, pentru că orice debut e, de la sine înțeles, construit pe un angajament și pe un canevas de așteptări, pe un prezumtiv boom, ceea ce nu mai e posibil în cazul în care îți treci toate iluziile la pasiv, te debarasezi de leștii lor. Și, întrebarea survenită, ultimativ: ce urmează să cartografiezi când libertatea e atât de intensă încît spulberă orice azimut ce i-s-ar impune?

Abruptissimo: obosit să observ, să înregistrez fără permis, fără niciun fel de acreditare, să descompun, să des-compun, aceleași diferite, după care să mă-ngrop în expertize, să destelenesc, să le rețin pe acelea puține, tot mai puține, nemăsluite. Iată, tot progresul nostru, minunat și la care sintem siliiți cu jăpca să punem umărul, mulțuiți cu amăgitoare dividende, e, întreg, dintr-un capăt în altul, întemeiat pe uitare, pe știința mai înții, apoi arta de a uita toate *lectiile* ținute cu dezinvoltură, cu nonșalanță, cu trăsături (tot mai atrofiate) destine, cu fețe solare, sub care se lăbărtează o artificialitate fără cusur. Ca să trăiești bine trebuie să uii și să execuți. Firescul catehism al polifoniei surselor și noianului de creșteri/ descreșteri ce ne scaldă simțurile și cugetul. Unde îmi pot găsi – în această nedorită simfonie virată în aculele vacarmului – chilia ori, măcar, tabăra? Pe ultima o deslusesc în pănjeniușul – cu a sa *pixelitate* ireproșabilă – locurilor în care zace teaurul succesivelor vârste, piei lepădate la îndemnul sau doar semnul intereselor (altfel, așa fi rămas la o perpetuă vîrstă de aur), schimbărilor fără oprire, o vād, palpabilă, părgănită și atât de...inoportună. Fără s-o mai pot dirigi, struni, fără să-i mai recunosc poate chiar legile, de aceea măș multumi cu o chilie fără adresă. O vād încă, se mișcă neîncetat, se reasează neconștient în memorie, în tiparele pe mătcile ei, precum frunzișul și umbra sa bișbăie neconsolate pe întinsul fațadelor vechi, așa cum îmi măsoară de peste 25 de ani fiecare rînd, fiecare întoarcere, fiecare cumpănă, fatadele care îmi străjuiau neliștiștea de câte ori o așteptam pe D. să înțeleagă, să mă înțelinească, să spargă zăgăzurile aceluia *acolo* subînțeles, îndepărțindu-se,

însă, înainte de a-l fi văzut. Senzorialitatea îmbibată de corceli, de altoiuri, de alchimii, de experiențe și formule zămislite și încheiate în cea mai discretă virtualitate, scufundate, bolborosind în amniosul posibilului. Virtualitatea mea pierdută, scindată, pisată, calcinată, ca un amoraș de gips prins în viltoarea demolărilor, cît se poate de reale. Experiența, alchimia, formula pe care ațtia nu mai pridesc să le exalte. N-ar fi fost, cu siguranță, posibil nimic din toate acestea, fără un anume dopaj cu așteptări comprimate, pîndind de sub ambalajul unei cit se poate de onorabile relații contractuale: te exalt atîta timp cît ești profitabil (și atragi imagine și sponsori), tu, experiențiat!

Alchimiile amintite, în treacăt și-n amonte, au o structură armonică, sint, adică, vibrații, reverberații ale frisonului inițial, osia de la care pleacă încręgăturile și ramificațiile de mai tîrziu. Ele conservă toate componentele și formele simple pe care s-au întemeiat și încheat, așa că n-ai cum scăpa, vei fi urmărit și însoțit pretutindeni, oriunde vei ajunge, pînă la lehamite, pînă la uzură, de aceleași arhetipur, de arhei și topoi ieșiți din aburul și fantasmalele reveriilor tale, pînă la dezarticulare, pînă la autoanihilare. Prin toate, firește, susur sau gîlgîie seva timpului. Lehamite și uzură, de vreme ce, neofit, credeai odată că se poate salva ceva (pe)trecînd prin toate, cu o încăpăținare dusă-n cerbicie, firul unei estetizări. Și acum, cînd scrii toate astea, mai ai atîta forță, atîta vlagă de cheltuit, încît să te înșeli că nu tot pe același tărîm vei naufragia, că nu aceleași matrici îți vor răsări înainte – așteptînd să te opoșești resignat printre ele –, ca niște epave ce te-au prins în mrejele unui legămint care, cu cît se repetă, cu atît pare mai neclar și lipsit de noimă? Acum, cu capacul pixului strîns între dinți, mărturisind o îndîrjire care îți este străină, cu buzele răsfîrte, ca în gestul de dezaprobare presimțită al unui matroz absent, cu luleaua fumegînd asupra aceluiași întretăieri de pirtii pe apă, meridiane și paralele. Totuși salutară, alchimia, aceeași, ieri, trăgîndu-mă ca un scripete binecuvîntat dintre troiene de boarfe, în toiul unui magazin tentacular, deslușind într-un *nu prea* tîrziu – măcar atît am învățat, să separ cele trebuincioase, luminoase, de pleavă, de zgură – virtuțile frontului compact de blocuri turn

care străjuiesc piața, așa cum f-ai arătat prima oară, de undeva dintr-o clădire aflată ceva mai în spate, cu 25 de ani în urmă, un alt magazin din comerțul socialist nu dudua intrat-ărit încît să amortească uzul celor aflate în fire și unde nimerisem, tocmai picat din gară, studinte, nevinovat și neprihănit, săltat de părintii grijulii să ia *ceva bun* pentru progenerativă și-n bătaură, risipitoare dar cu o nemăsurată discreție, risipa abisală, fără bulboane, vertijuri, cataracte, de necîntărit și nepretăluit, risipitoare prin lipsa crasă de militantism pentru vreo cauză, prin felul de a declina, din priviri, orice apartenență aflate pe listele și stocurile disponibile, prin refuzul nemascat, fără gardă, de a se recunoaște în ceva anume, în ceva rîvnit, în ceva de bon ton, în ceva care să stîmbească oarece forțată admirativă sau indignată. Mai (pre)sus de culmea acelor blocuri, pas de se poate trece! E fața firescului, lucruri în care crezi, de care te sprijini, pe care le iei drept temelie, teme, dar care ajung să se repete asurzitor și, după o vreme, te năpădesc acuzator, te fărîmîtează, te macină, te răpun.

Îmi trec, mai departe, în revistă, efectivele rebegite, rătăliile trecutului, hologramele lui îmi străbat singurătățile fără număr și, totodată, le amînă, ca și cum m-aș afla încă departe de

a fi îndurat totul. Și vād, prin falmi s-au arătat prima oară, de perdeli de indiferență: goana veritabililor carnasieri, vajnicele cadre de neonădejde aplicînd contondent spre a înșfăca din galop noi lauri, spre a se încununa în tot mai largi sfere de influență, *deuși și mașiniști* ai titlurilor zăngănind la bandulieră și ai carierelor în erecție continuă.

< Aici, aici, dintotdeauna aici, dincolo și dincoace de fiecare întoarcere. Forfecat din plin între felul de a fi țintuit în mirajul senzorial al locurilor ce par încremenite în tiparele lor netulburate, imortalizate, ștantate definitiv în fiecare celulă, și memoria care continuă să numere, să adune distante și să scadă prezente. Aici, unde vîntul, în numele nimănui, își răsfire seniorial mantia și se lasă auzit în după amiezi trase la indigo, cum foșgăie printre gioarse, printre ciuveie și acareturi răzlețite sau înghesuite prin curți unde ordinea e deja o preistorie asupra căreia se pot face doar presupuneri, unde mutarea este perpetuă și încheiată nicodată, deși speranța flecărește neîncetat că ar fi suspendată numai într-un oricînd ce poate veni de oriunde. Aici unde lumina se tînguie, se tîrăște lingavă de-a lungul zidurilor, groasă, gîffind sau înfoiată în vilvătăi aburoase, revărsîndu-se, uneori, în clăbuci, despletită printre picioare, împleticindu-ți mersul. Aici, unde

îți sînt de ajuns cîteva zeci, poate o sută de metri, ori de unde ai porni, ca să dai peste tînrul de 25 de ani, derutat de sfîrșitul parcă întempestiv al facultății absolvite cu panaș, să-i surprinzi privirile furișate spre oglinda veche, umplută de eczema fără leac a coclelii, acolo, în casa rușinată parcă să-și arate fața spre strada sau avînd să ascundă ceva peste care nu era de închipuit că s-ar putea trece, cu tatăl său, zăbovind în vizita la o fostă colegă a acestuia, acolo, îmbrăcat în sacoul kaki, de catifea reiată, proaspătul inginer ce n-avea să fie niciodată așa ceva, decît neutru și cumva împotriva evidențelor – bine strunite, totuși – cele cîteva rînduri așternute impersonal pe portativul unei patalamale, diploma ce atesta ferm 5 ani de examene date la spate cu o detașare demnă de un asasin în serie, impersonală, firește, și ea. Aici, unde urzeala descătușată între aceste nuclee ale devenirii, repere rămase aproape intacte, topoi – *topoi de ieri, tropii de astăzi* – peste topoi și, fleoșc, poetica se îtește genuină și ingenuă, botticelliană plămăuire! Și reduce, scurt pe doi, totul, la os, la epura, la o schemă repetitivă, numai bună de canonizat dacă ar fi de împărțait – dar se făcea că nu e! –, netransferabilă & incommunicabilă, drept pentru care n-are a stîrni tresărire nici unui receptor, structuralicește glăsuind. Aici, înnodat, prins, încilcit în desirurile sale, singurii țîțini în care se mai (sus)țin virtuțile memoriei, aici, trecînd mereu, lăsînd undeva, în lateral, într-o parte și-n alta, siruri monotone și nemărginite, ce nu vor înceta să se reverse, să-și întetească verigile și chemările, șiruri de garaje dărăpănite, teșite, de șandramale, de blocuri asaltate de pete, de curți în care primăvara plesnește în efflorescențe, involburată, aici, unde trebuie, odată și odată, să mă încumet, căci toate mă silesc spre asta, să mărturisesc, fără a acuza nimic, că literatura trebuie să cedeze, nu mai este posibilă, s-a zvrocolit fără rost și a înțeles că trebuie să capituleze, toate îi declară și declamă falimentul, că ea nu a fost decît un act captiv, confirmarea unei vasalități neînterupte, că asaltul ei a fost un salt repetat în gol. Și că îmi păstrez *ad integrum* drepturile la concluzii și la sechele.

> O ÎNCHIDERE A EDIȚIEI în scrisnet de...semne și un mesaj tonic: Ne (re)vedem la mine pe site(-ul arheologic, *y compris*).

• Ioan Vinău - Entitati in armonie

Se poate spune că **anamorfoza literară** e tot mai prezentă în literatura română, peste forma, compoziția supra-pusă (*ana-morphe*), dublă, mai ales la postmoderni, fiind una încetățenită. Această figură catoptrică, în literatura noastră, are măestrii mai vechi, un Budai-Deleanu și un alchimist al imaginii și personajelor compuse, Cantemir din *Istoria ieroglifică*, dar se întinde la optzeciști, chiar și „întârziati”, cu aceeași tehnică a dublării formelor, nu în metamorfoze, ci în reversibilitatea figurilor, cea care provine din unghiul optic-vizionar, cu posibila redresare a celei dintâi, ca în *Levant*, unde atâtea și atâtea forme lirice dinainte sunt de refăcut/repoziționat, în ciuda efectului nou de formator.

Aflăm anamorfoze diverse și în actualitatea cea literară. În lirică, *femeia-cruciat* la Ruxandra Cesereanu, ca și *Veneția cu vene violete*, de altfel, *lunetistul*, instrumentul ca viziune a bizarului în *Negresa* lui Marian Drăghici, poemul-lup din *Nordul*... lui George Vulturescu, literalitatea anamorfoțică a *Poemului de carton*, semnat de Bogdan Ghiu, ș. a. m. d. În proză, de asemenea sunt destule exemple. Aș numi, deocamdată, *Tobitul* lui Agopian, dar și *Tachele de catifea*, *Suta de ani de zile*... a lui Groșan, imaginarul cărtărescian în întregime, viziunea istorică din *Războiul ascuns* al lui Dan Pășea, cât și textualitatea răsucită din *Cu ou și cu oțet*, personajele lolandei Malamen din prozele fantasto(tic)e, chiar o carte întreagă, *Alice în țara crimei*, amintind, nu întâmplător, modelul opticii bizare, la nivel universal, instalat de Lewis Carroll. Swift e limpede un anamorfoțic, cum și *meta-morphe*-le unui Ovidiu sunt tot duble, suprapuse, în mișcare continuă de unghi-viziune, depășind clasică metamorfoză, de fapt. Și alții, și alții, chiar români, cărora le voi da „cetrie”.

În ce-l privește pe Ioan Groșan, acesta realizează „compuneri”, iluzii textuale, pe seama perspectivei sau unghiului optic-ficțional. Față de punerea în abis a textului Defoe din *Fricul* lui Agopian, de exemplu, avem de-a face cu anamorfoză, datorită deformării unor formule narative clasice în *Suta de ani*..., paralela în proză a „mehanismului” poetic din *Levant*. Textura Groșan accentuează, din unghiul caricat, mecanizarea, slăbiciunea modelului literar sau limbajului, în genere. Pe o *Insulă*, de pildă, călătoria cuplului devine pe-trecere a textelor care re-compun cartea ca insulă, repetitiv și interșanjabil.

Dualitatea viziunii Groșan, ca a tuturor postmodernilor care au lucrat ludic pre-textele, cazul Cărtărescu, Mușina, este fixată chiar după primul volum de nuvele, *Caravana cinematografică*, 1985, de Radu G. Teposu: „Caz tipic de post-modernism, în care nauitatea artistică a fost înlocuită de

Viorica RĂDUȚĂ

Alt Robinson, Bibliotecar pe o insulă

conștiința ironică a bibliotecii din care se hrănește textul, proza lui Ioan Groșan e însă și o probă indiscutabilă de angajament existențial...” (*Istoria tragică și grotescă*...). De altfel, tocmai filtrul deformării, catoptrică literară, aș zice livrescă, vine din compunerea dublă a imaginii centrale. *Insula* ocupă în cadrul prozelor scurte ale lui Groșan poziția *Bibliotecarului* între compunerile arcbimbol-diene. *Insula*-carte arată ca o imagine „compusă” anamorfoțic, cu reversibilitatea elementelor din „capetele” lui Arcimbolado, aici forma textului ca insulă, după unghiul vizat, una dezvăluind-o pe cealaltă, suprapusă, cum ar veni. Și nu analogia se impune în cazul insulei-cărți, ci compoziția, posibila substituție, continuă, de elemente reale și ficționale până când textul se impune ca „obiect”, insulă.

Suprafața insulei e o copertă, scaielele - un loc al acesteia ș.a.m.d. Autorul duce componentele din registrul „real”/figurativ, aș zice, în cel textual, și invers, o compunere-descompunere, în care literele au stat de om, re-prezintă, figurează. Reversibilitatea elementelor se instalează prin unghi, mișcare, deplasare a unora în celelalte. Mai întâi, este receptată o contiguitate bizară, chiar „figurativă”; fără ea nu s-ar instala unghiul optic, vizionar în compoziție. Astfel, un părau se alătură unei cărți, la modul concret: „și săpase o bulboană, oprit fiind de un maldăr surpat din Biographie universelle...”. Literatura compromisă a vestitului deceniu românesc devine un spațiu con-figurat pe insula cea

livrescă: „Dimineța o luam de la capăt pe întinsa rezervație realist critică din răsăritul insulei unde culegeam mure și ne sărutam sobri și stângaci, ca-n deceniul șase”. Un scaiet are dublă „vedere”, una reală și una ficțională, cu posibilitate de vedere dublă, după poziția călătorului: „... cu o mișcare ușoară, o singură mișcare, am scos scaietele ale căruia rădăcini, silite să luncce orizontal pe suprafața copertei, vibrară o clipă în aer. În locul lor nisipul se deschise ca o rană. Lăsând descoperită pielea sângerie a cărții”. De fapt, în urma descoperirii cărții-destin prin săpături „reale” se descoperă tocmai propria scriitură, dat fiind compunerea insulei-text. Și „lectura” e dublă; așa, la smulgerea unor „fășii lungi din piele”, prima pagină conține literele gigantice, „cam de un stat de om”,

viziune datorată perspectivei de aproape, deformatoare, ceea ce servește parodiei privind geneza. Prin operația de copiere în „carnetele”, de facere a insulei-carte, am spune, se produce micșorarea, ludică și ea, urmare altei poziționări, „de pe țărmul vestic până lângă grupul de stânci”.

Textexistența se reproduce continuu, ca insulă și carte, simultan. Trăirea-parcurea cărții în exterioritatea-interioritatea sa nu-l vizează întâmplător pe Cervantes. Groșan creează o lume a compunerii duble în circuit; se iese din text și se intră în real sau invers, după perspectiva săpăturii/scriiturii. Nesfârșitul compozițional pune în absurd drumul dintre ficțiune și realitate. Se instalează o criză generală în care, paradoxal, este salvat/refăcut traseul uman prin scris.

Cum vorbim, cum scriem

Cât de românească e „limba moldovenească”?

Vorbim și scriem nu după criterii arbitrare, ci după legi impuse de tradiție, adică de o normă acceptată și transmisă din generație în generație. Mai mult decât atât: teritoriul de răspândire al unei limbi nu ascultă de granițe politice, ci de cele naturale, trasate de istoria unui neam.

În Republica Moldova, fostă Republică Sovietică Socialistă Moldovenească, pe la mijlocul anilor '50, s-a spus (de către mairarii de la Moscova, imitați de conducerea de la Chișinău) că limba statului nu este română, ci moldovenească. Ca să nu pară minciuna prea de tot, s-a convenit că e vorba tot de o limbă romanică, a unsprezecea, izvorâtă din limba latină, dar cu puternice influențe slave. A mai fost nevoie de recunoașterea de către lingviștii români a invenției, așa că șefii oficinei

P.C.R. le-au solicitat/ comandat opiniile în legătură cu acest subiect. Mărturia unuia dintre cei mai autorizați specialiști, Al. Graur, făcută după câteva decenii, este concludentă: „Mi s-a cerut de la <<Scânteia>> să scriu un articol pe această temă: ce limbă se vorbește în Coreea? Am scris ce credeam eu că este corect să spun în această chestiune, am dat textul redactorului-șef și a apărut după câteva zile aproape cu totul alt text decât cel scris de mine”. Impactul asupra publicului era asigurat de rezonanța puternică a numelui lui Al. Graur. În lumea științifică era o autoritate de necontestat: în 1956 publica „Dicționarul ortoepic”, primul de acest fel la noi, urmat la un an de o lucrare esențială pentru stabilirea caracteristicilor limbii noastre – „Fondul principal al limbii

Scriitorul își rezumă chiar și o nuvelă (*Caravana*...) sau alătură trimiteri, aluzii, citate, marcate sau nu, într-un text real, figurat. *Insula* rămâne o imagine din texte. Chiar dialogurile (verbale) au loc pe aceeași textuală pre-existentă, prescrisă. Relația scriitor-text este vizată în același mod al dualității, „real”/ concret și fictiv, după unghiul de facere. Creatorul se reproduce în permanență. Nu poate ieși din acest du-te vino livresc-realitate, este un Don Quijote care se corporalizează în/ prin literalitate.

Nu întâmplător literele au o dimensiune, privite de aproape, alta, de departe. Personajele, chiar și cel făcător/ narator, „corespunzându-și” propriului text, cât și elementelor insulei, ceea ce creează o deplasare dintr-o poziție în alta, fără oprire. Traseul săpăturilor pe insulă e real și textual, în mutație. Totul devine text, convenție, literatură mecanizează existența. Uroborosul textual pare un infern postmodern, o imagine deformată a existenței tratate scriptural. Robinsonul actual se scrie/citește, recreându-se ca iluzie literală, figurând pe măsura lecturii, dublată de traseul real și ficțional pe insulă. Cu deplasarea livrescului spre figurativ, și invers, într-un joc de unghiuri-viziune permanentizat.

În fond, trăirea din texte, mecanism postmodern, înseamnă permutarea lor în existențe și a existențelor în text. Perechea lui Groșan ființează după unghiul concret, insulă, dar și textual, întrucât literalitatea se impune ca peisaj real după unghiul privirii/trăirii. Omul înstrăinat se re-creează în această imagine, totdeauna dublă, făcând drumul de la o viziune la cealaltă între copertele unei cărți-insulă.

Anamorfoza are funcție poetică în acest *între*, un „compus” dublu.

române” (cu 1419 termeni, dintre care două treimi sunt de origine latină). Mai înainte, participase la elaborarea „Gramaticii limbii române” („Gramatica Academiei”, cum i se spune în mod curent, apărută în 1954; în 1963 apare ediția a doua, cu un tiraj nou în 1966), iar în 1964 va coordona volumul I, „Limba latină”, al tratatului de „Istoria limbii române” etc. Al. Graur a fost însă și cel mai popular lingvist de la noi. În scris, a oferit publicului larg o „revistă pentru studii și explicarea limbii”, „Cum vorbim” (1949-1952), iar la radio deținea o rubrică de dialoguri cu ascultătorii pe teme de cultivarea limbii, ca să nu mai punem la socoteală colaborările la mari gazete din perioada interbelică și de după. Așadar, opinia lui că în Basarabia se vorbește altcum decât în R.S. România probabil că a avut o audiență nespuse de mare. Azi, când un șef de stat de la Chișinău susține că are nevoie de translator pentru a se putea înțelege cu un român, când Vasile Stati publică un „Dicționar moldovenesc-românesc” (Chișinău, 2003), totul e o comedie jalnică.

Ioan DĂNILĂ

Un punct de vedere asupra cenzurii oferă Gabriel Dimisianu în articolul din 1991 „*Romanul antitotalitar*”, republicat în volumul „*Lumea criticului*”. Referindu-se la cenzura din anii '50, spune că atunci „când un scriitor al vremii cădea în dizgrație, din alte motive, îndeobște, decât scrisul său, îi era stigmatizată și opera, chiar dacă aceasta nu contravenise liniei acceptate, nu ieșise cu nimic din canoanele realismului socialist”. Desigur că este așa. În acei ani nici nu era de conceput ca o carte fie și numai cu accente antitotalitare să ajungă la tipar. Cei ce se puteau numi atunci scriitorii, erau oficial scriitorii – deci recunoscuți ca atare de partid – și erau prin excelență, ca să zic așa, practicanți ai realismului socialist. În anii '80, spune Gabriel Dimisianu, cenzura a reluat practici tipic staliniste, dar cenzura interzice de fapt acum cărți: scriitorii erau deja privați ca iremediabili opozanți ai regimului. Romanul „*Violent antitotalitar*” al lui Mihai Sin, publicat, e apoi scos din librării și bibliotecă și se refuză decernarea premiului USR, dat de juriu. E un exemplu ce arată că subversivitatea operei atrage persecuția. Dar, la începutul anilor '70, lui Dumitru Tepeșneag i se retrage cetățenia pentru acțiunile scriitorului, nu pentru literatură sa. Cenzura avea deci în vedere atât subversivitatea operei (acțiunea la obiect), cât și incomoditatea pentru regim a scriitorului. Pe noi ne-a interesat primul aspect, cel de care este legat numele prozatorului Mihai Sin. Nu ne-a interesat însă în litera sa, ci într-un mod oarecum metaforic. Se poate observa că Daniel Vighi nu pomenește nicăieri că ar fi avut de

Dan Perșa

Literatură și subversivitate

a face cu cenzura privitor la romanul „**Decembrie, ora 10**”. Probabil nici nu a încercat să îl publice înainte de 1990, nefiind finisat. Prin acest exemplu nu am vrut să evidențiez moduri de acțiune ale cenzurii și să clarific spectrul ei de recuzări literare. Ci m-a interesat să relievez o diferență dintre literatură și SF, perfect reală, chiar dacă situația prezentată ueză, voit, de o serie de supoziții: cum că romanul lui Daniel Vighi ar fi fost interzis dacă era publicat, cum că instituția cenzurii era atât de rafinată încât l-ar fi interzis etc. Lantul de supoziții era menit să atragă atenția că interesul este centrat în alt loc, spre o altă idee. Deoarece în realitate romanul lui Mihai Sin a fost interzis de cenzură, iar nu romanul lui Daniel Vighi. Însă în timp ce Daniel Vighi și-a putut publica romanul scris înainte de '89 după opt ani de la revoluție, fără a avea sentimentul și a da lectorului sentimentul jenant că e un roman perimat pentru vremurile pe care le trăim, Gabriel Dimisianu amintește, în 1991 deja, când își scrie articolul, că romanul antitotalitar „apropo a ieșit azi (...) din atenția comentatorilor literari”. Atributul de antitotalitar al unui roman, indică o latură

funcțională a lui. Între literatura propriuzisă și ceea ce aparent e literatură, există o poighită aproape insesizabilă - uneori chiar pentru lectorul profesionist neatent. Atributul îl face să intre într-o categorie, într-un gen și, dacă lipsesc acele calități cu totul speciale care dau naștere literaturii, romanul antitotalitar, de neocolit a fi menționat în istoria literaturii, cu laudele de rigoare adresate curajosului autor, va împărtași totuși o soartă ingrată, similară celei a romanului proletcultist... Într-un studiu dedicat posterității lui Creangă, Mircea Scarlat spune: „Înainte de a reprezenta pe alții, scriitorul se reprezintă pe sine”. Scris sub forma unei aserțiuni, enunțul nu poate fi nici acceptat categoric, dar nici respins categoric, până în momentul în care nu a fost identificate și catalogate un număr suficient de modalități prin care povestitorul (scriitorul) se proiectează (sau nu) în povestirea sa. Un mod este identificat în acel autokosmos descris de Simona Popescu – în aceeași vreme meditam asupra subiectului și numisem proiecția aceasta proiecție „purșiană”, deoarece am observat-o ca pe o fărâmițare a realităților și virtualităților psihice

ale autorului în personajele și narațiunea sa. Ea confirmă cuvintele lui Mircea Scarlat, dar autokosmosul este o proiecție adolescentină, o proiecție ce ține de un narcisism și hedonism pe care Freud le-ar așeza exclusiv sub semnul „principiului plăcerii”. Maturitatea însă aduce cu sine primatul „principiului realității” și o dată cu această metamorfoză intimă a omului, proiecția autokosmică își diminuează din importanță, în favoarea unui dialog cu realele. De ce spun acestea? Un gen literar, cum este, să spunem, parabola – v. Faulkner, „**O parabolă**”, romanul antitotalitar – v. George Orwell, „**1984**” -, utopiile etc, deci, un gen literar, spre deosebire de literatura în sine, posedă o tipologie, dar aceasta numai întrucât e vorba de o literatură cu un scop precis. Ea utilizează limbajul ficțiunii, dar pentru a lua o atitudine față de unul sau altul dintre aspectele realității. Chiar dacă nu militează contra sau pro (utopiile sunt pro, iar antiutopiile sunt contra), fundamentul demersului este unul militant. O atitudine precisă evident că produce o reducere drastică asupra a ceea ce în literatură se numește „viață”. Literatura propriuzisă nu își propune nici un scop. Daniel Vighi în „**Decembrie, ora 10**”, își scrie „lehamitea” și nimic mai mult: i se potrivește cuvintele lui Mircea Scarlat? Lehamitea ce se scrie în carte, era lehamitea întregii lumi românești. Fără a fi cu program anti, romanul acesta ar fi fost subversiv, prin aceea că punând ca semn comun al societății socialiste lehamitea, o azvârla cu totul din imagistica luminoasă pe care partidul i-o asociase.

Sub numele de esoterism (a nu se confunda cu exoterismul – lucruri îndeobște cunoscute de toată lumea) se încadrează, încă din timpurile îndepărtate ale Antichității, o sumedenie de cunoștințe, rezervate, în special, inițiatilor: ele aparțin astrologiei, ocultismului, magiei, alchimiei. Însuși Universul era perceput ca un mister, legile sale erau esoterice, treptat fiind cunoscute și explicate de observatorii bolții cerești. Astăzi, aceste cunoștințe esoterice au fost incluse în dicționare speciale unde sunt interpretate detaliat. De curând, Ed. Nemira ne-a pus la dispoziție o antologie* de esoterism alcătuită de Gerald Messadié (n. 1931, Egipt), jurnalist, istoric, eseist și romancier francez de succes. Așadar, pe parcursul a aproape 400 de pagini, Gerald Messadié își propune prezentarea principalelor curente esoterice cu caracter religios ale Antichității, apoi, mari personalități care s-au impus de la Zoroastru până în pragul secolului al XX-lea, la Georg Trakl: „Cu certitudine, esoterismul nu are legătură decât cu domeniile sufletului, termen evident vag, dar, cu toate acestea, durabil, care desemnează aspirația mentală a omului de a se ridica deasupra grîjilor sale animale – numai prin puterea sa și nu datorită unor produse chimice – și de a intra în legătură cu Puterile misterioase care-i dirijează destinul” (p. 6). În „*Istoria filozofiei ocultă*” (Humanitas, 2006), de Sarane Alexandrian ne sunt dezvăluți încă mulți alți esoteriști din veacul al XIX-lea și cercetările întreprinse de ei. Dintr-o ochire a Cuprinsului antologiei, se poate observa că, mai toate curentele și esoteriștii prezentați dispun de opere de referință în limba română și traduceri (sunt discutați, bunăoară, de Mircea Eliade), mulți dintre cei cuprinși în volum având deja adepți și discipoli, care le studiază în profunzime opera, încă ne întrebăm, dacă o astfel de

cronica traducerilor

Ionel SAVITESCU

Esoterismul de-a lungul veacurilor

antologie n-ar fi putut fi realizată de specialiștii români ai domeniului? În fine, pentru omul grăbit al acestui început de secol și mileniu, preocupat mai mult de nevoile vieții cotidiene, o informare rapidă și utilă este binevenită, prin intermediul acestei antologii, în care mai puteau fi cuprinși, bunăoară, Swami Shivananda (maestrul lui Mircea Eliade), Krishnamurti (1895 – 1986), care vizitase România în 1930. A se vedea în acest sens și „*Litere, arte, idei*”, (nr. 26, 17 iulie 1995), Aurobindo Gosh, Swami Vikenanda, în sfârșit, contele Keyserling, și chiar Aristotel. De ce Stagiritul se vor întreba cititorii? Pentru că, Aulus Gellius ne informează că Aristotel cunoștea și preda două categorii de științe: *exoterice și acroaice*. Învățăturile *acroaice* erau rezervate inițiatilor (admiși numai după ce erau cunoscuți din punct de vedere intelectual), care frecventau Lyceul, dimineața, în timp ce, lecțiile *exoterice* erau predate seara, tot la Lyceu, tuturor celor dornici de a învăța. În sfârșit, filozoful Andronikos ne comunică textele celor două scrieri schimbate de Alexandru Macedon și Aristotel, pe această temă. Scrie deci Alexandru: *N-ai făcut bine publicând lecțiile acroaice, căci prin ce voi putea să fiu mai presus de alții, dacă lecțiile prin care am fost educat vor fi comune tuturor? Eu prin știința cea mai înaltă aș vrea să fiu superior mai degrabă decât prin putere*. Răspunsul lui Aristotel este edificator: *Mi-ai scris despre lecțiile acroaice, socotind că eu trebuie să*

le țin ascunse. Să știi că eu le-am publicat și nu le-am publicat. Că ele sunt inteligibile numai pentru cei care m-au ascultat. Întorcându-ne, în timp, la Pitagora, observăm că Gerald Messadié îi face un portret (*Pitagorismul este deci o etică, p. 98*, la fel ca și budismul și jainismul), pe baza unor informații transmise de Diogene Laertios și Porphyrus, care putea fi detaliat, și ne citează câteva dintre maximele exemplare ale lui Pitagora, însă adevărata sa scriere cu caracter esoteric (neamintită) este *Carmen aureum (Versurile de aur sau Cuvântarea sacră)*, un adevărat îndreptar de viață, deși o parte a poemului este atribuită lui Lysis: *Pe acestea să le știi, - deprinde-te-a stăpâni următoarele: Mai întâi de toate pântecul, apoi somnul, poftele trupesti și mânia; nu săvârși vreo faptă de care să te rușinezi, nici împreună cu altul, nici pe seama ta. Mai presus de orice să te respecti cu sfințal pe tine. Lar în vorbă și faptă mereu să practici dreptatea*. O problemă de actualitate abordată de Gerald Messadié este aceea a alchimiei, autorul nostru dorind să infirme ipoteza unanimității că alchimisti urmăreau să transforme plumbul în aur, căutarea pietrei filozofale și a elixirului tineretii. Însă, dintr-o altă carte, publicată tot la Nemira *Dimineața magiciantilor* scrisă de Louis Pauwels și Jacques Bergier aflăm că Helvétius cunoscuse un astfel de alchimist care i-a dat fărâme din piatra filozofală cu care transformă o cantitate de plumb în aur fin, autorii îi cheștine oferă totodată o

descriere amănunțită a muncii unui alchimist în laboratorul său, de la alchimisti au rămas multe cărți, în genere, necercetate: *Alchimia, după noi, ar putea fi unul din cele mai importante reziduuri dintr-o știință, o tehnică și o filozofie aparținând unei civilizații dispărute...* (op. cit. p. 112). Oprindu-se asupra lui Fulcanelli (1841 - 1923), personaj misterios pe care J. Bergier pretinde că l-a cunoscut, în prefața cărții *Misterul catedralelor* (aparținând lui Fulcanelli și publicată postum), ne sunt oferite diverse ipoteze asupra persoanei sale, anulate de Gerald Messadié pe baza unei cercetări recente aparținând lui Patrick Rivière (2004). Meritul lui Fulcanelli, scrie Gerald Messadié, este acela că respinge „*tradiția universitară pentru care Evul Mediu ar fi fost < o mare noapte >, un hiatus supărător între luminile elenice și Secolul Luminilor și al Progresului*” (p. 321), Fulcanelli relevând totodată că argoul era un limbaj codificat rezervat inițiatilor aparținând unei francmasonerii timpurii (p. 321). Ne oprim, în fine, asupra lui René Guénon (1886 - 1951), autor destul de cunoscut în România: Vasile Lovinescu, Mihai Vălsan și Mihail Avramescu i-au fost discipoli. Pentru cei interesați de gândirea acestui esoterist francez care a trecut la islamism și s-a refugiat în Egipt, trimitem la interviul consemnat de Anca Manolescu în *Dilema nr. 173* (3 - 9 mai), 1996, cu regretatul Virgil Căndea. Gerald Messadié face o prezentare favorabilă a activității lui Guénon oferind

excerpte din două dintre cărțile sale, pe celelalte neamintindu-le (între care se mai pot menționa *Omni și devenirea după Védānda*, Ed. Antet, 1995 și *Simbolurile științei sacre*, Humanitas, 1997). Asupra lui René Guénon s-a pronunțat și contele Hermann Keyserling, un monstru sacru al secolului al XX-lea, fondator al Școlii de Întelepciune de la Darmstadt, de asemenea, tradus în România, pe care a vizitat-o în 1927, la invitația lui Tudor Vianu. În afară de cărțile lui Keyserling aflate în circulație (în *Analiza spectrală a Europei*, 1993, consacrată câteva pagini defavorabile românilor), apar, din când în când, în „*România literară*”, în traducerea d-lui. Mihnea Moroiuian eseuri de-ale lui Keyserling. Astfel, în „*România literară*”, 51 - 52 / 1997, p. 43, Keyserling scrie că la solicitarea lui Leopold Ziegler citește câteva dintre cărțile lui Guénon, între care numai *Introduction générale à l'étude des doctrines hindoues* o apreciază, restul, chiar și *Simbolismul crucii sunt pur și simplu proaste...* *Cu toate acestea, cărțile respective nu reprezintă nimic mai mult decât literatură proastă, tipic frantuzească, de popularizare a erudității*. Citatul este, se înțelege, mult mai bogat, dar îl reducem din rațiuni de spațiu. Evident, în fața acestor judecăți de gândire contradictorii nu ne putem exprima decât nedumerirea, aflându-ne, așadar, în imposibilitatea de a ști ceva cu precizie. Ce s-ar mai putea adăuga? Doar că, prezenta antologie de esoterism, deși se citește cu interes, conține multe puncte nevralgice.

*GERALD MESSADIÉ - *Patruzeci de secole de esoterism*, traducere din limba franceză CLAUDIA DUMITRIU, EDITURA NEMIRA, 2008

Un festival cum este cel băcăuan are rostul de a pune în valoare arta actorului. Gala STAR ne propune recitaluri care vor să ne convingă de un adevăr știut demult, acela că el, actorul, este elementul fundamental al teatrului. Rememorând ediția de anul acesta (Gala s-a desfășurat între 10-16 aprilie), m-am întrebat cu ce anume am rămas, ce mi-a reținut atenția în mod special și care actori mi-au produs o impresie puternică, făcându-mă să mă bucur de clipele petrecute în sala de spectacol. Puțini, dar bine motivați, pot să spun, ca o remarcă generală asupra participării la one man show-urile de anul acesta de la Bacău, unde au fost doar opt actori în concurs. În prima zi l-am văzut pe Damian Oancea de la Teatrul Național din Timișoara, care ne-a dăruit momente de încântare cu recitalul său din savuroasele, pline de culoare și de atmosferă poeme de Marin Sorescu. „Am zărit lumină” a fost recitalul unui foarte bun profesionist al scenei, un actor cu experiență și cu știința dozării efectelor, cu simțul, din ce în ce mai rar, al măsurii. Simplitatea expresivă și acuratețea

Gala STAR Bacău

Actori în recital

• Mihaela Teleoacă

• Ivan Vidosavljevic

interpretării au fost notele definitorii ale evoluției lui Damian Oancea. A urmat recitalul Manuelei Golescu, care conținea și el, în titlu, cuvântul „lumină”. Era vorba despre iubirea mistică, de data aceasta, actrița alegându-și spre rostire poeme scrise de Maica Teodosia Zorica Latcu.

„Luminile iubirii” a părut destul de plat și monoton, convențional, fără elemente de noutate și de surpriză. A doua zi, însă, surpriza a tășnit, vie, adusă cu sine de actorul Ivan Vidosavljevic din Serbia (Teatrul Knjazevsko-Srpski, Kragujevac) care și-a ales un fragment din „Jurnalul lui Gogol”, transpus în scenă cu multă imaginație și o energie debordantă. Tânărul actor a cucerit dintr-o lovitură, și juriul, și publicul, adjuccându-și, în finalul Galei, premiul de interpretare.

De la Teatrul German din Timișoara a venit la Gală Olga Torok, care și-a ales spre reprezentare un fragment din monodrama lui Dario Fo și Franca Rame, „Avem toate aceeași poveste”. Pe cât e de fragilă ca apariție fizică actrița, tot pe atât de subțire, neconvingătoare a fost și interpretarea ei, problematica textului depășind-o în mod vădit. În contrapondere, Mihaela Teleoacă (Teatrul de Comedie București) a demonstrat maturitate artistică, o admirabilă stăpânire a mijloacelor de expresie scenică, variate, umor de bună calitate, autoironie, interpretând într-un chip extrem de atașant monologul intitulat „Fitness” de Jaques de Decker, în regia lui Mihai Bisericanu. Astfel că Trofeul Galei Star a ajuns, pe bună dreptate, la ea. „Fitness” este un recital adevărat, cu toate componentele adecvate, adică un one-man-show în toată puterea cuvântului.

Din Japonia (de unde vin mereu actori la gala băcăuană) am avut o versiune a unei alte monodrame, „Fuck you Eu.ro.Pa!” de Nicoleta Esinencu, în interpretarea lui Yoko Fujisawa. O actriță interesantă, înzestrată cu mobilitate scenică, dar care a trecut cam pe alături de text, căruia nu i-a înțeles miezul și miza. O boare de prospețime a adus în festival Elena Iulia Colan (Teatrul Național „Marin Sorescu” Craiova) care a impresionat prin inteligență scenică și sensibilitate specială. Ea a susținut un monolog, „Flori pentru Algernon” de Daniel Keyes, și publicul, adjuccându-și, în finalul Galei, premiul de interpretare. Coincidență de loc întâmplătoare și fericită, totodată!

Dar premiile nu satisfac niciodată pe toată lumea și așa e și firesc să fie. N-ai cum să-i multumesti pe toți. Unii s-au întrebat, de pildă, de ce nu a luat premiul concurrentul din Republica Moldova, Dumitru Acris, cu one-man-show-ul „Hitler in love”. Un recital care lua ochii, într-adevăr, fiind plin de efecte scenice, de fumi-gene, de o spectaculozitate ostentativă. Era extrem de artificios, declamator, redundant ca imagistică, în plus, emisia vocală a interpretului fiind și ea în suferință. O altă întrebare care se tot pune este aceea

referitoare la prezența actorilor băcăuani în Gală. Din moment ce au o astfel de manifestare, de ce nu se și pregătesc în mod special pentru ea? Numai că unui actor nu poți să-i dai asta ca sarcină de serviciu, să facă musai un recital. Trebuie să aibă el dorința, voința și puțința de a-l face. Și apoi, nu tot ce pregătește cineva trece de selecție și intră în festival, obligatoriu.

Mai trebuie spus că, potrivit unui bun obicei al gazdelor, la Gala STAR sunt invitați artiști de renume, cu spectacole de excepție. Astfel de recitaluri extraordinare (care au umplut ochi, seară de seară, sala teatrului) au susținut Mario Kazama (Japonia), Răzvan Mazilu, Mihai Mălaimare cu Mircea Tiberian, Tamara Buciuceanu-Botez, Coca Bloos, Alexandru Arșinel.

Spectacolele lor, mă refer în special la gala băcăuană) după Mircea Dinescu, recitalul lui Mihai Mălaimare și la „ich bin ofelia” al Cocăi Bloos sunt cunoscute în lumea teatrală, bucurându-se de multe cronici și, evident, de succes la public. Fapt care s-a confirmat și la Bacău. Răzvan Mazilu a făcut un gest superb în recitalul său de balet contemporan, invitându-i alături, ca să evolueze pe scenă, și pe elevii de la clasa de coregrafie a Liceului de Arte „George Apostu” (pregătiți de profesoara Simona Baicu) în aplauzele entuziaste ale sălii. Pregătit special pentru Gală, cu minuție și profesionalism desăvârșit, a fost recitalul doamnei Tamara Buciuceanu-Botez, care a îmbinat strălucit jocul comic cu cel tragic, trecând dezinvolt de la cupletele Coanei Chirița la monologul din „Mamouret”. Virtuozitatea mării actrițe, a cărei vitalitate și tinerețe interioară sunt contagioase, a încântat publicul, care s-a lăsat cucerit și de un alt comedian sentimental și „melodios”, nimeni altul decât Alexandru Arșinel.

Astfel, putem spune că, în totul, îmbinând iscusit mai multe genuri de recital și invitând artiști din generații diferite, spre a satisface cât mai multe gusturi, Gala STAR 2009 și-a atins scopul. A celebrat arta actorului și teatrul viu, în relație nemijlocită cu spectrul.

Carmen MIHALACHE

Muzica sufletului

În vreme de restriște socială, morală, doi importanți tineri muzicieri români își propun să sensibilizeze semenii, nu numai prin muzica de cea mai aleasă calitate pe care o prezintă de fiecare dată pe podiumul de concert, ci și prin imboldul de a-i ajuta pe nevăzători.

Violonistul Alexandru Tomescu cântă pe o vioară Stradivarius, pe care în urmă cu aproximativ 40 de ani, melomanii băcăuani au auzit-o în concert, doar că interpretul de atunci era Ion Voicu.

Turneul Stradivarius s-a îmbogățit față de anul trecut cu minunatele idei de a aduna fonduri pentru Asociația Nevăzătorilor din România. Radu Sergiu Ruba, președintele ANR afirmă că muzica - prin recitalurile Duo-ului Tomescu - Mihail - vrea să dizolve definitiv un munte de indiferență, sau de nevinovată necunoaștere și, vrea să-i atragă în jurul ei, nu numai pe iubitorii de frumos, ci și pe voitorii de bine.

În turneul „Vioara Stradivarius în campanie socială” ce cuprinde 15 orașe din țară, așadar și în Sala Ateneului băcăuan, Alexandru Tomescu a fost acompaniat la pian de Horia Mihail. Cei doi au interpretat cu binecunoscuta măiestrie și sensibilitate Scherzo din Sonata „F.A.E.” de Johannes Brahms, Sonata pentru vioară și pian nr.3 în do minor de Edvard Grieg, Legenda op.17 și Variațiuni pe o temă proprie de Henryk Wieniawski și celebrele Melodii lăutărești op.20 de Pablo Sarasate.

Alexandru și Horia, vicepreședintele și președintele Asociației Accendo, au hotărât să dedice turneul anului 2009 nevăzătorilor. „La urma urmei e o decizie firească: muzica a adus întotdeauna lumină în sufletul celor care știu s-o asculte”.

Alături de CD-urile „Virtuosu Stradivarius” un SMS la 879 poate aduce lumină și nevăzătorilor.

Ozana KALMUSKI-ZAREA

• Adrian Paiu

De la Hieronymus Bosch, la ... Adrian Paiu

24 aprilie 2009, „Galeria Nouă” a Filialei UAP Bacău, Adrian Paiu - expoziție de pictură

Cu această expoziție Adrian Paiu nu se abate aproape cu nimic de maniera lui personală, singular element de noutate, pentru publicul familiarizat cu stilul artistului, fiind experimentarea colajului. Un univers pictural ușor recognoscibil, de mare rafinament, cu câte un personaj filigranat, învăluit într-o ceață, un abur străaniu ce duce cu gândul la o lume onirică și tenebroasă.

Criticul de artă Iulian Bucur afirmă: „Pictura lui Adrian Paiu, acut antropomorfă, cu pitici atot-

puternici și uriași neputincioși, este populată de personaje ce vin, spre contemporaneitate, din galeria largă inițiată de fantasmagoricele cosmografii antice și inchipuite, pentru prima oară, de Hieronymus Bosch, pentru întimitatea unui rege, pe atunci încă nenăscut Filip al II-lea.

Lucrările se construiesc pe un particular contrast de calitate. Pe fonduri egale dintr-un gri strălucitor din care nu cred că lipsește albul, albastrul și roșul, pictorul colează stoffe puternic tactile. De asemenea, tăieturile textile colate sunt destrămate sub un desemn fin de pensulă.” (V.S.)

În limba română termenii „execuție” sau „interpretare” exclud sensul devenirii sonore, al procesualității demersului muzical, presupunând cu necesitate ideea de reproducere a unei compoziții prezervată re-dării. Personal prefer verbul „a restitui”, chiar dacă nici în câmpul său semantic nu încapă înțelesul împlinirii, al desăvârșirii. Cât despre „prestație”, accepiunea sa se limitează la ceea ce un artist produce exclusiv pentru o anume instanță. Singur, anglo-saxonul „performance” este în măsură să denumască ritul, jocul muzicianului, dar și facerea, desfacerea ori re-facerea muzicii. Pe de altă parte, în arta sunetelor se admite că fluxul muzical este organizat și reflectat nu doar de cel care îl produce, ci și de cel care îl percepe. Noi, românii îi desemnăm ca fiind emițător și receptor. Pe scurt: protagonist și public. Jean-Jacques Nattiez apreciază că între cei doi poli ai actului artistic se instaurează o interdependență ce se manifestă sub forma unor rețele complexe de corespondențe individuale și colective. Limba franceză a inventat chiar doi termeni în stare să personalizeze cele două ipostaze: „musiquants” (adică, emițător) și „musiqués” (receptor). „Mai multe persoane, spune Laurent Aubert, aflate simultan în prezența aceluiași eveniment muzical îl vor percepe diferit, în funcție de un

mondo musica

Liviu DĂNCEANU

Bazar

evantai de determinanți individuali care privesc ascultătorul ca subiect, dar și conform cu ceea ce Pierre Schaeffer numește „intenții de percepție”. Strategiile de producere (poietice), precum și strategiile de percepere (estezice) au cunoscut în ultima vreme convulsii și mutații fără precedent. Iar cel mai vizibil fenomen a fost clivajul, dezmembrarea. Există la nivel global tot soiul de muzici anevoie identificabile și clasificabile. Un bazar prin care cea care deretică și pun ordine în prețuri și calitate este industria audio-vizuală, aparent multiformă, cu frontiere imprecise și aleatorii, în esență însă judicios organizată, feroce și sentențioasă. La o primă evaluare cifrurile sonore sunt deschise de coduri precum *world music* (cu cele trei sub-categorii ale ei sau tendințe dominante ale unei piețe intens

creolizată: „roots” sau muzica etnică, „world beat” sau muzica de interferență tradițional-electronică și „world mix” sau muzica de fuziune între ethno-jazz-rock-clasic), *muzica savantă* (cu toate formele ei de expresie estetică și stilistică, de la direcția fractală ori acusmatică până la cea spectrală sau neomodală), *muzica ambientală* (fie ea acompaniatoare a unei ambiante, fie având o funcție și o finalitate taumaturgice) sau *flute-music* (cu variile ei ADN-uri, bunăoară rock-ul, pop-ul, jazz-ul sau folk-ul). Cei care aleg (ori culeg) aceste muzici sunt practic infinitele clase de auditori susceptibile de a fi împărțite în funcție de atitudinea față de produsul sonor (auditoriu pasiv sau indiferent și auditoriu activ sau participativ), dar și de ceea ce Adorno remarcă a fi problema „adecvării ori

inadecvării ascultării la obiectul ascultat”, distingându-se astfel șapte tipuri de auditori cu profiluri calitative semnificative, dacă nu reciproc exclusive (expertul, bunul ascultător, consumatorul de muzică, ascultătorul emoțional, ascultătorul resentimentar, conformistul snob și ascultătorul inert). Adorno însă ignoră defalcarea publicului meloman în baza criteriului specific al genurilor și speciilor muzicale, chiar dacă ele antrenează un proces intens de metişizare sau fuzionare. Sensibili la semnificațiile cutărei sau cutărei muzici, culto-melomanii pot zâmbi la preferințele, să zicem, a ethno-melomanilor, iar jazzo-melomanii pot avea grimase atunci când aud de opțiunile rocko-melomanilor. Dar și atunci când audă că se realizează sub semnul unei anume participări emoționale sau/și intelectuale tipologia publicului se diversifică (tipul fiziologic, tipul relațional, tipul psihologic și tipul ideologic). Putem glosa, desigur, mult și bine pe marginea oceanului de orientări sonore ori a deliciilor pe care acestea le dezvoltă. Cu cât ne adâncim în dezvăluirea unei clasificări cât de cât conforme cu realitatea cu atât ne adâncim în stupul plin de viermuială stockastică a muzicilor și a melomanilor de azi. O lume peștrită, bălțată care a pierdut se pare, iremediabil, o normă deopotrivă echitabilă și salubă: principiul compensației.

Alexandru Tiron (Sphinx)

În urmă cu un veac, la 11 martie 1909, se naștea în satul Prăjești, comuna Traian, județul Bacău, unul din muzicienii și epigramiștii de marcă ai Bacăului. Fiul lui Vasile Tiron, notar, și al Mariei, casnică, urmează cursurile Școlii primare din satul natal, pe care le absolvă în 1920, fiind apoi admis la Școala Normală de Învățători „Vasile Lupu” din Iași. Până la obținerea diplomei de învățător, în 1928, desfășoară în paralel o susținută activitate de perfecționare pe tărâmul muzicii, studiind flautul, arta solfegiului și contrapunctul și activând în grupurile muzicale profesioniste și neprofesioniste ieșene. În 1929 e angajat ca profesor de muzică în școala pe care tocmai o absolvise, iar în anul școlar 1930-1931 activează, pe același post, la Școala Medie „Mihail Sadoveanu” din Iași. Stagiul militar îl reduce pe melegurile natale, la ieșirea de pe porțile Școlii Militare de Ofițeri de Rezervă din Bacău primind gradul de sublocotenent. Începând din 1932 peregrinează pe la diverse școli primare arondate Inspectoratului Școlar Regional Bacău, învățând buchiile abecedarului copiii din comunele Sohodol-Călugăra, Barați-Mărgineni și din orașul Bacău. Chiar din primul an activează în „Corul învățătorilor”, ce tocmai se înființase, preluând conducerea acestuia în 1945 și propulsându-l cu succes în confruntările de gen, unde obține mai multe diplome și distincții. În 1937 i se încredințează, în paginile ziarului bacăuan *Moldova*, rubrica umoristică *Stele călătore*, pe care o semnează Alexandru

Personalități băcăuane

Tiron-Sphinx. După un an, producția sa epigramatică e adunată în volumul cu același titlu, publicat la Editura Moldova și recomandat de Constantin Sturzu, directorul ziarului ce l-a lansat în lumea umoriștilor. Din acea efervescentă pedioadă, memorabil a rămas duelul epigramatic susținut, în tandem cu Sandu Russu, cu alți doi epigramiști bacăuani ai timpului, Ionel Băjescu-Oardă și Rică Constantinescu. Ecurile lui dănuie și azi, replicile celor patru fiind publicate de Băjescu în volumul de memorii *Di Granda: 50 de ani de teatru, 70 de ani de cântec* și de Marin Cosmescu în antologia *Și-au găsit Bacăul...* Apariția celei de a doua mari conflagrații a întrerupt o ascensiune promițătoare, în perioada 1939-1944 fiind concentrat și mobilizat în cadrul Regimentului 27 Infanterie Bacău, alături de care ia parte la eliberarea Basarabiei și în campania ce-l duce până la Odesa, unde este rănit și lăsat pentru un scurt timp la vatră. Mobilizat din nou, e decorat cu „Ordinul Coroana României” cu spade, avansat la gradul de locotenent în rezervă și desemnat, în 1944, să conducă, în calitate de ofițer instructor, Batalionul de elevi ai Școlii Normale din Bacău. În 1948 absolvă Conservatorul de Muzică și Artă Dramatică din Iași, dar diploma îi va fi eliberată abia în anul 1967, când primește și titlul definitiv de profesor de muzică. Între timp, ca flautist, se numără printre cei ce au pus bazele, în 1948, Orchestrei Simfonice a cadrelor didactice bacăuane, experiența câștigată în cadrul acesteia folosindu-i apoi în calitate de prim-instrumentist al Filar-

monicii de Stat Bacău, în cadrul căreia va activa din 1956 și până la pensionare, în 1967. Ca profesor de muzică a activat un an (1949-1950) la Liceul de Băieți și alți șase la Liceul Pedagogic de Fete Bacău (1950-1956), fiind totodată angajat ca profesor de flaut și la Liceul de Muzică și Arte Plastice din aceeași localitate (1950-1962). Urmează o perioadă de acumulare pe plan spiritual, care îl vor face să se reîntoarcă la preocupările literare ale tinereții și să transcrie conștiințios în caietele noile „îndrăzneli literare”, sonetele anilor 1985-1988 alcătuiind materia antologiei postume *Îndrăzneli literare. Stele călătore*, alcătuită de scriitorul M. Cosmescu-Delasabar (Editura Egal, Bacău, 1999). Concomitent, nu a neglijat activitățile muzicale, în 1978 înființând Ansamblul cameral „Balada” în pensionarilor, căruia, în calitate de dirijor permanent, îi dedică și îi încredințează mai multe compoziții și cu care a oferit numeroase spectacole pe scena Casei de Cultură „Vasile Alecsandri” din Bacău și pe alte scene, numărându-se printre laureații festivalurilor și concursurilor corale antedecembriste. Activ până în ultima clipă (m. 10 iunie 1990, la Bacău), el a rămas o pildă vie pentru toți cei legați de actul de cultură, dar, ca atâtea alte figuri ilustre ale locului, a fost repede uitat de concitadini.

Constantin Azoitei

Tot la Prăjești, dar pe 8 ianuarie 1924, se naștea fiul lui Toader Azoitei, jandarm, și al

județene Înainte (Craiova), **Steagul roșu** (Bacău), **Ceahlăul** (Piatra Neamț) și în revistele **Magazin** și **Contemporanul**. După ieșirea la pensie a fost la fel de prezent în publicistică, activând ca secretar de redacție la revista **Justiția** (Bacău, 1991), corespondent la cotidianul **Curierul național** (1992) și, începând din 1993, când a înființat gazeta **Veteranul de război**, ca redactor-șef al acesteia. A publicat, totodată, o suită de hazoase „amintiri gazetărești” în **Sinteze** (Bacău), precum și zeci de pilule umoristice, care ar merita să fie adunate într-un volum. În calitate de maior în rezervă are, de asemenea, o bogată activitate în cadrul Filialei „General Eremia Grigorescu” Bacău a Asociației Naționale a Veteranilor de Război, fiind cooptat ca membru în comitetul și în biroul executiv ale acesteia. Între altele, s-a implicat în calitate de secretar de redacție și de coautor la editarea almanahului **Veteranul de război. Bacău 590** (Bacău, 1997) și, ca redactor de carte și coautor, la editarea volumului **Istoria Asociației Naționale a Veteranilor de Război, Filiala „General Eremia Grigorescu” județul Bacău** (Editura Plumb, Bacău, 1999). Miile de articole publicate de-a lungul unei jumătăți de veac de activitate gazetărească dau seamă nu numai despre evoluția, transformările și convulsiile controversei societății românești, ci și despre propria ascensiune jurnalistică, pusă tot timpul sub semnul probității profesionale și a corectitudinii. S-a stins la 16 februarie 2007, la Bacău.

Cornel GALBEN

arte & meserii

Constantin CĂLIN

Reveniri la Bacovia (I)

Cum s-au deprins băcăuanii cu ideea că au un „mare poet”? Răspunsul scurt e: încet, treptat, greu. Lucrurile încă nu au fost cercetate și expuse în amănunt. Chiar și Gheorghe Pătrar, care a scris un studiu despre *Bacovia și Bacăul*, s-a oprit (vezi p.97-104) doar la recenziile și articolele dedicate exclusiv poetului de presa locală. Or, acestea nu sunt decât jaloane, apărute la mari distanțe unul de altul. Interesant de știut e, însă, ce s-a întâmplat în intervalul dintre ele ca atitudine comentatorilor să se schimbe, situație cu atât mai curioasă, cu cât legătura poetului cu locurile natale e de alt tip decât a lui Goga, Blaga sau Voiculescu: el s-a născut într-o „comună urbană”, nu într-un sat. Orașul e mai calificat să-și însușească ori să respingă o valoare literară. Aci sînt profesori, avocați și preoți care fac literatură, redactori de ziare și reviste cu „opinii sincere” sau cu prejudecăți. Informații, orașul discută, compară, judecă sub influența problemelor specifice și a celor generale. Deși nu direct, structura etnică și socială, gradul de dezvoltare urbană, nivelul de civilizație și cultură stimulează sau, în anumite cazuri, frînează receptarea, care e un proces mult mai complex decât se socoteste.

În raporturile cu orașul său, Bacovia a străbătut o cale proprie, adesea, „oamenilor de seamă”, ca să nu zic „profetilor”, cea de la refuz la aprobare, iar mai apoi la celebrare. De la debutul în presă și pînă la debutul în volum, adică 17 ani, el n-a fost băgat în seamă, deși în acest timp au apărut (e drept episodice, discontinue) câteva ziare („Craincicul”, „Bacăul”, „Alarma Bacăului”, „Alarma”, „Jurnalul”, „Vestea”) și reviste („În ore libere”, „Revista economică și culturală”, „Chemarea”, „Căminul”). Abia ieșit, *Plumb* a avut parte, în „Curierul Bacăului”, de o întîmpinare răutăcioasă. Anormal ar fi fost să se întîmple altminteri. De aceea parti-pris-ul recenzentului trebuie mai degrabă justificat decât acuzat. Acesta traducea fidel, în manieră polemică, reacția băcăuanilor *lettrés* de la începutul anului 1916 față de o asemenea noutate literară. În acel moment, în Bacău, nu era nimeni pregătit să empatizeze cu Bacovia, și deci nu-i de mirare că a devenit ținta mefienței și deriziunii. Orașul dăduse cîteva semănătoristi (Eugeniu Revent, Eugen Ciuchi, G.D. Apostol), dar nici un „decadent”. Oameni cu educație literară veche, atașați de curentul dominant, intelectualii săi erau oricînd gata să respingă „decadentismul” (o sperietoare), nu să-l accepte.

Situația s-a schimbat pe la mijlocul anilor 20. Favorabil investițiilor, primul lustru postbelic a dat Bacăului un avînt deosebit, transformîndu-l (etichetă pe care o va adopta cu mîndrie) în „oraș industrial și comercial”, cît și ambiția de a fi principalul centru nu numai în zona de mijloc a Moldovei, ci întregul ei. Acest fapt a atras după sine și alte pretenții, inclusiv culturale. S-au înființat cinematografe și atenee, au apărut reviste, s-au adus conferențieri cu renume, s-au ținut cercuri didactice, s-au deschis expoziții de pictură, au fost găzduite spectacole ale teatrelor aflate în turneu, au avut loc concerte corale și recitaluri de muzică clasică, urmate, unele, lucru prezumțios dar semnificativ pentru nevoia de discuții și opinii, de cronici în presa locală. Depozitul de ziare primea peste douăzeci de titluri de publicații, funcționau ateliere tipografice, existau librării-papetării. Progresele nu erau, totuși, în nici un domeniu, pe măsura dorințelor, de unde contrastele în felul de a le aprecia, jubilația

și optimismul alterînd cu dezamăgirea și scepticismul. Bacovia a început să prindă tocmai într-un asemenea moment de „patriotism local” și de dispută asupra condiției de băcăuan.

Fixarea lui și conștiința concitadinilor a făcut-o Grigore Tabacaru (Dr. Grigore Tabacaru, cum invariabil era citat în ziare), omul cu cea mai mare autoritate intelectuală, îndeosebi printre învățători și profesori. Compus pe un ton de reproș, moralizator, articolul său „Bacovia” („Ateneul literar”, 1, nr.6, august 1925) îi viza în primul rînd, deși nu direct, pe localnici, cărora li se sublinia că poezia acestuia „este legată de colturile de provincii”, că toposurile ei (catedrala, parcul, școala, abatorul), „pînă și ploaia și toamnele”, sunt ale Bacăului și că, drept consecință, a datoră ca, pentru ce-a scris și ce va mai scrie, „să fie pus la adăpost”. „Chiar de la apariția acestui volum (*Plumb* – n.m.), Bacovia a continuat să fie apreciat numai în cercul artiștilor (adică al scriitorilor – n.m.). Pentru marea public nu există cum nu există nici pentru profesorii de română... Mulți pretinși intelectuali încă nu-l pricep”. Aceste aluzii au determinat o schimbare de atitudine. Respectul față de Tabacaru, „omul idealului”, se răsfrînge și asupra lui Bacovia. După 1925 nici un alt Odin (semnatarul recenziei malițioase din „Curierul băcăuan”) nu s-a mai ivit (de altminteri acest pseudonim dispăre din presa băcăuană). „Acasă”, poetul nu va

mai fi criticat de nimeni. Dimpotrivă, va fi considerat reprezentativ și exemplar. Statutul său pare mai degrabă unul de clasic, cu un cerc restrîns de admiratori, decît de contemporan. Neoferind subiecte de actualitate, i se vor acorda puține articole, dar numele său va figura din cînd în cînd, uneori în chip neașteptat, în contexte onorabile și însoțit de caracterizări adecvate, de cele mai multe ori. Om cu tact, știind cît de puternice sunt prejudecățile antisimboliste, Tabacaru, scriind despre Bacovia, a evitat să-l eticheteze „simbolist” sau „decadent”, denumiri care ar fi produs inhiții ori iritări. A spus doar că opera lui e „premergătoare poeziei noi” și că e „valoroasă”, „mare”. Cei ce se vor referi ulterior la poet vor ține seama de asta și nu vor recurge nici ei la etichete. Am să-i amintesc pe rînd, în ordine cronologică.

În 1927, Dietrich Barklay, profesor secundar și autor al mai multor cărți, l-a numit, de pildă, într-o recenzie la *Simfonii de seară* de Gh. Șt. Cazacu-Delarașt, (singurul), „cîntărețul «pantofilor de aur, expuși în vitrină»”, după primul vers din poezia „Pantofii”, publicată în „Ateneul cultural” cu un an și ceva înainte (februarie 1926). Din cîte știu, nimeni nu i-a mai spus așa lui Bacovia. În recenzii se făcea și aprecierea că el e unul din „apostolii adevăratei literaturi românești”, întrucît îl girase, alături de C. Ionescu-Olt, în „Căminul nostru” (2, nr. 8-9, iulie-august

1927), pe debutantul Gh. Șt. Cazacu-Delarașt, căruiu îi va da și o prefață la ediția a doua a volumului *Calea singelui* (1932). Stimulat, probabil, de anumite controverse, Dietrich Barklay își justifică propria intervenție (evident favorabilă) ca gest de raliere la opiniile critice ale celor doi: „Dacă apostolii ai adevăratei literaturi românești ca: C. Ionescu-Olt și Gh. Bacovia, cîntărețul «pantofilor de aur, expuși în vitrină», precum și alții, s-au pronunțat fără patimă în favoarea acestei lucrări cu riscul de a înfrunta orice părere rea a unora, luînd sinceritatea izbitoare a versurilor drept o rară calitate poetică, fie-mi îngăduit să expun intelectualilor băcăuani prin coloanele gazetei noastre propriile și umilele mele păreri despre ciclul *Simfonii de seară*”. („Bacăul”, 4, nr.28, 3 octombrie 1927, p.1. Datat: Bacău, septembrie 1927).

În 1928, într-un articol intitulat „Elogiul morții”, Olga Nicolau-Stoika (după citatele folosite, o femeie cu lecturi multe și bune) are curajul de a-l așeza pe Bacovia între numele importante care au abordat, în artă și literatură, această temă: „În domeniul artei, moartea este – scria ea – una din cele mai mari inspiratoare. Ei îi datorăm atâtea sublime inspirații. Să ne gîndim la capela Medicilor, la *Gîndirile* lui Pascal, la panegiricele lui Bossuet, la paginile lui Schopenhauer, care îl egalează în frumusețea sobră a scrisurii lui său, la *Requiemul* lui Mozart, la creațiile lui Chopin, la corul din Orpheu la mormîntul Euridykei – în sfîrșit (la) multă din poezia marelui nostru melancolic Eminescu, (la) Vlahuță ce înfrîngurată plînge în versuri veșnic trăitoare pe mormîntul dragostei lui și apoi (la) Bacovia, poetul fin și maladiu, a(l) cărui geniu a făcut ațtea spe – [...]” magistral al morții”. („Bacăul, 5, nr.32, 29 septembrie 1928, p.1)

*) Rînd căzut la imprimare, alb, în toate exemplarele editiei.

Conferințele Bibliotecii Județene „C. Sturdza” Bacău, ediția a V-a

Tehnologie, mondializare și libertate spirituală

Marti, 5 mai, orele 13.00 a avut loc conferința cu tema „Tehnologie și libertate, în contextul mondializării accelerate a lumii” susținută de scriitorul Ovidiu Hurduzeu, doctor în științe umaniste al Universității Stanford, S.U.A.

În deschidere, vicepreședintele Consiliului Județean Bacău, domnul Dumitru Brăneanu a salutat publicul și s-a arătat încântat de subiectul propus, considerîndu-l incitant. De organizarea acestui eveniment inedit s-au ocupat în special directoarea Bibliotecii Județene, doamna Gabriela Muraru și bibliotecarul metodist Ioan Enache. A devenit un obicei la Biblioteca Județeană ca o temă de cultură pusă în dezbateră să fie și un motiv de întîlnire cu unul dintre artiștii băcăuani. De data aceasta pe simezele Sălii Multimedia a Bibliotecii a expus pictorul naiv Ioan Măric care a fost prezentat de dramaturgul Viorel Savin: „Ioan Măric nu ține să epateze prin cumul

de informații sau prin claritate de pictor, el prezintă lumea satului așa cum o vede el. Lumea satului din tablourile lui Măric are elemente de umor, de culoare. Tablourile lui Ion Măric au poveste.”

În continuare, Ioan Enache l-a prezentat pe Ovidiu Hurduzeu - eseist remarcabil, publicat în reviste precum „Idei în dialog”, „România literară”, „Rost”, „Convorbiri literare” și autor al cărților „Slavii fericiți. Lumea văzută din Silicon Valley” (2005), „Unabomber-profetul vicigas” (2007). În 2008 alături de Mircea Platon publică volumul „A treia forță: România profundă”.

Ovidiu Hurduzeu sub titlul deja menționat, „Tehnologie și libertate, în contextul mondializării accelerate a lumii” a susținut un discurs intelectualizat despre revoluția informațională, mondializare, globalizare, consumism, stângism, reducționism, despre

amenințarea care vine asupra oamenilor din partea corporațiilor uriașe, despre curentul New Age care în subsidiar consideră omul o mașină. Tehnologizarea excesivă este un pericol pentru om. Omul fiind creație „după chipul și asemănarea lui Dumnezeu” nu-și poate păstra identitatea decît rămînând în comuniune cu divinitatea. Dar hipertehnologizarea conduce la tratarea omului drept „obiect/mecanism tehnic”. Ovidiu Hurduzeu afirmă: „Tehnologia reduce bogăția relațiilor umane la raporturi tehnice. Creștinul nu a fost creat pentru a deveni o resursă umană.” Ideile prezentate sunt dezbătute pe larg în volumul „A treia forță: România profundă”, carte care a și fost lansată în cadrul conferinței, fiind prezentată de prof. univ. Ștefan Munteanu („Cartea nu oferă soluții, este mai degrabă o diagnoză a neîmplinirilor contemporane”) și publicistul Ioan Enache („În carte autorii urmăresc

raportarea omului la veșnicie. Extraordinar în carte este efortul de conceptualizare”). În prelungirea discursului susținut de Ovidiu Hurduzeu a vorbit părintele monah Filoteu Bălan, ucenic al Arhiman-dritului Iustin Părvu. Filoteu Bălan este absolvent de informatică (de formație, analist programator), este un om cult și umblat prin lume. Cuvintele lui au impresionat mai ales prin căldură sufletească. Mesajul monahului Filoteu a fost că prin religie (în cazul poporului român - ortodoxie) omul își câștigă adevărata libertate și se poate salva. Părintele Filoteu a vorbit strict din unghiul de vedere al călugărului ortodox, din vocea nelipsindu-i smerenia și dragostea.

La conferință a fost prezent un public numeros, format din reprezentanți ai culturii băcăuane, scriitori, jurnaliști, istorici, profesori, preoți și studenți.

Violeta SAVU

Motto:
„La Capșa unde vin toți seniorii,
Local cu două mari despărțiri,
Într-una se mănâncă prăjituri,
Într-una se mănâncă... scriitorii”
(epigramă de Nicolae Crevedia)

Daniela ȘONTICĂ

Cafeneaua Capșa, în vremuri de boemă literară

În perioada interbelică, cine nu mergea la Capșa nu exista ca scriitor, deși acolo nu putea rezista oricine. Trebuia talent, asortat cu spontaneitate și cu harul de a spune o vorbă deșteaptă la momentul oportun. „Provincialul crede că la Capșa face purici oricine... Capșistul este un individ inteligent și primejdios și critica reală se face la Capșa, nu în presa literară. Dacă ești prost la Capșa, este imposibil să fii inteligent altundeva, măcar în scris”, susținea Tudor Arghezi într-un text memorabil, „Capșa și capșismul”, publicat în Lumea, în 1925. Îi invită însă pe confrăii de la Iași, care consideră Capșa un loc al „perdiției” să-și ia pălăriile cu boruri mari și să vină aici, unde „sălășluiește fericirea: crema gălbuie, ștrudelul, cataiful și frișca”. Adică talentul, crema.

Se spune că într-o zi, Camil Petrescu i-a cerut o întâinare lui Ion Marin Sadoveanu. „Vino la Capșa!”, i-a zis Camil. „La Capșa?”, s-a îngrozit Ion Marin. „Eu nu intru la Capșa!”. „De ce? Crezi că dacă nu vii la Capșa ai mai mult talent? Sau dacă ai venit, l-ai pierde pe al de-l ai?”. Această se petrecea în perioada interbelică, în care s-a și consumat adevărată glorie a Cafenelei Capșa. Dar înainte de a ne înfrupta din delicia petrecute în acea vreme, să zăbovim puțin în vremea de dinaintea alături de scriitori și ziaristi, rămași sau nu în istoria literaturii, dar sigur rămași în istoria Capșei.

Putin înainte și după anul 1900, își făceau veacul prin Capșa, la un șvarț și mai ales la o vorbă inteligentă, scriitorii de toată mâna. Și mai talentați, și mai puțin, nu contează. A fi fost capșist era oricum o calitate.

În prima etapă a Cafenelei, cum spune Gheorghe Crutcescu, „corifeii juneții auri” erau: Radu Văcărescu, Radu Florescu, Alexandru Florescu (Floflo), diplomat și autor dramatic, Constantin (Tantin) Bălăceanu, diplomat, lancelu Crețeanu zis Rata, Mihai Laptev, Soutzo „Cap de Mort”, Alexandru Ghica, Costică Izvoareanu, Sacha Blaremburg și Mișu Văcărescu zis și Mișu Clymoor, cronicarul vieții mondene din București. La Capșa puteai vedea zilnic pe o parte din scriitorii și gazetarii militanți, printre care: Nicu Filipescu, directorul-proprietar al ziarului „Epoca”, Gheorghe Emil Lahovary, directorul ziarului „L'Independence Roumaine”, Nicu Valentinianu, directorul ziarului „Reforma”, Nae T. Orășanu-Nichipercea, directorul a nenumărate foi de satiră politică, Victor Ionescu (fratele lui Tache Ionescu), directorul ziarului „Acțiunea”, Timeleon Piosani și Ghiță Rădulescu-Arhibald de la „Epoca”, Mișu Văcărescu-Clymoor, cronicarul

„mondial”, Dumitru Olănescu, traducătorul în versuri al lui Horațiu, elegantul poet romantic Duliu Zamfirescu, D. Rosetti-Max, considerat cel mai fin ironic al condeielui la vremea sa, Constantin Stamatina-Nazone, directorul foii satirice „Tocila”, Caricaturistul Constantin Jiquidi, frații Constantin, Tony și Ion Bacalbașa. Și mai era pleiada formată din tinerii talentați poeți Cincinat Pavelescu și Dimitrie Naum și pictorii Nicolae Grant și Alecu Satmari.

În privința anilor interbelici, despre o „Capșa trăită” ne-a lăsat mărturie scriitorul Camil Baltazar: „Parcă văd și acum lăcășul Capșa, înnegurat de fum gros de tabac și de aburul fierbinte al înmiresmatei cafele sau al piscătorului pe limbă șvarț. Își fac apariția pe rând devotații: Liviu Rebreanu, Ion Minulescu, A.I.O. Teodoreanu, Al. Steriade, Dărăscu, Carol Ardeleanu, Coreneliu Moldoveanu, Rodulescu Dianu, Al. Cazaban, Cezar Petrescu, actorii Ion Iancovescu, Al. Mihăilescu și Stăncescu, regizorul Soare Z. Soare, un domn mărunț și cu bărbuț, doctorul Nanu, nelipsit de la masa artiștilor și scriitorilor”.

Ar fi imposibil și numai să trecem în revistă aici numele scriitorilor și artiștilor care au frecventat Capșa în acele vremuri. Din numeroase amintiri ale capșistilor, ne putem da seama ce efervescentă, ce loc prielnic al creației putea fi Capșa, și ce loc unic în felul său. Să intrăm, așadar, în spiritul boem și isteț al Capșei, repovestind câteva întâmplări de pomină, cu replicile pline de miez ale autorilor deveniți personaje.

În anul morții lui Eminescu, Ion Minulescu a câștigat un premiu literar și deja se vedea cel mai de seamă dintre poeți. Alexandru Cazaban, auzind de premiarea cu pricina, a rostit cu voce tare, să-l audă toată suflarea din cafenea: „Două mari nenorociri în același an!”... Dar nici Minulescu nu se lăsa. Întra tot timpul în mare grabă în cafenea și de multe ori flutura niște bilete de teatru: „Cine merge cu mine la cinematograful? Am niște bilete!”. Întreba câte un june aspirant la gloria literară, dar acela îl refuza. Se oțără la el cu glas tunător: „Nu ți-e rușine, mă!... să refuzi așa ceva...” Dar junele îi șoptea că va merge când biletul nu va fi fost „de favor”. Se supăra, ocolea localul și se întorcea din nou. Nu ținea la supărare. Tot Minulescu le povestea plin de aplomb confrăților că odată,

mergând la o vânătoare cu Cazaban, au avut parte de următoarea pătănie. Cazaban și-a pierdut cartea de versuri printr-o grădină cu varză. Și ajungând ei la locul de vânătoare, Minulescu puse pușca la ochi și ținti un iepure. Dar acela, sări deodată de după o căpătnă de varză și muri ca secerat fără să fi tras cineva în el. Explicația: mâncase din foile cărții lui Cazaban și se otrăvise... La Capșa, răsete și aplauze. Cât despre Cazaban, care „e cel mai iscusit bărfitor”, acesta spunea câte o anecdotă în Capșa până o învătau toți pe de rost. Dar mai erau și alți bărfitori. De exemplu, Camil Baltazar. Bogdan Amaru scrie: „E ceva mai original. De pildă, te întâlnește la un șvarț. Vine la tine și îți strânge mâinile cu efuziune, exclamând cu gura plină de surâsurii: «Vai ce frumos ești și ce talent ai!». După ce îi aranja cravata omului, mergea la gazetă și scria ceva rău despre el.”

Deasupra Capșei locuia poetul Dinu Nicodim. Ca să îl întreacă în renumita lui genilete, Ion Peltz se gândea să-l cheme printr-o... telegramă. Trimite un chelner la poșta cu următorul mesaj: „Sunt în cofetărie. Stop. Vino să bem un coniac, Stop, Peltz”. Nicodim întârzie vreo două ore, timp în care Peltz se face praf tot sorbind din coniac. Când în sfârșit coboară Nicodim, îl vede beat și îl întreabă: „Ce-ai făcut, monșer?” La care Peltz răspunde: „S-a-mbătut Balzac”. Ca să-i întoarcă gluma cu telegrama, Nicodim trimite și el următoarea frază: „Regret Balzac turtă. Stop. Sărut Peltz”. După ce chelnerul a expediat-o, s-au complimentat reciproc până la miezul nopții.

Urmuz frecventa Capșa în compania lui Arghezi. Geo Bogza i-a mărturisit Diane Turconi într-un interviu că Urmuz a scris celebra fabulă „Cronicari”, la cald, în Cafenea,

provocat de un joc de rime de acolo.

La o cafea, în Capșa, Liviu Rebreanu stătea de vorbă cu artistul Nicolae Dărăscu. Acesta l-a întrebat de ce nu scrie un roman polițist, pentru că de citit știa că îi place să citească. Rebreanu i-a spus că nu este exclus să încerce și el, pentru divertisment, să scrie un astfel de roman. Mai târziu, avea să publice „Amândoi”.

Într-una din zile, povestește Camil Baltazar, la o masă dinspre Calea Victoriei, se află Cezar Petrescu, Oscar Han și Păstorel Teodoreanu. Poate era fără chef sau i se păruse că era în centrul unui atac al glumelor ce ar fi venit de la o masă din centrul cafeenei, unde se aflau Balatazar, Vasile Voiculescu, pictorul Teodorescu-Sion, Rebreanu și Voronca... Nu se știe. Cert este că a început să arunce spre aceștia cu prăjituri „cartof”. Nemairăbdând, Ilarie Voronca se ridică furios și îi spune: „Nu vezi, domnule că ești ridicol?”. „Mai încetător, tinere”, se aude, însă, din spate vocea lui Pamfil Șeicaru, „dacă te congestionezi prea tare, îți ies alte coșuri pe obraz, și ai și așa destule”. Voronca era însă mulțumit că și-a făcut datoria apostrofându-l pe Păstorel.

„Camil Petrescu, la ora 9 jumate precis, își ia cafeaua cu lapte, dar totdeauna este supărat că i se aduce cu frișcă, cu toate că el a spus fiecărui chelner, că fără frișcă. Cazaban la o masă din fund explică unui colonel în rezervă de ce s-a certat cu Stamatiad cu vreo zece ani în urmă într-un turneu literar. Coreneliu Moldoveanu «grav și sprâncenat», președintele Societății Scriitorilor, își ia șvarțul la masa de sub ventilator și e fericit că a obținut de la Dem. Dobrescu, primarul Capitalei, un teren pe care să se construiască casa sau palatul scriitorilor”, povestește Mircea Damian.

lată o glumă demnă de un adevărat capșist: „Unul din reporterii cunoscuți de pe vremuri publica în ziarul «Dimineata» diferite materiale destul de interesante. Ziaristul era însă foarte vanitos. După fiecare reportaj se umfla în pene: Ai văzut? întreba el pe fiecare. Am un reportaj formidabil. Și fiecare îi cânta în strună. Fiecare, și nu un «capșist». Într-o zi, reporterul în chestie primește un telefon: Am citit reportajul dvs. E foarte emoționant. Vă felicit! Cine e și vă rog la telefon? Tudor Arghezi! Vă mulțumesc, maestr! A doua zi alt telefon: Rar mi-a fost dat să citec ceva mai important. Dă-i înainte! Cine e, vă rog, la telefon? Mihail Sadoveanu! Vă mulțumesc, maestre, sunt mișcat. A treia zi, alt telefon: Sunteți extraordinar! Reportajul dvs e demn de antologie! Bravo tinere! Cine e, vă rog, la telefon? Generalul Averescu! Să trăiți, dom' general, sunt măgulit. A patra zi, alt telefon: Niciodată în viața mea n-am setit așa ceva! E un reportaj excepțional! Cine e, vă rog, la telefon? Mihail Kogălniceanu! Reporterul a înțeles cam târziu că un confrate și-a bătuț joc de el”, aflăm din antologia „Cafeneaua literară și boema din România de la începuturi până în prezent”, alcătuită de Florentin Popescu.

Conform povestirilor lui Mircea Damian (1899-1948), ziarist și prozator care nu era străin de articolele de șantaj, la Capșa era un anume Virgilică, ins cam slab cu duhul de care scriitorii profitau... Unii scriitorii contra unui mic bacșiș, îl trimiteau să înjure pe un confrate de-al său. Câteodată drept răspuns, primea o palmă de la cel înjurat, iar altă dată un bacșiș ca să ducă înjurătura celui ce-a trimis-o. Virgilică avea următoarele „taxe”: pentru un leu saluta pe oricine, pentru doi saluta și spunea mulțumesc, pentru trei înjura pe cine dorea plătitorul, dar așa, ca din partea lui ca să nu pricinuiască necazuri, pentru patru lei lua de gușă pe un scriitor foarte onorabil, îi spunea că-l iubeste și-i făcea bezele, iar pentru cinci lei săruta o femeie care trecea pe Calea Victoriei.

Cam așa erau zilele la Capșa vremurilor de boemă literară și artistică. Apoi a venit vremea când mulți dintre scriitorii au fost arestați și trimiși în închisorile comuniste. Nimeni nu mai avea chef să petreacă vremea într-o cafenea lipsită de corifeii ei, într-un regim în care cuvântul nu putea fi la fel de liber ca înainte. Mai degrabă au preferat să reziste fiecare în felul lui, fie în propria casă, fie bând un pahar de vin pe la câte unul dintre confrăți. Extraordinară grădină a prieteniei artistice care fusese Capșa se înțelenise de buruienile comunismului.

Motto: „A tăia latura religioasă din istoria literaturii românești înseamnă a renunța la cunoașterea trăsăturii celei mai caracteristice din cultura noastră veche și una din fetele ei de glorie” (Nicolae Cartoajan, *Istoria literaturii române vechi*)

Nicoleta FLOREAN

Eminescu și religia

Am asistat în ultima perioadă la o încercare, nereușită din ferice, de a contesta importanța personalității și opereii lui Eminescu. Aceia care afirmă că „poetul nepereche” nu mai actual, că opera eminesciană nu mai comportă nicio interpretare originală, aceia, deci, suferă de *epatare, autosuficiență sau negativism*. Ei uită că mai ales ultimul termen implică augmentarea și intensificarea apologiei operei eminesciene.

Există lectori ai creației poetului care sunt îndreptățiți să considere că, atunci când vorbim despre Eminescu, *se simte un fior sacru, inaccesibil, absolut, o frică în fața unui mister, un tremendum*, căci opera eminesciană, departe de a fi epuizată în interpretări, sugerează și azi *ceva misterios (...), ceva nespus* (Alexandru Paleologu), un *mirum* sau un *mirabil* tulburător, colosal, neobișnuit, mitic. Se știe că, înainte de 1989, creația eminesciană era prezentată tronchiat și că numai privilegiții sorții aveau acces la tot ce înseamnă Eminescu. Am făcut parte din acea generație care a știut mai mult *din auzite* despre publicistica eminesciană, despre religiozitatea sa și despre multe alte aspecte ale personalității poetului.

Mă voi opri în rândurile ce urmează asupra laturii religioase a creației eminesciene întrucât acuzațiile de xenofobie care i s-au adus sunt inoportune și injuste. Se va demonstra astfel, fără pretenții, că poetul nu xenofob, ci patriot și apărător al poporului său a fost, un român care a văzut foarte clar intențiile și pericolul catolicizării transilvănenilor. Prin publicistica sa, Eminescu militează pentru păstrarea credinței ortodoxe în Transilvania, unde se derula procesul de maghiarizare și catolicizare forțată a naționalității românești, majoritară, în spiritul conservării intacte a românismului aici. Edificator este articolul următor, publicat în ziarul „Timpul”, articol ce a stârnit reacții virulente și acuzații de *iredentism*: „Nu tăgăduim că Austro-Ungaria va putea găsi situațiuni în care ne va impune ceea ce până acum am dat de bună-voie ; un lucru însă nu va putea să ni-l impune nici o putere din lume: bunăvoința cu care i-am întâmpinat pe catolici până acum. Aceasta au pierdut-o, ni se pare, pentru totdeauna. Din ziua în care s-au făcut complici unei acțiuni îndreptate contra dinastiei și contra neamului românesc au pierdut orișee drept la simpatia noastră, ne sunt deopotrivă cu păgânii și cu toți cei fără de lege. Noi, poporul latin de confesie ortodoxă, suntem în realitate elementul menit a încheia lanțul dintre Apus și Răsărit; aceasta o simțim noi

înșine, se simte în mare parte de opinia publică europeană, aceasta o vom și, dacă dinastia va împărtași direcția de mișcare a poporului românesc, o vom și face.”

Cert este că publicistul face o distincție clară între credință și biserică, opinând că aceasta din urmă a fost dintotdeauna un instrument al Statului pentru a manipula mai ales păturile sărace ale societății: „Religia? O frază de dănsii inventată/ Ca cu a ei putere să vă aplice-n jug/ sau „Creștinism! Religiune a săracilor și a nenorociților, a femeilor pierdute (fiindcă atâtea ademeniri le încungiuă din partea celor bogăți), tu ești floarea răsărită din sărăcimea Imperiului roman, răsărită din sclavii ce existau spre batjocura stăpânilor lor, din oamenii fără drept, din oamenii cari siliiți erau să-și nămească brațele cu orce preț spre a nu muri de foame. E atâtea martirii în căderea fiecărei femei sărace, atâtea martirii în furtul celor ce-l comit de nevoie și atâtea orbire-sacrilegiu în cei ce-i condamnă. Nu invoc slăbiciunea de inimă, nu mila nimăului. Ceea ce invoc este dreptatea din însăși împrejurările acestea, este dreptul ce-l au acești oameni la existență, un drept normat prin aceea că există, și imposibilitatea de a-l esersa [altfel] decât în modul în care-l esersă. O, judecători orbi ai slăbiciunilor omenești, de ce și voi nu reprezentați decât o clasă de oameni!” În aceeași notă, Eminescu nota: „Nu creștinismul a abolit sclavia, ci timpul. Cele mai creștine dintre popoare au fost acelea care au făcut cel mai mult comerț cu sclavi. - Mânăștrile au avut câte 200 de iobagi, iar ceea ce se proclamase în principiu n-a avut ca urmare o traducere în fapt. De altfel - creștinismul, cu învățăturile sale autentice, își dușea foarte bine popoarele după condițiile lor, încât a fost mai mult un păgânism înflorit decât un creștinism (...). Foamea, acest instinct cu totul material, a fost și este impulsul spre toate marile reforme - nu există nici o minune. Sărăcia maselor a dat naștere comunismului, iar în filozofie - celui mai cras materialism.”

De o mai mare relevanță ni se pare însă reliefaarea de către poet a rolului Bisericii ortodoxe pentru păstrarea individualității și unității poporului român cât și pentru afirmarea spiritului național: „*Domnii noștri* - scrie Mihai Eminescu într-un articol din „Timpul” (nr. 211, la octombrie 1881), vorbind despre tentațiile străine, în timp, de a „*atrage la reformă și poporul românesc*”, aceasta însemnând, de fapt, renunțarea la biserică ortodoxă - *au combătut Reforma (calvină n. n.) cu armele ei pro-*

prii. Au pus a se traduce cărțile bisericești în limba românească, au introdus limba poporului în biserică și stat, în locul celor străine hieratice (...) au creat limba literară, au susținut-o, au ridicat-o la rangul unei limbi hieratice și de stat.”

Încă de atunci spiritul național eminescian intuieste că românii au identificat religia cu naționalitatea și că „Biserica răsăriteană e de optsprezece sute de ani păstrătoarea elementului latin de egal de înghitirea prin poloni, unguri, tătari și turci; ea este încă astăzi singura armă de apărare și singurul sprijin al milioanei de români care trăiesc dincolo de hotarele noastre (Timpul, nr. 25, 2 februarie 1879), considerând că cine nu ne lasă să fim ceea ce suntem a rupt-o cu conștiința noastră națională și cu simpatiile noastre intime, oricât de bune ar fi relațiile lui internaționale cu statul nostru.”

Aceste convingeri eminesciene exprimate în întreaga sa viață sunt de o extremă actualitate și ar trebui să fie subiect de meditație mai ales pentru aceia dintre noi care adoptă orbește idei și ideologii oneroase pentru poporul român numai în dorința acerbă de integrare în Uniunea Europeană.

Cert este că Eminescu demonstrează o bună cunoaștere a semnificării termenului *religie* și se dovedește a fi nu un credincios creștin, ci, mai mult, un *ortodox* în sensul etimologic al termenului (*drept-credincios*). Multe dintre articolele sale reliefează formația ortodoxă a poetului, inoculată de mamă și amplificată, autodidact, prin lectură asiduă de carte bisuricească. Se știe de altfel, plericează cu care poetul petrecea săptămâni întregi la mânăstire, la Agafton. Influențat de predicile preoțeste, dar și de pozitivismul kantian, Eminescu îl identifică pe Dumnezeu cu Adevărul, considerând că cine neagă pe

Dumnezeu, neagă ordinea morală a Universului, căci, în viziunea eminesciană, „nu se mișcă un fir de păr din capul nostru fără știrea Domnului.”

Dar mult mai relevant mi se pare metatextul revelat al tuturor acestor articole și explicitat în definițiile fără egal ale lui Dumnezeu, a lui Christos, la care se adaugă cea a rugăciunii: „Idea dumnezeirii s-au născut din negațiune, din ceea ce nu este spiritul nostru - atotștiutor; din ceea ce nu este brațul nostru - atotputernic; din ceea ce nu este viața noastră - infinită; din ceea ce nu este sufletul nostru - ubicuu.” Acest metatext există subiacent în întreaga creație eminesciană, dezvăluind un om umil și smerit în fața divinității, un modest în sensul creștin al cuvântului, care eclipsează vanitatea omului de geniu atât de mediatizată până acum.

Există poezii explicit religioase, dedicate mai ales Feocioarei, în care scriitorul demonstrează încă o dată că este familiarizat cu terminologia creștină utilizând atât elemente ale cultului ortodox cât și din cel catolic. Sonetul *Răsai asupra mea*, în care poetul mărturisește dogma Feocioarei, este exclusiv de factură ortodoxă: „Răsai asupra mea, lumină lină/ Ca-n visul meu ceresc d'odinoară,/ O, maică Sfântă, Pururea Feocioară/ În noaptea gândurilor mele, vină”, în timp ce în superba *Rugăciune*, în care Eminescu sugerează că Sfântul Graal este însăși ființa noastră păcătoasă care, prin *catharsis* și prin rugăciune, primește, ca un vas purificat, binecuvântarea Domnului prin Sfânta Feocioară, fuzionează elemente ortodoxe și termeni catolici cum ar fi cel de *regină* slavonizat în *crăiasă* sau ideea că Feocioara poate mântui, alături de Hristos (*co-redemptrix*) - în vreme ce dogma ortodoxă afirmă ideea că doar Dumnezeu poate mântui. Acest poem este un veritabil axion, o laudă adusă Feocioarei, ocrotitoarea corăbierilor care-și găsească mântuirea urcându-se în arca ortodoxiei și traversând astfel istoria spre

eternitate și mântuire.

Interesant mi se pare și filonul creștin al poemului *Lucaefărului*, poem declarat tributat cosmogoniei schopenhauriene și pozitivismului kantian. Pornind de la etimologia titlului și ajungând la cosmogonie, cititorul descoperă un cod ortodox mascat de interpretarea mai facilă menționată mai sus. Sunt cercetători avizați care consideră că una din sursele de inspirație a *Lucaefărului* este prologul Evangheliei după Ioan. Lucaefărul este numele celei mai îndepărtate și celei mai luminoase, după lună, planete de pe cer, și anume Venus, numită popular *Steaua Păstorului*. Ideea de *lumină lină*, lumina ființei divine, domină întreg poemul. De altfel, tabloul cosmogonic revelează creștinismul învederat al poetului. Lumina Ființei divine e nemărginită și ochiul simplului muritor n-o poate vedea, căci e Spirit pur: „Căci unde-ajunge nu-i hotar./ Nici ochi spre a cunoaște./ Și vremea încearcă în zadar/ Din goluri a se naște.” Ce se ascunde în această nemărginire luminoasă ne spune strofa următoare, care culminează cu zborul Lucaefărului: „Nu e nimic și totuși e/ O sete care-l soarbe./ E un adânc asemenea/ Uitării celei orbe.” Strofa descrie însăși infinita și nevăzută prezență dumnezeiască a cărei strălucire orbește și a cărei atotputernicie nimește în creatură orice posibilitate de a o cunoaște. Vecinătatea ei e sensibilă numai ca o forță de atracție irezistibilă: „o sete care-l soarbe!” Căci Dumnezeu e iubire, zice același evangelist Ioan. Astfel, Eminescu dezvăluie dimensiunea esoterică a poemului: trebuie să trăiești întru Dumnezeu, să-l cunoști nemijlocit, și acest lucru e posibil doar prin minunea extazului, echivalentă cu moartea, numită plastic de poet „uitarea cea orăbă.”

Topirea în *lumina cea lină* echivalează în *Lucaefărul* cu falmăcirea mistică a mecanismului omierii. Astfel, Hyperion devine o entitate încreată, coexistând din eternitate cu Părintele sau părtaș cu acesta la crearea lumii, intrupat cu menirea de a lumina făpturile și în imposibilitatea ontologică de a părsi condiția lui divină. În el se concentrează atât Logosul primordial, cât și cel intrupat. Fără a înțelege toate aceste lucruri nu s-ar putea configura semantismul total al poemului, care, astfel, și-ar pierde din valoarea estetică.

Există și alte dovezi incontestabile ale unui ortodoxism care, dacă n-ar fi fost inoculat, ar fi existat nativ în ființa poetului (ca și patriotismul), care, până în ultima sa zi de viață a conștientizat limita sa ca ființă umană plină de păcate și prin acest lucru a demonstrat, încă o dată, că e creștin, subsumându-se definiției lui Nichifor Crainic: „Urâtul și vremelnicia sunt efecte ale păcatului, dar conștiința păcatului e specific creștină”, considerând întotdeauna că gândirea individului metafizic e o ipostază a gândirii divine necesar cre-

© Ion Lăzuresanu - Semne

O marcă specifică postmodernității, precum discontinuitatea fragmentară a lumii, are accentul pus pe dialectica interioară a fragmentului, care poate fi revălorificată și din perspectiva epistemii fractalității, ca mecanism de organizare a auto-similarității universului creator. Polarizarea incontornabilă uniform – poli-form, continuu – discontinuu și reducționism – holism impune în subsidiar două modele ontologice distincte: omul ca individualitate concretă auto-suficientă sieși, ce se raportează la univers („homo sapiens”), și omul ca reper relativ stabil într-un univers haotic, dinamic și plurifacțat („homo noeticus”).

Etimologic vorbind, fractalul provine din latinescul „fractus”, derivat din verbul „frangere” (a sparge, a rupe în bucăți, a zdrobi). „Grosso modo”, termenul înseamnă fragmentat, fracționat, neregulat, întrerupt și înlesnește primul contemplerii spirituale, deoarece o structură morfematică (nimic gramatical în acest... caz) se află în dinamică perpetuă. Prin studiul formelor din spațiul intermediar dintre domeniul haosului incontrollabil și ordinea excesivă a universului euclidian și prin metoda structurală adoptată s-ar putea impune o nouă filosofie a existenței. Deși inițial teoria a fost aplicată științelor exacte, Kenneth Falconer va pleda pentru o apropiere a matematicii fractalilor de domeniul real al vieții: „Va trebui considerată definiția unui fractal în aceeași manieră în care acceptăm definirea vieții. Este imposibilă definirea precisă a unei ființe vii: poate fi alcătuită, totuși, o listă cu proprietățile caracteristice, cum ar fi capacitatea de reproducere, de mișcare, de supra-viețuire în anumite limite ale condițiilor mediului” (Apud Alain Boutot, „Inventarea formelor. Revoluția morfologică. Spre un neo-aristotelism matematic”, Ed. NEMIRA, 1997, p. 33).

Cât despre filiațiile ideatice care anticipează parțial modelul

perna cu ace

Vasile SPIRIDON

Holism / Fractarism

fractalic, acestea pot fi înțevăzute în monadologia leibniziană și în modelul goethean al „plantei arhetipale” din „Morfologia plantelor”. Știm foarte bine de la Leibniz că reprezentarea monadică presupune unități metafizice aflate într-un raport de necomunicare reciprocă; în această reprezentare, fiecare stare a oricărei entități monadice, fiind în același timp și perfect autode-terminată, reflectă în fiecare moment starea întregului sistem în cele mai mici detalii. Este vorba aici despre o anticipare a omotetiei fractale de mai târziu, adică a principiului auto-similarității, care ar sta la baza tuturor modelelor de ființare, reale sau ideale. La Goethe, teza fundamentală a lucrării citate mai sus este că toate părțile plantei sunt metamorfoze ale frunzelor ei. În termenii fractalici, am putea spune că, pentru marele iluminist german, frunzele reprezintă acel set de reguli care declanșează mecanismul de generare și transformare. Ulterior, el va discuta despre „planta arhetipală” ca fiind principalul generator al tuturor felurilor de plante. Dar, limitându-se la a identifica numai izomorfismele între plante și nu procesul lor de generare intrinsecă, Goethe nu știa, așa cum afirmă Ioan Petru Culiuanu, „că ceea ce caută nu este un obiect natural, ci programul ideal al acesteia” („Arbele gnozei. Mitologia gnostică de la creștinism timpuriu la nihilismul modern”, Ed. NEMIRA, 1998, p. 23).

„Status”-ul eului fractal este de rediscutat în termenii complementari de holism și fractarism. Rolul hermeneutic al eului fractal, de contemplator al sensurilor morfologice ale lumii în actul său de descifrare a universului interior și exterior, capătă concretețe într-un discurs plurimorf. În perspectiva fractală reface în mod necesar legătura eu – cosmos, atât de specifică epistemii romantice, reconstruind o lume singulară unde fenomenele nu sunt îterate întocmai, unde timpul nu pune între evenimente și existențe o ordine cronologică riguroasă, unde moartea nu împiedică o ființă să mai existe și să se retragă în alte ființe, cu condiția să prezinte anumite similitudini.

În opoziție cu tendința unificatoare a pluri-perspectivismului științific, perspectiva morfologică potențează diversitatea calitativă a lumii în diferitele ei aspecte: discontinuitatea fenomenologică, auto-organizarea morfologiilor spațiale sau temporale, neregularitatea formelor haotice, complexitatea intrinsecă a fragmentarului. Astfel, realitatea poate fi analizată prin metode ale non-liniarității generice, capabile să surprindă diversitatea lumii formelor. Primatul continuității fundamentale a Naturii, precum și contemplarea dinamicii fragmentar-simulare a „creșterii” formelor eludează perspectiva unilaterală a „desfacerii” în unități invariante, care a dominat atât timp teza pozitivistă sau cea a idealismului subiectiv.

Dacă plecăm de la premisele complexității fractale, putem sesiza modulițiile morfogenetice ale unor texte care se pretează la ideologia mandelbrotiană a „construcției ideale”, plurimorf și dinamic. Luând drept reper fractalitatea ca dimensiune interioară a oricărei creații, aducem la suprafață, cu ajutorul instrumentelor non-liniare și non-reducționiste, o complexitate structurală a viziunii creatoare amprentate de procesul dinamic al diversității lumii formelor. Astfel, se actualizează critic schimbarea de paradigmă morfogenetică ilustrată de noile teorii ale epistemologiei post-moderniste. Prin încercarea de făurire a unui model ideal de asumare a complexității lumii, perspectiva fractală asupra imaginarii creator intră sub incidența morfo-genezică a celor cinci principii definite de teoria lui B. Mandelbrot, apărută în eseuul „Les Objets fractals” (1975) și dezvoltată în „The Fractal Geometry of Nature” (1982): primatul detalului, non-liniaritatea, primatul contemplanței, omotetia internă și dimensiunea fractală.

Construcția sistemică se pliază pe mecanismele generatoare ale fractalului, drept necesitate a gășirii unei metode de analiză care să-i surprindă evoluția formelor imaginare, strategiile de aprofundare a complexității sistemice iar nu reducerea acesteia la inventarierea statică a unităților invariante. În acest sens, avem posibilitatea să urmărim minulos

conturarea unui traseu în trepte, de la explicitarea specificului teoriilor morfogenetice, care se opun, prin primatul postulat al complexității calitative, demersului reducționist al tehnoscienței, la descrierea principalelor coordonate ideologice și funcționale ale fractalității și inventarierea modelelor de analiză fractală realizate deja în diferite domenii ale cunoașterii, până la asumarea critică a acesteia ca dimensiune a literaturii, post-modern sau nu, dar și a principiilor mandelbrotiene ca repere de accedere la creație.

Cercetătorii aduc drept argumente în susținerea demersului primatul mișcării nemărginirea temporală și structura holografică a timpului, dar și reconsiderarea relației potencializare – actualizare din perspectiva anticipării iluziei veridice fractale. Dimensiunea fractală semnifică transpunerea calitativă a timpului și spațiului, înțese ca „simultaneitate a spațiilor” și „ubicuitate a timpurilor”. Timpul își eludează liniaritatea cronologică și se înscrie în dinamica ciclicității auto-similare. Co-existența formelor istoricizate, determinate de principiul mandelbrotian al expansiunii, legitimează subtextual figura geometrică a fractalului și „regula identicilor diferiți”. Primatul fractal al non-liniarității, cel care înlesnește celebrarea diversității și, implicit, refuzul liniarității ca model de asumare a lumii, se pretează analizei imaginarii, dacă e să ne raportăm la dialectica dinamică a co-existenței fragmentarismului cu holismul.

Iluminismul încerca, prin metode experimentale, să raționalizeze sistemele ierarhice ale puterii (pre-dominanța majorului asupra minorului). Astăzi suntem subiecții inversiunii relațiilor de forță: se vorbește de mai mult timp despre de-centralizare, reconstrucție a sinelui, gândire globală și acțiune locală.

Faptul că pe pagina de gardă a „Edenului impar” Marian Constandache scrie „roman”, ar putea să inducă în eroare (dacă nu chiar în teroare, sătul cum e de scrieri lungi) cititorul. El va citi, e drept, un roman, dar care își asumă, de fapt, realul abia ca un ecou. Ca o prezentă onirică. Însă, cum știm, sau ar trebui să știm, într-o carte nu cantitatea de real (ori senzația de real) contează, ci viața și senzația de viață. Ea, retrasă din real de Marian Constandache, va ocupa scena „romanului” în întregime. Așadar, nu de roman e vorba, ci de un poem. Un poem, cu siguranță, de vreme ce Cânturile lui Maldoror le socotim poem, iar nu roman. Viața retrasă din real devine viață pură, esență de viață. Dar este retrasă unde? Greu de spus. Într-o „lume” onirică, într-un vis, pentru că doar aici reperele realului se șterg și viața rămâne în forma ei pură? Să zicem că așa este. Dar chiar vă gândiți, n-ai putea să faci nimic literar, n-ai putea să transmiți nimic, dacă nu ți-ar sta la îndemână cuvintele într-un chip fericit. Să le faci să curgă pentru a da naștere visului, să le faci să curgă pentru ca ele să-și dea naștere lor însele din ele însele, deoarece în „Edenul impar” cuvintele mor pentru a învia într-un alt chip și înțeles decât îl aveau înainte... Literatura română dispune de mari imitații. Dar iată că Marian Constandache reușește să fie „mare” fără a imita pe cineva. El își are

pe grătar... și-un alter ego

Dan PERȘA

Pen'ce literatură?

un glas, un stil. În romanul său, arhitectura „romanului” e arhitectura minții scriitorului. Să conchidem că o carte nu posedă originalitate decât dacă autorul ei are o minte structurată într-un anume fel? Da, așa este, „structura” aceasta fiind ca amprenta degetelor: unică, irepetabilă. Iar cine nu are o arhitectură a minții care să producă din ea însăși și aidoma ei o arhitectură a scrierii, nici original nu poate fi, ci doar imitator de alte structuri, imitator al structurii originale. Când vede o imitator, criticul român exultă îndată: Proust, Lautreamont, Flaubert, Joyce, Celine – recunoaște îndată modelul și laudă imitatorul. Când scriitorul nostru e original, criticul nu-l mai laudă. De unde va fi apărut și asta și ce vrea? De ce se îndepărtează de ceea ce alții au făcut deja, devenind modele, modele pe care noi le știm, le stimăm, le

lăudăm? Păi așa, fiindcă așa „vrea” mușchii unui Marian Constandache... A da unei scrieri arhitectura propriei tale minți – asta o fac mai ales poezii. Romancierii nu au nevoie de o structură fixă a minții, ci de alcătuirii metamorfice, în continuă evoluție, ce simulează mișcarea vieții. De aceea „Edenul impar” este opera unui poet, nu a unui romancier și este un poem, nu un roman. Dar orice ar fi, poem sau roman, este fără îndoială izbutit. E suprarealist și oniric într-un sens atât de larg, încât i s-ar potrive și definiția proprie științei psihologice, ca vis, dar și definirea „estetă”, de „muzică pictată”, așa cum vedeau Dimov și Tepeneag onirismul estetic.

Ideea suprarealismului și onirismului este de a profera fără morală, de a vituperă fără obidă, de a edifica fără formă – adică de a elibera cuvintele din captivi-

tatea semanticii și a le reda libertatea, pe care probabil nu au cunoscut-o decât atunci când erau abia un găngurit, adică înainte de a fi cuvinte, fiind o expresie pură a ființei. Iată cam ce vrea dl. Marian Constandache! Pai cum îndrăznește dumnealui așa ceva? N-ar fi cu cale să dăm cu dânsul de pământ?... A căuta expresia pură a ființei, înseamnă a renunța la morală. Dar a renunța la morală, înseamnă a renunța la gândire. Și atunci, din ce se mai scrie cartea? Ea va cuprinde, transfigurată, „amintiri, dureri, dezamăgiri”. Adică va cuprinde nu omul „civilizat”, omul creat de civilizația și cultura în care trăiește, ci omul ca ființă, omul natural, omul Creat. Cum ar mai putea să mai existe în acest caz cenzură, când numai omul civilizat poate minți, poate ocoli adevărul pentru a-l înlocui cu convenții. Pe când omul-ființă este, întreg, el însuși, fără amendamente, fără morală, fără convenții, fără strategii, fără învățuri. Marian Constandache ne amintește, astfel, miza literaturii și a literaturului... Să distrugi în tine eu-cultural, să distrugi puterea de înrăurire a convențiilor, să distrugi inhibițiile, prejudecățile, regulile sociale numite „adevărituri” – și să reduci primatul subiectivității, să redevii liber, pentru ca exprimându-te, să-ți exprimi ființa. Ființa naturală și primordială, iar nu intelectul.

12 decembrie

* Dacă e aceasta, anume, data zilei în care suntem, îmi zic, dimineața, din motivul că neobositul meu „Sharp” – șarpele timpului, ceasornicul de mână, a obosit, totuși, oprindu-se. Ei bine, găsesc o baterie în oraș undeva și meșterul mi-l repune în mișcare. Dar până la... mână-care (ca o propunere de a rima la finalul frazei precedente: mișcare), până să cobor la micul dejun, mai amân, „deconectarea” mea de la circuitul timpului universal, amintindu-mi cum, în noiembrie 1994, pe când eram în croaziera scriitoricească (431 de condeieri din vreo 10 țări!), de cum ajunsem la Constanța, dl Octavian Paler se pomeni exact în aceeași situație, mai apoi povestindu-ne că mai să întârzie la plecarea vaporului, cât a umblat să caute o simplă baterie pentru ceasul său de mână. A tot luat-o pe jos, de la un colț la altul, întrebând de vreo ceasornicărie, în sfârșit – o găsește, însă meșterul îi spune că nu ține atare baterii, iar de cumpără una pe undeva, i-o pune la loc. Spre norocul scriitorului, găsi la un chioșc minusculul acumulator, fuge din nou la ceasornicar, primește... repornirea timpului, plătește – și iar la goană, în jos, spre radă. Dar nu prea, fățiș, radios, pentru că șiroaiu sudorile de pe el, înfricoșat că, iată-iată, nava „World Renaissance” s-ar desprinde de chei, dânsul rămânând „al nimănu”. Dar eu de ce m-aș fi impacientat într-un oraș atât de mare, modern, ce creează impresia că are de toate? Dar, deocamdată, deschid televizorul, să văd ce oră e...

* Prin urmare, lăsând sau nu prea urme, faci, pedestru, kilometru după kilometru, în diverse ritmuri de mișcare și chiar cu o alură mereu în schimbare – în dependență de gradul de antren, în scădere, de oboseala ce se insinuează în tine, oboseală mereu în creștere, dar, parcă, sporul de osteneală acționează în... răspăr cu voința, ambția – sau, mai bine zis, astea sfruntează osteneala, sporind și ele, ducându-te, cam sleit precum ești, spre alte locuri frumoase, copleșitoare – în Cracovia, de astea, în Stare Miasto, – multe, multe, – unele poate că chiar fascinante, altele – doar curioase etc. – faci, a pied, kilometri după kilometri de străzi și stradele, printre monumente arhitecturale sumptuoase de – jos pălăria! – ce-ți alunecă de pe ceafă, cât stai cu capul în sus, spre vârfuri de turn, cetate, mansarde, – monumente medievale, de o măreție catolică mai specială.

din Basarabia

Leo BUTNARU

Carnet polonez (5)

Monumente luate sub ocrotirea UNESCO, sau doar relicve și relicte, unele din ele – de-a dreptul obișnuite, tupilate, parcă, jenate, printre sticlăria piramidală și betonul timpurilor moderne, impetuoase până la nemilă. Asta e. Faci kilometri după kilometri, cu fruntea și spatele transpirate, dar și cu încurajatorul gând tainic că – nu, musiu, nu se poate ca aceste eforturi să nu te ajute musai – iertați puțintica trivialitate! – să slăbești, să zicem, cu un kil-două la zece kilometri, – din nou să zicem, sau 2-3 grame la suta de metri pe care, seara, la cina deloc frugală, ba una – ca un fel de... gală gastronomică, stropită cu nițică „zubrovka” (ceva ce amintește de țaria zimbrilor), rachiul polonez, – sigur că pui la loc gramele; le re-pui pe trupul tău care, bineînțeles, răvnește câteva ore de odihnă, pentru ca, mâine dimineață, s-o ia din nou la drum, s-o ia la... stradă urbană, cum ar veni, prin analogie, sau interurbană autostradă de 3-4 sute de kilometri, Poznan – Worclaw – Cracovia, apoi – spre Varșovia. Răspoimăine. Pentru că, da, e mult de mers în... univers și foarte multe de văzut – în Polonia.

* Nu încape îndoială că, în tinerțile mele de ziarist, rețineam mai mult, mai multe, – date, informații. Astăzi, peste mulți ani, – rețin stările de spirit, nuanțele, aspectele, vibrațiile potolite ale firii – potolite, însă mult mai stimulatoare de confesiune, măturie, scris.

* Unul sau doi din tinerii mei colegi, deveniți bucureșteni prin... urbanoadopțiune, să zic, sunt generoși în bunăvoință non-stop și aprecieri ușor exaltate, mi se pare, a ceea ce fac și cum fac polonezii, ca instituții sau indivizi, personalități; laudă cele văzute, auzite în plinățiile urbane sau, să ne amintim, – la Institutul Memoriei Naționale. Este și firesc, pentru că România, ca să nu mai vorbim de Republica Moldova, pierd(e) sub toate aspectele la ceea ce s-ar numi grad de seriozitate în abordare și rezolvarea problemelor. Chiar dacă Polonia nu a atins nici ea un nivel... ideal (care, probabil, nici nu există) este evident că în toate este în avans față de ce știu, pricep și trăiesc românii.

Dar, odată ce suntem în plin drept la opinia personală, o mai tânără colegă nu pare... otova entuziasmată, găsind că discursul vice-primarului din Poznan aducea putregăios a limbaj de lemn, că, iată, clădiri frumoase pe aici, prin Cracovia, dar și ele oarecum cu tencuiala coșcovită, așteptându-și renovarea ș. a. Păi, nici chiar polonezii, cu toată ușoara încântare de sine, pe care eu o percep ca pe un mod de a-și semnaliza altora demnitatea, nu consideră că, iată, au și atins culmile (... nedesperării!), că ar fi cei mai cei, că... Procesul mai are ceva a dura, însă va fi mult mai scurt, decât pe plaiurile mioritice și otova meșteromanolice.

* Cel puțin cei care alcătuim desantul de documentare, știm cu toții, din diverse surse, dar, în special, de la „Europa Liberă” că, printre statele lagărului (ce noțiune... exactă: lagăr!) socialist, Polonia era o protagonistă fără drept de apel în ale nesupunerei, revoltei, sfidării „valorilor socialiste” – false, astea, încât ar merita toate perechile de ghilimele-„scaieți” ai miilor de kilometri de sârmă ghimpată cu care era îngrădit respectivul lagăr, dar și interiorul lui, GULAG-ul. De altfel, de sârmă ghimpată nu știe nici iadul cel străsnic (scriu aici, în „Eden”), în varianta lui „clasică”, biblică sau dantescă.

* Asadar, cam slăbești, ostendind cu pasul, dar e posibil să te „fortifici” cu câteva cuvinte englezești, sau poloneze. Spre exemplu: „Zakz paleinia”. Numai nu citi pe rusește, pentru că ar ieși un fel de: „Comandă pojarul (pălăiaia)!” Și nu e bine. Pentru că în poloneză aceasta nu înseamnă îndemn, ci o prohibiție: „Fumatul interzis”. De unde se vede că, în concepțiile lor, slavii sunt, totuși, diferiți. Radical, aneori. Cum mi se par mie polonezii în raport cu rușii.

Ba chiar strada polonă îți poate reaminti vreo noțiune, pe care deja strada românească a exclus-o, a uitat-o. Să zicem, „Drogherie”, inscripție foarte des întâlnită pe aici. Păi, vreun tânăr român ar crede că la „Drogherie” se vând – pardon! – droguri, pe când, de fapt, aici trebuie să se afle o prăvălie unde se țin articole de parfumerie și toaletă. Da, și anumiți preparate farmaceutice, numai nu – Domane, fereste! – stupefiante.

* Din multe motive trebuie vizitat Castelul Wawel. Sigur, și pentru că a fost reședință – modest-fastuoasă, așa zice paradoxal-dihotomic, – a regilor poloni. Dar eu voi începe-o cu criptele a doi regi ai poeziei: Adam Mickiewicz și Juliusz Slowacki. Iar pentru reîmpămintenirea altui mare poet, neînțeles, la timpul său, de contemporani – Cyprian Kamil Norwid aici a fost adusă o urnă cu țărână de la mormântul său din Franța. Și până a cita vreun rege, dacă va fi cazul, să lăsăm să glăsuiească poetul: „Frumusețea este pentru a entuziasma la muncă, munca este pentru a reînvia”. (Norwid.) Parcă tot în contextul dostoevskian, cu frumusețea care va salva lumea. (Sigur, zicem noi: dacă lumea va și să salveze frumusețea.)

* Anual, Cracovia este vizitată de 10 milioane de persoane. Ar ieși că noi, aici, la Wawel, am fi niște pre-fini-anuali – cei de pe la sfârșitul anului, imediat deasupra liniei de total, – acest total, pe 2007, deja putând să fie de 10 milioane și... 7 înși, aceștia din urmă constituind grupul nostru, ale cărui umbrele strănse, iată, își mai picură pe dușumelele de marmoră stropii de ploaie aduse de afară. În seriozitatea anturajului regal se poate, ușor, și glumi, e bine să ai antren, ca, să zicem, ghidul nostru care își cunoaște meseria și nu una, așa, cotidiană, obișnuită, ci o meserie sintetică, să zic, deoarece pune în ea și ceva din actorie, ceva din subtilitățile și eleganța cabotinișmului cu ștaif. Spre exemplu, când îți spune că alba criptă a reginei Jadwiga e din marmură de Cararra, nu uită să pluseze că, vedeți, domniile voastre, este tocmai materialul pe care l-a folosit și Michelangelo pentru „Pietà”... Iar dacă tu ai imaginație, simț de penetrație și bunăvoință, pricepi ce vrea să spună ghidul: curtea polonă era în plină Europă. Cam așa ceva.

Catedrala Wawel este locul cu, poate, cea mai mare încărcătură istorică din Polonia. În mare, se remarcă stilul gotic, precum era el perceput și „localizat” pe timpul domniei regelui Wladyslaw cel Scund (1306-1333) și a lui Kazimierz cel Mare (1333-1370). Aici își dorm somnul de veci mai toți

foștii regi, eroi naționali, patru sfinți și un episcop de Cracovia. Din multe ce vezi, îi sigur că memoria-ți va păstra imaginea sarcofagului din marmură roșie unguerească, în care se află rămășițele regelui Vladislav II Jagiello (1386-1434). Morminte autentice, dar și un cenotaf – cel al lui Vladislav al III-lea Warnenczyk (1434-1444), trupul căruia și așa nu a mai fost găsit pe câmpul de luptă de la Varna. Apoi, cea de care amintii deja: în partea centru-est a catedralei se află sarcofagul reginei, sfinței Jadwiga (1384-1399), meșterit în anul 1902. E oarece ficțiune artistică-istorică-religioasă, deoarece, de fapt, rămășițele reginei canonizate sunt îngropate în alt loc din catedrală, sub crucifixul ei favorit, la care obișnuia să se incline. Catedrala este încercuită de 18 capele care, într-un fel, ar fi niște depozite-trezorerii deschise vizitatorilor, unde sunt expuse multe vestigii importante ale istoriei și spiritualității polone. Impresionează așa-numita „perla albă a Renașterii” – capela Sigismund, mostră de arhitectură unică în nordul european. De la alb – la negru: anume de atare culoare e capela Vasa. Adică, aici, contrastele alb-negru duc la... armonie. Printre cele cinci clopote din turnul catedralei tronează celebrități – „Zygmunt”, unul din cele mai mari din Europa. Spre el urcăm 70 de trepte, cu promisiunea că și se poate îndeplini o dorință pe care ți-ai pus-o cât de recent.

Și o voi încheia cu un citat de-al Papei Ioan Paul II, care spunea că Wawel este: „Sanctuarul național, în care nu poți intra fără o emoție interioară...” Spusa e ceva mai extinsă, însă, încolo, ușor... discriminatorie, să zic, când Papa spune că ceea ce se simte, ca emoție, aici, nu se simte... Ba nu, nu e nimic discriminatoriu, pentru că sfântul părinte specifica: „lucru care nu este simțit în multe catedrale din lume”. Pentru că, chiar de nu e catedrală, biserica Mănăstirii Putna îi trezește românului emoții vibrante, – nu? Unde mai pui că marele voievod avu diverse întâlniri cu unii din regii Poloniei. Spre exemplu, cea din codrii Cosminului... Pentru că timpurile erau haine și se mai întâmplau diverse cazuri mai puțin plăcute... Dar, în mare, relațiile moldo-polone au fost bune. Astăzi, cele româno-polone sunt mai că excelente.

În fine (de etapă, a zilei ce se încheie cu ultima-i scântie), cinăm la restaurantul „Miod i Wino”. Acest îndemn, „miod”, care înseamnă – vin, și „miod” – miere însemnând. În auriul lumânărilor pălpăitoare.

Nu fac parte dintre privilegiile care au văzut filmul. Pe de altă parte, nu mă pot plânge, am avut ocazia, fie ea fericită ori nefericită, de a mă fi delectat de-a lungul celor câțiva ani cu alte filme ciudate, bizare. Cartea despre care voi scrie luna aceasta este una ce a cochetat fericit cu domeniul cinematografului. Cel puțin, așa am avut bucuria să constat în urma „lecturării” celor câteva cronici dedicate filmului. Ambele, film și carte, se autopropuneau drept puncte de plecare, mai ales în Occident, pentru ceea ce mulți aveau să numească „noul fenomen Kafka”. Am fost atras la rândul mi de această sintagmă, căutând să-mi găsec răbdarea de a citi până la capăt acest volum ce ar fi trebuit parcurs cu sufletul la gură. Dar... nu a fost să fie!

Fie mai prețios și afurisit decât „grandomanii la modă”, fie închistat în carapacea mea de european conservator, am înțeles că „Femeia nisipurilor” de Kobo Abe, pur și simplu nu este un roman pentru mine. Deși nu ai cum să îi ocolesti valoarea, e acel gen de carte care așteaptă dinspre cititor compatibilitate și nicidecum o atitudine echidistantă.

Totuși, ca să luăm ce-i al Cezarului și să-i înapoiem într-o atitudine demnă de toate grilele morale, Kobo Abe nu are nicio treabă cu mult mai cunoscutul Franz Kafka. Sper să vii iertat de valul celor care au vrut cu orice preț de a-l alina...

Dar... cum e firesc, să ne întorcem la figura japonezului și al său volum care, să ne înțelegem, nu este o simplă încercare și atât. Dimpotrivă, textul are marile sale plusuri dar care, inventariate cu grijă, s-ar putea preschimba în neajunsuri, odată cu cel mai neînsemnat vânticel. Iar pentru a fi încă de la început și mai tranșanți, cartea nu poate fi decât, în cel mai bun caz, pretext pentru eventuale ulterioare exerciții meditativ-reflexive ale cititorului, acestea fiind contextualizate într-un melanj nipon / european. Paginile stau măturie pentru un liric aparte, care, în tot cazul, trece în fața rigorilor clasice ale genului epic. Dacă mi s-ar cere un simplu rezumat al celor ce se întâmplă, recunosc, pentru a doua oară, eu însumi m-aș afla pe un teren nisipos. „Femeia nisipurilor” este prilej pentru rostirea unui monolog asumat, în cheie alegorică. Din păcate pentru propriul edificiu, este dovada cea mai bună că nu întotdeauna textul este mai valoros cu cât adăpostește mai multe sensuri.

Deși cum probabil s-a înțeles, epicul nu oferă stabilitate, ci într-un mod aparte mai mult

literaturbahn

Marius MANTA

Din dragoste de Kafka

încurcă... Deliberat sau nu, această manieră nu este prolică pentru uzanțe estetice cu adevărat apreciable.

„Femeia nisipurilor” e clar metafora bizară a unei predestinări. De altfel, cele două cuvinte ce apar atașate mereu scrisului lui Kobo Abe sunt „ciudată” și „bizară”. La fel e și falsul labirint pe care îl propune. Tragedia omului surprins de stranietatea propriei existențe nu rezistă decât atât timp cât i se dă crezare. Dar... să nu uităm nici faptul că personajul ales de Kobo Abe nu este o figură oarecare. Acesta iese din sfera preocupărilor obișnuite. Fin entomolog, practicând această știință mai mult sub forma unui hobby, se hotărăște să plece de acasă în căutarea unor insecte care să îi aducă consacrarea. Mai explicit, aflăm că „scopul călătoriei sale era colecționarea de insecte cu habitat în solul nisipos. Inutil a mai spune, insectele ce trăiesc în nisipuri sunt mici și lipsite de particularități deosebite. Dar adevărații colecționari nu se dau în vânt după fluturi sau libelule. Ceea ce îi animă pe acești împătimiti nu e dorința de a-și împodobi insectarele cu specimene care îți iau ochii, nici rațiuni de natură taxonomică sau alergătura după materia primă. [...] Preocuparea lor ascunde o bucurie mult mai simplă și nemijlocită. E vorba de cea pe care ți-o aduce descoperirea unei specii necu-

noscută. O izbândă e de ajuns ca să-ți vezi numele consemnat cu litere curvise și păstrat aproape pentru todeauna în Marea Enciclopedie Ilustrată de Entomologie, împreună cu lungi denumiri științifice în limba latină. Și dacă te gândești că vei rămâne în memoria oamenilor pentru multă vreme, fie chiar sub înfățișarea unei insecte, atunci merită să încerci”. Uitând să ajungă la timp pentru ultimul autobuz, mijloc ce ar fi făcut posibilă revenirea în civilizație, personajul se rătăcește (la urma urmelor evenimentele acoperă etapele unei rețete bine cunoscute!) și ajunge în apropierea unui sat care, deși aflat la mică distanță de una dintre arterele principale, se va dovedi o adevărată închiisoare pentru cel rătăcitor. Aici, se bucură de ospitalitatea unui bătrân ce îl va conduce către o locuință cu totul ciudată, pentru a înnopta. Din acest moment, tot ceea ce se întâmplă este vecin cu sensurile ascunse, figurate... Cu adevărat în mod straniu, străinul se trezește în compania unei femei al cărei loc de existență e o casă aflată sub greutatea nisipului. Alcătuit din niște bărne care stau să trosnească din moment în moment, este înconjurată circular de adevărate dune de nisip iar singura menire a femeii este aceea de a înlătura neconținut nisipul, în așa fel încât propria existență să nu fie periclitată – un

adevărat simbol pentru întreaga comunitate. În scurt timp bărbatul va constata că, alături de femeie, se află practic închis în acest spațiu. Treptat, și el va începe același ritual, semn al vieții sisifice. Cu toate acestea, apelând la disimulare, va încerca în mai multe rânduri fie să înșele vigilența femeii, fie vigilența paznicilor. Într-un moment bine ales, apelând la un artificiu, reușește în chip propriu să evadeze. Fiind urmărit, neavând nici forța fizică necesară, nici trezia cuvenită, se afundă el însuși într-o dună de nisip, fiind la un pas de moarte. Uimitor, este salvat chiar de către următorii săi și readus la groapa în care timpul începuse demult să aibă alte legi.

Elementul care nivelează existențe, atitudini, vise - este nisipul; acesta pare a trece prin însăși corporalitatea locuitorilor zonei ce nu pot scăpa de un adevărat blestem. Ceea ce e mai greu inteligibil pentru un european este calmul pe care personajele îl afișează, o împăcare de factură necunoscută cu legile dure ale vieții. Uneori, este fascinant exploatat motivul lumii pe dos: „În preajma nisipului, orice lucru ce dispune de formă e goliciune. Curgerea lui, care neagă totalitatea formelor, e singura certitudine”; din dorința de a redeveni liber, bărbatul își pierde adesea cumpătul și își riscă existența fizică: „Vreau să desfac scândurile și să fac din

ele material pentru scară! Schimbă locul și mai încercă o dată. Rezultatul va același. Când femeia îi mărturisise că nisipul face parte din lemn putregai, spunea adevărul. Dacă până și acest perete, cel mai expus la soare, îi confirma spusele, era ușor de imaginat în ce stare se afla restul”. Iar restul... începea să nu mai aibă concretețe!

Nisipul e semn al vitalității absurdului. Există și două episoade de o frivolitate aparte. Astfel, aflăm cum „în timp ce își dădea jos pantalonii, de la încheietura degetelor i se prelinse între coapse un pumn de nisip... [...] Degetul, indicând direcția de mers, fără căciulă... Se topi îndărătul femeii, deja goală cu aripile întinse... [...] Ce să mai spunem de dosul acesta rotofei și tare ca piatra? Nu se compară cu cel al unei frustrate culeasă de pe stradă, cu curul cât castana... Așezată pe un genunchi, femeia începu să-și șteargă nisipul cu prosopul împăturit, începând de la gât. Deodată, se declanșă o nouă avalanșă de nisip. Casa începu să tremure toată, scârțâind. [...] Deasupra straturii de nisip curgea sudoarea, iar peste sudoare cădea iar nisip... Femeii îi tremurau umerii, iar bărbatul, supraîncălzit, era gata să dea în clocot... Dacă l-ar fi întrebat cineva, n-ar fi putut răspunde de unde izvora coplesitoarea forță de atracție cu care îl ademenea... [...] Pofta de mâncare a animalelor carnivore se manifestă probabil în același fel...” Este probabil una dintre secvențele care explică cel mai bine alegerea pe care o face bărbatul la sfârșitul romanului, atunci când, asistând la dispariția fizică a femeii, aproape nu mai este interesat de a reveni în civilizație”. De altfel, omniștiința naratorului ne descoperă unul dintre gândurile cele mai interioare: „cât despre evadare, la aceasta poate cugeta în ziua de mai apoi”.

Romanului îi lipsește acea claritate ce ar fi fost necesară pentru surprinderea unei intenționalități cu mult mai coerente. Scriitorul japonez traduce într-o manieră personală acea frică ontologică în fața asumării destinului. În general fiind o față proprie literaturii nipone, aspectului de finețe i se atribuie rolul de a contrapuncta momentele ce ies din tiparul obișnuitului. „Femeia nisipurilor” atinge adesea, prin trimitere pe care le presupune și prin debordanta sa capacitate de a înlesni supremația imaginației, canonul – în măsura în care acesta se poate controla - literaturii suprarealiste. Până la urmă, de ce nu, ar putea fi și un pas cu dreptul pentru revenirea la opera lui Kafka, din dragoste de... Kafka!

•Dragoș Burlacu - Corifeii

OGLINDA literară

ANUL III
Nr. 28
septembrie 2009

Revista de cultură, civilizație și atitudine
nr. 88, aprilie 2009

Editorialul lui Gabriel Funica rămâne în aceeași măsură conectat la gustul amar pe care îl provoacă subcultura actuală. Adevărat este și faptul că oricâte creme ar folosi Gabriel Liiceanu, oricum s-ar îmbrăca, prost sau de bine, până la urmă „masa” are gust tot pentru „puil de Crevedia” servit fără apertiv de o brăileancă votată sexy probabil de cei câțiva gospodari ai blocului care, împământeniți la vreo „tablă”, numără cine e new entry în topul scârboșeniilor telerealităților.

Am blamat și în alte rânduri sistemul de difuzare al cărții de-a lungul plaiurilor mioritice. Iată cum o apariție de interes pentru publicul specializat poate să treacă neobservată. Noroc cu Elena Mândrilă care se oprește asupra volumului de corespondență a hermeneutului Adrian Marino „Scrisori din cetatea cu trei turnuri”. Titlul extrem de pompos al Isabellei Vasiliu-Scrabla ne face să așteptăm cu sufletul la gură... continuarea textului anchetat privind „Lichidarea lui Mircea Eliade prin ter-tipuri sau Adevărul (cel mai plauzibil) despre viața și opera lui I.P. Culiuanu”. La capitolul poezie am descoperit vocea Ligiei Părvulescu ce pare a avea ceva din însemnele adevăratului purtător de vers: „cu tine îmi scriu trupul foaia / mea de extemporal / apoi tac îngrămădită / mototolită în rochia roz / risipită pe pat // o să-mi știți mereu numele îl / scrijelesc: adânc cu unghiele / lăcuite french / în pereții tăi de carne / furioasă încăpățânată și / oarbă / stau micșorată ghemuită în corșetul / celulelor tale / ca în tablete de ciocotată neagră / le rupi și atragi cu mirosul meu ultimul / fluture de noapte / îți pui pe față aripile lui marî de umbră / prinzi zborul de tâlpi îl răstorni și-mi spui cu / jind / uite așa arată odihna” („Garsoniera”).

SAECULUM

REVISTA DE CULTURĂ, CIVILIZAȚIE ȘI ATITUDINE

nr. 3, 15 aprilie 2009

Deși formula lui Mircea Dinut nu se apropie de firescul de azi al editorialului, materialul domniei sale reușește ce și-a propus încă din start; autorul își evocă interesul pe care l-a avut pentru deosebitul profesor Constantin Ciopraga, multumindu-i acestuia dincolo de timp și spațiu pentru răspunsurile pe care i le-a oferit în momente diferite ale vieții. Peste câteva pagini revista ne oferă motivația Magdei Ursache de a privi întotdeauna tragicele adevăruri ale

societății noastre. Lucia Dărămuș transcrie ineditul interviu cu Victor Rebenguc, personalitate ale cărei cuvinte fundamentează actul de creație: „Pentru mine e bucuria jocului. Întotdeauna e joc. Chiar și atunci când joci o dramă, un personaj tragic, trebuie să ai bucuria jocului de a-l expune, bucuria de a-l arăta, de a-l trăi, ce să poată să treacă rampa, să poată să convingă spectatori. Ludicul nu înseamnă numai joacă, glumă, ci toamă această bucurie a lui, de a fi arătat, dorința de a juca bine, de a fi autentic. Fără autentici-tate nu se poate, totul e fals. În momentul în care nu ai adevăr în joc, totul devine fals”.

Constantin Coroiu reușește o inspirată aducere-aminte a receptării lui Caragiale în presa din capitala Moldovei iar Ionel Necula se ocupă de controversata problemă a făuririi unei imagini cât mai exacte a scriitorilor brăileni de azi, având drept punct de plecare cartea lui Aurel M. Buricea.

TOMIS

aprilie / două mii nouă

La urma urmelor, de ce să nu recunoaștem, cei de la „Tomis” făc de ceva timp un pariu interesant, propunând o așezare mai puțin obișnuită a articolelor în cazul revistelor de cultură. Astfel, în prima parte, aflăm materiale despre arte aflate la confluență. Voi enumera așadar „Efectul Lumiere. Bob Fosse sau podul dintre Broadway și Hollywood” – Adrian Tamaș, „Cui i-e frică de cabanier?” – „Despre dans, căr-bune și emoții primitive” – „Urcând șoptit scara cu flori...” – Luana Luban, „Pești din acvariu” – Raluca Șerban-Naclad, „Agonii beatnice” – Dan Mihut.

Cosmin Peța este în același timp prezent cu un grupaj de poezie, dar și comentat de Claudiu Komartin, în timp ce Felix Nicolau lămură miza volumului de versuri Svetlana Cârștean.

Daniel Clinici rămâne și performerul numărului de față prin două materiale bine scrise, cu subiecte care te înhață: „Moștenirea optzecismului” și „Premiul Nobel pentru pace și spiritul farsei”. Premisa de la care se pleacă? Extrem de atrăgătoare: „Sunt convins că știți că domni Adolf Hitler, Benito Mussolini și Iosif Visarionovici Djușășvili, supra-numit Stalin, nu au câștigat Premiul Nobel pentru pace. Dacă sunteți de părere că nu aveau cum, din moment ce au fost artizanii unui război la scară planetară, vă înșelați: cu toții au fost nominalizați la Nobelul pentru pace, ceea ce, într-un fel pe care doar Academia Suedeză îl poate explica, îi face notorii perdanți ai premiului”.

BUCOVINA LITERARĂ

nr. 4, aprilie 2009

Demult, m-am întrebat cât chef de polemică mai are Magda Ursache! Uimit, zămbesc cu gândul la victime. Desi editorialele sale sunt largi, discursul este unul perfect argumentat iar fiecare cuvânt își justifică prezența. În Bucovina timpul pare să aibă altă răbdare cu scriitorii și asta pentru că în numărul de față găsim câteva materiale care prin amploarea lor se vor regăsi, mai mult ca sigur, în cuprinsul unor volume viitoare. Drept exemplu îl putem invoca pe Theodor Codreanu cu „Istoria «canonică» a literaturii noastre”, evident (și) despre *Istoria* lui Manolescu ori pe Luca Pitu cu ale sale „Trei mănturii pentru don Miguel de Rogobete y Drobeta”. Ion Hurjii propune o cronică sobră, echilibrată la „Ioan Petrovici: Prejudecată și adevăr”.

Alexandru Ovidiu Vintilă îl are în obiectiv pe Daniel Turcea, încercând un portret liric cu darul de a-l smulge din rafturile uitate ale bibliotecilor. Așa cum însă se socotește firescul pentru o lume ce găsește plăcere într-o obsesivă (auto)demnizare „din păcate, Daniel Turcea nu este nici astăzi un poet suficient de cunoscut, destul de ignorat de critica literară, își așteaptă în continuare cititorii, poezia lui, «a celui mai mare poet ortodox din literatura universală contemporană», după cum aprecia preotul profesor Dumitru Stăniloae: „trebuie să facă obiectul lecturii, să fie decantată, studiată și apoi promovată la adevărată valoare”.

Revista Nouă

nr. 3 / 2009

Una dintre figurile care oricând ar aglutina zeci de articole rămâne monahul de la Rohia. C. Trandafir mărturisește, printre altele, în „Literatorul de la Rohia” un mod aparte de lectură ce îl definea pe Nicolae Steinhardt, referindu-se la o lectură de un impresionism superior, în linia lui Lovinescu sau / și a lui Zariifopol.

Dintr-o altă perspectivă, despre feluri și chipuri în care se pot „citi mentalități”, ne vorbește Stefan Ene. Mai precis, este vorba despre scriitorul belgian Henri Michaux și al său interes nedismulmat pentru Asia. Același Stefan Ene se apleacă asupra felului în care Dan Puric

plăsmuiește datele identitare ale romanității. Deși textul are forma unei cronici (obiectul acesteia fiind „Cine suntem”) cumini, construită în manieră descriptivă, autorul pare să fie convins de viabilitatea alternativei propuse. Printre altele, la final, sunt de acord, putem transcrie câteva din versurile Adei Ionescu: „Insuficient harul metaforei! / Lasă-mă să-mi gădesc cuvintele în lumină / nu să vorbesc în somn, / ca pietrele râului ținându-și respirația, / ori ca pielea arborelui, / purtând fără voce / inima altui îndrăgostit! / * / dincolo de mlaștina sângelui / până la oase / nedumerit de moarte / răsul unui copil / * / ca umbletul orbului / sau de neoprit țipătul păsării, / sotron uitat în ploii; / tu, / ce care / nu ești”.

ASTRA

nr. 29, aprilie 2009

În „Istorie și angoasă” Mona Mamulea consfințește shiftul de mentalitate ce s-a produs odată cu apariția și poate consumul valorilor postmoderne. Ce-i drept, istoria unei culturi nu mai are cum să fie concepută în limitele a ceva ce îi este predestinat ci, cu mult mai sigur, ea este o îngemănare a criteriilor obiective și subiective. La urma urmelor, ne raliem cuvintelor autoarei care în mod evident susține că „Impactul oricărei idei – asupra epocii sale – atarnă considerabil de factori extrateoretici, conjuncturali”. Desigur, demonstrația merge mai departe...

Tot în cadrul unor încercări de teoretizare a faptelor ce fac istorii subiective vine și Angela Nache-Mamier: „Despre ceea ce este și nu este poezia”.

La repere spirituale am citit cu încântare cronică ce Ion Buzași o face volumului eseistic al preotului Il. V. Felea „Dumnezeu și sufletul în poezia română contemporană”. Ovidiu Moceanu încearcă să prezinte argumentele dar și posibilele contra-argumente „în chestiunea” publicării postumelor eminesciene.

Despre o altă factură eseistică dă mărturie Ion Vlad. „Gândirea romanului” de Toma Pavel este o reiterare a faptului că romanul izbuțește grație magiei formei (și nu numai!) să sesizeze nașterea simultană a individului și lumei”. Printr-o raritate bibliofilă - „Sicriul de aur” – întâlnim și o raritate în rândurile pasionaților specializați. Ioan Halmaghi pare să redescopere valențele primului text de omiletică original în literatura română, text ce va fi dezvoltat mai târziu în „Cazanii la oameni morți”.

13 Plus

Revista de cultură nr. 1-2-3 / 2009

„Tendențele” eseistice ale lui Petru Isachi sunt pe deplin justificate de prezența discursului dublu ce are drept primă consecință ambiguitatea valorilor, fie ele estetice, fie morale. Struțo-câmila născută din (spre) timpurile noastre este o diformitate ontologică, aflată la cheremul unor priorități, în majoritatea cazurilor nejustificate. Deși oricine cunoaște că acum „totul se transformă în marfă: educația, cultura, arta, creația, omul”, hipermodernitatea ne atenționează asupra faptului că „disimularea și manipularea au existat, dar pentru a câștiga publicul de partea principiilor declarate, nu a unora chiar opuse celor declarate”.

Depășind gravitatea problemelor formulate mai sus, Melania Iliuță are răgazul de a inventaria sub forma unor polemici cordiale motivele pentru care există o discrepanță neverosimilă între mitul „poetului național” și clișeele penibile cu care încă se mai operează în școala românească.

Viorel Savin evocă personalitatea celui ce a fost asemuit cu o „orgă a poeziei”, Grigore Vieru. Am certitudinea că nu putem șterge, indiferent de motivele aduse, credința poetului basarabean conform căreia „Dacă visul unora a fost ori este să ajungă în Cosmos, eu viața întregă am visat să trec Prutul”.

Salutăm vocea critică a Oanei Andreea Pătrașcu care se oprește asupra universitarului ieșean Adrian Voica; aici întrevede „un iubitor și apărător înfocat al prozodiei clasice” care „aduce în peisajul literaturii române versuri ce se merită citite”. Aceeași semnatară este cu mult mai convingătoare în „Varvara Petrovna Stavroghina – între putere și slăbiciune”. Cât ne bucură nevoia de Dostoievski!

Puțin prea stufos, dar interesant, Petronela Belatris Florea analizează aspecte ale romanului columbian, din problematica lui alegând să distingă între singurătate și solidaritate. Mai trecem în rândul celor „de neocoliți” și prezentările pe care Corneliu Vasile le face volumelor „Stările de grație ale Poesiei” - Stefan Vida Marinescu și „Zburătorul – o revistă lovinesciano-optzecistă. Repere istorico – literare – Petre Isachi.

LecTop

starea de grație

Victor MITOCARU

Astenii de primăvară

• Ce vremuri și ce oameni pe când ieșeau de sub tipar *Tara măgarilor*, cartea lui Ștefan Zeletin! Și încă ce măgari! Toti unul și unul. Pe unii i-a îngropat chiar istoria interbelică, alții au intrat, cum se spune, în ceață, altora le-au venit de hac comunistii, adică niște derbedei, așa cum meritau să fie catalogați de către măgarii aflați printre victime. Ei, dar se prefăcu și timpul și istoria, și unii dintre derbedei responsabili de toate relele comunismului – căci pe atunci n-a fost nimic bun! – trecu cu bine, ei și urmașii lor, hotărând între '89 și '90 și se apucară să încropească istoria post-decembristă. Unii au decăzut, alții s-au înzdrăvenit peste noapte. Însă măgarii interbelici, dacă ar mai trăi, nu le-ar mai da mâna să-i caracterizeze pe acești parveniți drept derbedei, ci i-ar numi, poate, cu o vocabulă de alint *derbedeuți*, îmbogățind astfel patrimoniul lingvistic cu un cuvânt neaș. Să-l ajutăm pe virtualul lexicograf, nevoit să explice înțelesul vocabulei: derbedeul este un derbedeu cu ștaif.

• Altfel ar suna astăzi fragmentul aparținând avocatului Raymond Poincaré, așezat la începutul romanului *Craii de Curtea Veche*. Și iată cum: *Ce vreți, suntem aici la porțile Occidentului, carpații în formă și balcanici în conținut, dar, în fine, europeni, europeni în toată puterea cuvântului.*

• Am dedica unei distinse personalități un gând șagalnic sub forma unui catren, firește, prin mijlocirea lui A.E. Baconsky:

Trece o noapte și mai trece o zi, criza ne-a ajuns la oase; și mogulii presei se arată a fi elemente tot mai dușmănoase.

• Era de așteptat ca triumful capitalismului românesc să determine o rededeptare națională, dacă nu cumva chiar aceasta, producându-se real, ar fi dus la un capitalism veritabil. Dar nu încă. Peste zece de ani, anumiți onorabili cetățeni, capitaliști sadea, trăind în respectul legii, cercetând biografiile înaintașilor lor, vor da peste violatori, șuți, delapidatori, spărgători de bănci, membri ai temutelor clanuri sau cel puțin suspecți de punerea la cale a unei mici escrocherii și poate, peste niște rătăciți care nu s-au remarcat prin nimic din toate aceste fărâdelegi. În cazul acestora din urmă, se va specifica în baza de date: origine modestă.

• Domnilor, cu toată occidentalizarea noastră, eram vădit influențat de naționalistii care, ca și vornicul Grigore Ureche, așezau România, precum acesta Moldova, în calea răului biruitor. Tară singură și neajutorată! De curând aflui, însă, de la un distins om de stat că trăim într-o țară sigură. Atunci, îmi zic, cum e posibil ca o țară sigură să inspire cetățeanului simplu, ieșit în stradă ori retras strategic în locuința lui, atâtă nesigurantă? Uite încă un paradox, pe lângă atâtea altele, accentuând marasmul în care viețuiesc atâția și atâția dintre noi.

• Fiind un timp într-o demnitate publică la nivel județean (în legislatura 2004-2008), constat că articolele pe care le-am publicat în perioada respectivă nu se diferențiază structural, ideologic, de celelalte, redactate și apărute mai înainte.

Constatarea mă liniștește într-o oarecare privință: va să zică funcția n-a reușit să mă schimbe, nu m-a ridicat în proprii mei ochi, nu m-a coborât și, profesional vorbind, m-a menținut, îmi place să cred, în limitele pe care mi le cunosc. În schimb, la nivelul experienței

de viață s-au adăugat câteva note aparte care au folosit la scrierea unei cărți și a mai multor articole, după cum menționam. Dar am trăit o mare tristețe pe care nu o puteam exterioriza – existând pericolul de a fi interpretată drept o atitudine demagogică – și împotriva cauzelor căreia nu puteam acționa. Vedeam, cu fiecare zi, cum se deteriora patrimoniul cultural sub năvala timpului, indiferenței și rețelilor intenții. Doamne, și cât se furase și se înstrăinase după 1989 din această zestre, în plină libertate și democrație, sub începutul domniei statului de drept, sub derularea mereu modestului buget și a grelei moșteniri lăsate de fosta guvernare, sub privirile hulpave ale interesatilor zilei, ale șuților cu ștaif și fără...

• Ce rămâne de arătat turistului de la noi și de aiurea, când beneficiază de o infrastructură penibilă și de un patrimoniu sărbătorele (cu plăcințele, acadela, păhărele și manele).

• În sfârșit, mi-a fost dat să văd ce scoate la lumină mult invocatul (cu surle și tobe) vot nominal. Caraghioslăc mai mare nici că se putea. În primul

rând, pulverizarea interesului național pe circumscripții, după interesul particular al fiecărui parlamentar, preocupat să-și facă publicitate, fie că rezolvă ceva, fie că mimează strădania de a-și ajuta votanții. În al doilea rând, feudalizarea țării. Mai rămâne posibilitatea de a se institui o taxă la trecerea dintr-o feudă în alta. Asta ar fi și în tonul mult trâmbițatei descentralizării (sub privegherea Centrului și sub presiunea baronilor). În fond, descentralizarea nu e decât o isteată rezolvare politică pe cale administrativă. În al treilea rând, ar fi de observat condiția morală îndoielnică a unor aleși care, cumpărând amarnic voturile sau înlesnind cu promisiuni anumite promovări de interese, au introdus în viața țării prostituția electorală în formă calificată.

• Tot mai mulți dintre cei care acuză în zilele noastre folosesc greșit acuzativul. Încă unul din progresurile (ptiu, drace!) vorbirii de astăzi.

• Oameni buni, sunteți goi și flămânzi; politicienii v-au promis multe, dar guvernul nu vă poate da decât atât și chiar mai puțin. Eu vă voi conduce în cele mai fertile câmpii ale agrului de la noi și de aiurea, când beneficiază de o infrastructură penibilă și de un patrimoniu sărbătorele (cu plăcințele, acadela, păhărele și manele).

• Popor iubit, îți va lipsi oare curajul de a ieși la vot?

• Politica este un fel de mascul în fustă: se eplează des, dar își păstrează năruval.

Vasile GHICA

Despre artă

Fiorii metafici pot fi îmblânziți prin artă.

Artă ne – ar putea ajuta să ne simțim ca în prima zi a creației.

Din furtul de artă și hoții ies probabil ceva mai înobilizați. Artă de consum – acest salam cu soia al spiritualității contemporane.

Marii creatori de artă au fir direct cu Dumnezeu.

Nu mai există mari creatori de artă. Pentru că se fărâmițează unul pe altul.

Sunt putericele culturile fixate în sinteze.

Întotdeauna, nonvalorile și oportunitățile au burdușit arta cu politică.

În artă, orice spontaneitate miroasă a transpirației.

Creația autentică este prognoastă, nu analgezică.

Renasterea a reanimat cultura antică. De atunci, altă „învierie” nu a mai avut loc.

Unele opere „de artă” actuale par a fi o vomă a spiritului.

În artă, ca și în agricultură, putrefacțiile îngrașă patul germinativ.

Scriitorii pot îmbătrâni frumos amestecați printre cuvinte.

Artistul caută neectarul din seminii.

Fără răzvrătirile avangardiste, nu se poate ajunge la liniștea clasică.

Artă ne aspiră din banal și ne propulsează spre inefabil.

codul bunelor manele

Bogdan ULMU

La magazin

Problema cumpărăturilor pe mine, unul, mă complexează : fiindcă nu am niciodată aflția bani cîți aș vrea, să-mi satisfac toate poftele! De aceea, îi invidiez pe ciobani, laponi și locuitorii Deșertului, deoarece au mai, categoric, puține tentații. Nici epoca lui Ceaușcă, nu era mai prejos : știi banul cu numele magazinului și produsele din el (în 1935 scria *La Gogu* și înăuntru, era carne; în 1980 scria *Carne* și înăuntru era numai Gogu!). Azi situația nu-i prea roză deoarece scrie pe firmă *La Mișu*, înăuntru e carne, dar degeaba : clienții intră, privesc, plîng isteric și ies. Cei înstăriți iau, totuși, trei coaste de miel, să aibă de Paște. Iar cei „demni” cumpără șlung de vită, oase și splină, chipurile pentru miț... Ofl!

Da' și românul e greu de mulțumit, bre! Iote, io ca să dau o masă de neuțit la împlinirea unei vîrste rotunde (sper s-o mai apuc!) mi-am făcut o listă lungă, dar nu scumpă, de produse: nu vā vine să credeți? Mde, există un geniu al *shoppingului*, pe care nu orice prostovan îl are; și-apoi, trebuie să fie și un ipochimen generos, pentru a asigura invitaților un meniu cu-nedevarat epatant...Cu doar 100 de lei (sic!), dacă știi secretul, luiși o asistentă pretențioasă, compusă din șase persoane! Ergo, notați : 30 gr. Somon *fume*, 25 gr.

Fromage bleu, 30 gr. Salam de Sibiu, 30 gr. Cașcaval, 6 măslîne (pot fi tăiate pe din trei), 50 gr. Hamsii prăjiți, sparanghel (un baton), o juma' de avocado, o juma' de papaya, o baghetă, un pachetel de unt de 50 gr., 200 gr. Jumări de porc, un borcanel de muștar – cel mai mic, să nu stricăm proporția!, o cutie de icre de 50 gr., 3 aripi de pui, tăiate pe din două, un compot de la promoție (să-l asortăm la cașcaval), o sticlă de whisky de numai 200 ml., un pet de apă la 5 l. (că-i mai rentabil!), o sticlă de vin la ofertă, de doi litri, 6 piculețe de ness, 3 de zahăr (că zahărul dăunează grav sănătății!), 10 scobitori (le scoateți dintr-o cutie cu 100 de scobitori și le palmați cu abilitate), 6 servetele (idem) și...cam atât. Aceaste cantități, recomandate de nutriționist, împacă varza finanțelor, cu capra voluptății, și cu căprarul sănătății, oferind musafirilor o seară de neuțit. În plus, acestia vor pleca spre casă trei și ușor precum fulgul, dimineața pîrîindu-li-se apoi incredibil de prietenoasă...

Dar vă mai dau și sfaturi legate de alte aspecte ale drumului prin ospitalierele noastre magazine alimentare : nu intrați cu măruri similare ; băgați moneda de 50 de bani în locul indicat, nu-n buzunarul vînzătoare; nu gustați din boabele strugurilor,

sub pretextul jurizării, căci dacă 100 de clienți ar proceda identic, în market nu se vor mai aduce struguri...În magazinele de pantofi abțineți-vă să probați toate perechile, mai ales că oricum n-aveți cu ce să cumpărați măcar una. La fel, la raioanele de lenjerie intimă.

În magazinele de lux...dar cine mai intră, azi, în magazinele de lux? Sau cînd o fac, iau avionul și dau o fugă pin' la Paris, ori Londra. Cînd aud pe micul ecran magazinele care se laudă că-si fac cumpărăturile în marile capitale ale Europei, îmi vine să le spun: „Păcat de banii dați pe avion! Aceleași produse le găsești și acilea, fă!”

• Dar să vorbim și despre cei care vînd produsele. Din fericire, au dispărut măcelarii din anii 80-90, care nici nu-ți răspundeau la salut, de mari și tari ce erau; azi, bietii vînzători de carne se roagă să între-n prăvălie și unul care *carne* vrea să cumpere...De asemenea, au apărut mulți vînzători politicoși, pesemne, școliiți la Istanbul (că acolo am simțit pentru prima oară – culmea, cu neplăcere! – ce-nseamnă politetea ... agresivă: dacă făceam proștia să mă uit trei secunde în vitrina magazinului, patronul ieșea în goană din prăvălie și mă trăgea cu forță, înăuntru, dînd senzația că vrea să mă buzunărească direct, fără să mai apuc și forma pardonabilă a buzunărelii - cumpăratul!).

Oricum, închei aceste sfaturi complet inutile, cu observația : trăim într-un cerc vicios, draci lectori! Oferta e mihnită că nu există cerere, iar cererea e timidă fiindcă nu există finanțe. Poate o veni și vremea echilibrului, că doar abia ne - mprumurăm de la Banca Mondială, nu?...(va urma).

www.bogdanulmu.eu

Rusia

Marina Țvetaeva

Sălbatica voință

Astfel de jocuri îmi plac,
Unde toți sunt trufași în ghearele urii.
Când de dușmani tigrii să-mi fie
Și vulturii!

Ca să cânte o voce vanitoasă:
„Aici e pieirea, iar colo – închisoarea!”
Pentru ca în noapte cu mine să lupte,
fioroasă,
Însăși noaptea!

Eu gonesc – pe urma mea fălci de fiare,
Eu răd; în mâini – un arcan...
Pentru ca să sfâșie-n turbare
Nebun uragan!

Pentru ca toți dușmanii – să fie eroi!
Pentru ca războiul să-și termine
ospățul sub caduceul
Pentru ca în lume să existe doar doi:
Pacea și eu!

1909-1910

Decembrie
și ianuarie

În zori de decembrie fusese fericire,
Cam o clipă de ea avu parte.
Adevărata, prima fericire,
Nu e din carte!

În zori de ianuarie fusese durere,
Cam de un ceas – durată.
Adevărata, amara durere
De prima dată!

1911

Setea

Lidiei Aleksandrovna Tamburer

Inima noastră ce nici contestă,
nici permite,

După ospețe tânjește.
De ce oare în această lume
Nimic nu potolește?

Și rubine, și roze, și fețe, –
Totul, de aproape, a deznădejde se
stinge.
Inima noastră pe cărți se prăfuieste –
Dar mai deșteaptă nu ajunge.

Iată și sudul – ne-am chinuit pe arșiță...
El era îndrăzneț, – acum se umilește...
De ce oare nimic sub lună
Nu potolește?

S-a născut în 1892, la Moscova, în familia unui profesor universitar. Învață la Moscova, apoi în pensioane din Elveția și Germania. În 1912, se căsătorește cu Serghei Efron care avea să lupte în unitățile albigardiste, mai apoi fiind nevoit să emigreze (în exil, colaborează cu NKVD-ul). Între 1914-1917, Marina Țvetaeva are un roman cu poetesa Sofia Parnok. În 1922 – emigrează: Berlin, Praga. În 1925, se stabilește în Franța. În 1939, se întoarce în Rusia Sovietică. La scurt timp, îi sunt arestați soțul și fiica, acesta fiind împușcat, iar Ariadna închisă în Gulag, unde avea să se afle peste 16 ani. Țvetaeva aproape că nu mai scrie poezie, ci se dedică traducerilor. La începutul războiului, se evacuează la Elabuga (Tatarstan). Nu are un loc de muncă, nu are o casă. La 31 august 1941 se sinucide. Precum cu, respectiv 11 și 16 ani mai înainte, alți mari colegi ai ei – Maiakovski și Esenin.

A editat cărțile de poeme: „Album de seară” (1910), „Verste” (1921), „Tabăra lebedelor”, „Profesia”, „Psyche” (toate – 1923), „După Rusia” (1928), poemul satiric „Vânătorul de șobolani” (1925), „Poemul sfârșitului” (1926). Proză, eseuri, memorii.

Marina Țvetaeva a reformat/reformulat prozodia rusă din interiorul acesteia, a modificat-o intrinsec-tipologic, noutatea fiind emanată din nucleu, din esențe, nu din forme. De unde și actualitatea, modernitatea, permanenta propulsie de *contemporaneizare*, „de la sine”, a creației ei – a uneia din cele mai mari poetese ale lumii.

Traducere și prezentare de
Leo BUTNARU

Așa va fi

Ca un copil cuminte,
mângâiat de întunericul greu
Cu interminabil alean
în privirea rătăcitoare,
Tu ai încremenit la geam.

Prin coridoare
Se aude un pas grăbit – nu este al meu.

Ușa s-a deschis... Al vântului geros
aburos debușeu...
Miros de frăgezime, fericire... Neliniști
uite...
O clipă de tăcere,

și iată în prag, aproape,
Cineva râde abia auzit – nu sunt eu!

Umbră tramvaielor aleargă
pe pereți negrie,
Undeva jos – vuietul orchestrei
e în surdină,
„Fără cuvinte u-neas-că-se
al sufletelor noastre tumult!” –
Soptești tu emoționat – nu mie!
„Câte cărți!... Mi se părea...
Fără foc e mai bine:
Mai comod... Acum, uitai
toate cuvintele, se pare...”
Pe divan, ale tramvaielor umbre fugare
Văd pe cineva lângă tine – nu pe mine!

Egalizați: ca *da* și *nu* în prinsoare,
Ca neagra culoare și alba culoare
Precum în detunătorul creației ceas:
Cu namila Kremlinului –
înzăpezitul Caucaz.

Nu e confuz aici arșinul pământenilor.
Toți egali – copii înălțimilor.

Egale în josnicia lor –
Grijiile gloatei și ale viermilor.
În nobil ceas de detunet în stei
Toți munții – sunt egali înde ei.

Astfel în pofida legilor toate,
Măinile noastre încheștate.

* * *

Dumneata te-ai născut bard și paj.
Eu – cu aur în cărlionții vitregi.
Suntem tineri și mai avem încă

a povesti

Despre regi.

Acordând lăuta și viola,
Povesti-vom, în septembrie,

pe alei aurii,

Ce mai dezgust față de tron
Au regii.

În ei – e demonul autoapărării,
Îi revoltă ale măreției roluri banale, –
Și regele meu nu va mai rezista
sub coroană –
Ca și regele dumitale.

Zadarnic sub privirile lor
Noi ne întindem ca praful – înțelegi? –
Nici înșiși regii nu pricep
Că ei – ar fi regi.

1913

Vinișoarele nu-s pline cu sânge
– cu soare –
Pe mâna, otova, în brun pigment.
Sunt singură cu iubirea-mi mare
Față de propriul meu suflet.

Aștept greierasul, număr până la o sută,
Rup un firicel de iarbă, prind a-l rumega...
Ciudad e să simți atât de acut
Ce efemeră e viața – și a mea.

15.V.1913

* * *

Război, război! – la chivot cădelnitare
Și pinteni zângănind sonor,
Dar nu am treabă cu socoteli regale,
Cu popor gălcevitor.

Pe o funie, deja plesnită, poate,
Eu nu sunt decât un mic dansator.
Eu – umbra altei umbre. Lunatic slujtor
A două luni întunecate.

16.VII.1914

* * *

Fără soroc corăbiile nu pot pluti
Și să cânte privighetori.
De atâtea ori am vrut a trăi
Și să mor – tot de-atâtea ori.

Ca în copilărie, obosind de loto,
Mă ridic, jocul spre-a abandona,
Fericită a nu crede că
Și alte lumi ar putea exista.

9.V.1915

* * *

În fatalele foliante
Nu există ademenire nicidecum
Pentru femeie. – Ars amandi
Pentru femeie – întregul pământ.

Inima – a otrăvirilor de iubire
Otravă – mai fidelă ca toate.
Încă din leagăn, femeia
Poartă-ale oarecui fatale păcate.

Ah, e departe până la cer!
Buzele – apropiate-n beznă și vânt...
– Doamne, nu judeca! – Tu nu ai fost
Femeie pe pământ!

29.IX.1915

Inițiator al seriei noi: Radu CÂRNECI Redactor-șef: Carmen MIHALACHE
Ștefan RADU (secretar general de redacție)

Adrian JICU, Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU (corectură)

Contabilitate: Anișoara TOMA Culegere text: Niculina MOISĂ

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Redacția: Str. Caișilor nr. 7 • Tel/Fax: 0234-512497 • E-mail: ateneubc@gmail.com •

• Materialele nepublicate nu se restituie. • Tipărit la SC LETEA S.A. Bacău, str. Letea 17, tel.: 0234 572900 • ISSN 1221-5813 •

• Cititorii se pot abona prin RODIPET și, direct, la redacție. • Poziția în Catalogul Publicațiilor Interne RODIPET: P1938 •

